

**Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Białymstoku**

**WOJEWÓDZKA
STRATEGIA POLITYKI
SPOŁECZNEJ
NA LATA 2010-2018**

Białystok 2010

Szanowni Państwo,

Wyznaczając kierunki działań w zakresie polityki społecznej, powinniśmy mieć na uwadze to, że priorytetem tego obszaru jest działanie na rzecz człowieka. Dostrzeganie potrzeb musi zatem wiązać się z wnikliwą analizą życia i funkcjonowania społeczeństwa, jego problemów i zmagani dnia codziennego. Strategia umożliwia przeniknięcie do tych obszarów pod kątem nie tylko diagnostycznym ale również planowania efektywnego wykorzystywania potencjału instytucjonalnego w służbie człowiekowi. W związku z czym jestem przekonany, że „Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2010-2018” posłuży Państwu do podejmowania przedsięwzięć programowych mających na celu poprawę życia mieszkańców naszego regionu.

Członek Zarządu Województwa Podlaskiego

Mieczysław Kazimierz Baszko

Oddajemy w Państwa ręce „Wojewódzka Strategię Polityki Społecznej na lata 2010-2018”. Dokument jaki mam przyjemność przedstawić został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przy konsultacji zespołu specjalistów podejmujących działania w zakresie osób niepełnosprawnych i starszych, w zakresie pomocy społecznej, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, rynku pracy, edukacji, budownictwa oraz kultury i sportu. Publikacja jest strategicznym dokumentem wyznaczającym cele i priorytetowe kierunki działań dla instytucji z obszaru polityki społecznej działających na poziomie regionalnym i lokalnym. Jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w regionie i reagowania na zmiany pojawiające się w otoczeniu. Kompleksowe rozwiązywanie problemów sfery społecznej przedstawione w Strategii ma na celu ograniczenie niekorzystnych zjawisk występujących na terenie województwa podlaskiego.

Dziękuję wszystkim osobom, które przyczyniły się do opracowania dokumentu. Mam nadzieję, że efekt naszej wspólnej pracy stanie się impulsem do zintegrowanych przedsięwzięć, które posłużą do ograniczenia zdiagnozowanych kluczowych problemów społecznych województwa podlaskiego.

Wierzę, że niniejszy dokument zainspiruje Państwa do realizacji przyjętej misji Strategii.

*Dyrektor
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
w Białymstoku*

Elżbieta Rajewska-Nikonorowicz

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	4
I. Cel i proces tworzenia Strategii.....	6
II. Charakterystyka województwa podlaskiego	13
2.1 Położenie geograficzne.....	13
2.2 Demografia	15
2.3 Sytuacja ekonomiczno-gospodarcza	18
2.4 Rodziny podlaskie.....	23
2.5 Strategiczne kierunki rozwoju województwa.....	27
III. Diagnoza obszaru polityki społecznej	32
3.1 Warunki mieszkaniowe.....	32
3.2 System opieki zdrowotnej, w tym profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień.....	36
3.3 Rynek pracy i bezrobocie.....	48
3.4 Edukacja i poziom wykształcenia.....	56
3.5 Bezpieczeństwo publiczne.....	65
3.6 Zaspokojenie potrzeb kulturowych.....	74
3.7 Funkcjonowanie rodzin podlaskich z osobami niepełnosprawnymi i starszymi.....	79
3.8 System pomocy społecznej w województwie podlaskim.....	87
3.9 Katalog zidentyfikowanych problemów i potrzeb społecznych.....	96
IV. Kierunki rozwoju polityki społecznej	107
4.1 Misja polityki społecznej.....	107
4.2 Cele strategiczne i cele operacyjne.....	109
4.3 Harmonogram realizacji Strategii.....	141
V. Monitoring i wdrażanie Strategii.....	142
Zakończenie.....	146
<i>Spis tabel</i>	<i>148</i>
<i>Spis map.....</i>	<i>148</i>
<i>Spis wykresów.....</i>	<i>149</i>

Wstęp

Polityka społeczna jest działaniem państwa, samorządów i organizacji pozarządowych, mającym na celu kształtowanie warunków życia ludności, poprzez wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych. Jej istotą jest postęp społeczny, rozumiany jako system zmian jakościowych w obrazie społeczeństwa i sferze stosunków międzyludzkich.

Skuteczna polityka społeczna może być realizowana jedynie jako długofalowy proces oparty na podstawach naukowych i porozumieniu społecznym. Tworzeniu nowej rzeczywistości będącej skutkiem tego procesu, nadają sens przede wszystkim jego uczestnicy. Nie można bowiem kształtować realistycznych procesów rozwoju bez partycypacji środowisk wyróżniających się bogactwem doświadczeń, wiedzy, umiejętności oraz prostoty myślenia i twórczej inwencji.

Dobrem nadrzędnym strategii polityki społecznej jest człowiek – jego potrzeby w kontekście indywidualnym i społecznym. Strategia jest zatem dokumentem opisującym, analizującym i wartościującym zjawiska w tym obszarze rzeczywistości, od którego zależy stworzenie wizji godnego życia zarówno jednostki, jak też grupy społecznej jako całości.

Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej jest więc kluczowym dokumentem programowym, wyznaczającym kierunki działań mających na celu zapewnienie jak najwyższej jakości życia mieszkańcom województwa. Stanowi ona istotne narzędzie w realizacji lokalnej polityki społecznej, diagnozuje sytuację oraz formułuje misję i cele, których realizacji podejmuje się samorząd i podlegające mu instytucje. Wskazuje dziedziny koncentracji wysiłku rozwojowego i pożądane tendencje zmian, które należy wspierać i promować, aby uzyskać określony efekt.

Zgodnie z art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej samorząd województwa zobligowany jest do opracowania, aktualizowania i realizacji strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa.

W 2006 roku Sejmik Województwa Podlaskiego podjął uchwałę w sprawie przyjęcia „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”. Zmieniająca się rzeczywistość społeczna, nowe potrzeby, problemy a także wzmocnienie zasobów instytucji i specjalistów wpływają na potrzebę doskonalenia i weryfikacji polityki społecznej. Ponadto doświadczenia zdobywane w trakcie realizacji celów i zadań określonych w Strategii

uzasadniają potrzebę jej aktualizacji. Wymaga to monitorowania realizacji założeń dokumentu poprzez bieżący nadzór, przegląd i dokonywanie zmian.

„Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2010-2018” stanowi podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych podejmowanych w celu poprawy tych zjawisk występujących w obrębie danej społeczności, które zdiagnozowane zostały jako problemowe. W myśl zaktualizowanej Strategii zinstytucjonalizowana pomoc społeczna oferuje wsparcie materialne jako instrument początkujący proces, umożliwiając osobom i rodzinom przezwycięzenie ich trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać we własnym zakresie.

Oparcie funkcjonowania polityki społecznej w województwie na długofalowym planowaniu – a więc na przejrzystych celach o zróżnicowanym horyzoncie czasowym, pomaga zarządzać tą sferą i ułatwia pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na realizację jej zadań. Strategia pomaga także skoordynować działania różnych instytucji działających na polu polityki społecznej w województwie, wokół głównego kierunku działań i głównych problemów w tej sferze, dlatego też powstała ona przy znacznym zaangażowaniu przedstawicieli różnych środowisk, organizacji i autorytetów lokalnych.

Samorząd Województwa Podlaskiego liczy na społeczną akceptację aktualizacji Strategii Polityki Społecznej i współdziała instytucji samorządowych i organizacji społecznych w osiąganiu jej celów.

Rozdział I. Cel i proces tworzenia Strategii

Celem Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej jest wprowadzenie skutecznych metod przeciwdziałania problemom społecznym, podniesienie jakości życia i bezpieczeństwa socjalnego, wyrównanie szans rozwoju mieszkańców oraz integracja społeczności lokalnej na terenie województwa podlaskiego. Podstawą realizacji dokumentu jest partnerstwo wszystkich środowisk regionalnych, będących głównymi beneficjentami wdrożenia.

Strategia polityki społecznej będzie realizowana zgodnie z zasadą subsydiarności przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym środkami budżetu państwa i funduszami unijnymi. Nieodzowna więc jest korelacja Strategii z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych. Różnorodność problemów społecznych występujących w województwie powoduje również konieczność zwrócenia uwagi na akty prawne, które mają istotny wpływ na tworzenie Strategii. Są to m.in.:

- **Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku** (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm), która określa warunki prawne i organizację systemu pomocy społecznej;
- **Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku** (Dz. U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255, z późn. zm.), regulująca nowy system pozaubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa, całkowicie odrębny od systemu pomocy społecznej;
- **Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 roku** (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.), stwarzająca szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego;
- **Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 roku** (Dz. U. z 1994 r. Nr 111, poz. 535, z późn. zm.). Według ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane;
- **Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku** (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.), która jest ważnym aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce;
- **Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r.** (Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 230, z późn. zm.). Stanowi ona, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów

gmin, które na mocy tej ustawy uzyskały kompetencje rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych;

- **Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 29 lipca 2005 roku** (Dz. U. z 2005r. Nr 179, poz. 1485, z późn. zm.), która zawiera szereg definicji zjawisk związanych z uzależnieniem od narkotyków;
- **Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku** (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.);
- **Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 roku** (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 t.j. z późn. zm.);
- **Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku** (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

W dniu 15 lutego 2010 r. Sejmik Województwa Podlaskiego podjął Uchwałę Nr XXXVII/422/10 w sprawie przyjęcia harmonogramu prac nad aktualizacją „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”.

Tabela 1 Tryb i harmonogram aktualizacji „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”

L.p.	Rodzaj działania	Dokumenty/Odpowiedzialność	Termin
1.	Przygotowanie założeń aktualizacji <i>Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013</i>	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	do 30 stycznia 2010 r.
2.	Przyjęcie harmonogramu prac nad aktualizacją Strategii	Uchwała Sejmiku Województwa Podlaskiego	do 31 marca 2010 r.
3.	Powołanie Zespołu ds. aktualizacji Strategii	Uchwała Sejmiku Województwa Podlaskiego	do 31 marca 2010 r.
4.	Spotkania Zespołu ds. aktualizacji Strategii	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	cały okres prac nad dokumentem
5.	Opracowanie i aktualizacja części diagnostycznej Strategii	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	do 30 czerwca 2010 r.
6.	Organizacja i przeprowadzenie warsztatów aktualizujących Strategię w części zadaniowej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	do 31 maja 2010 r.
7.	Opracowanie i przedstawienie projektu Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018	Informacja o projekcie Strategii/ Sejmik Województwa Podlaskiego	do 30 czerwca 2010 r.
8.	Konsultacje społeczne zaktualizowanego dokumentu Strategii	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	lipiec-sierpień 2010 r.

9.	Uchwalenie Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018	Uchwała Sejmiku Województwa Podlaskiego	październik-listopad 2010 r.
10.	Upowszechnienie dokumentu Strategii	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku	od grudnia 2010 r.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem prac instytucją odpowiedzialną za koordynację i organizację procesu realizacji Strategii jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, jako jednostka województwa podlaskiego powołana przez Sejmik Województwa do wykonywania zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Uwzględniając ustawowe kompetencje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku realizuje przedsięwzięcia rozwojowe samodzielnie, we współpracy z partnerami lub pełni rolę inspiratora przedsięwzięć realizowanych przez inne podmioty.

Stwierdzono, że dane diagnostyczne i cele strategiczne wymagają opracowania według standardów partycypacji społecznej wraz z zespołem reprezentującym społeczność i instytucje diagnostyczno-pomocowe z terenu województwa podlaskiego. Postanowiono połączyć cel aktualizacji Strategii i uaktywnienie liderów/instytucji społecznych w procesie opracowania aktualizacji dokumentu. Dane zawarte w diagnozie (rozdział II i III Strategii) zostały zebrane w okresie II-V 2010 roku i do nich odnoszą się wszystkie analizy, w tym SWOT oraz wnioski obszarów problemowych. Zmienność zjawisk społecznych oraz poziom badań w obszarze polityki społecznej przynosi nowe dane w każdym miesiącu. Jednak dla procesu zakończenia prac strategicznych ważne było przyjęcie ostatecznego czasookresu do analiz.

W celu zapewnienia optymalnej formuły współpracy oraz wymiany informacji, a także koordynacji działań służących realizacji zadań określonych w przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa harmonogramem, niezbędne stało się powołanie Zespołu ds. aktualizacji Strategii z udziałem przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej, edukacji, bezpieczeństwa, rynku pracy, profilaktyki i ochrony zdrowia, przedstawicieli organizacji pozarządowych i samorządów, reprezentantów instytucji zajmujących się obszarem osób starszych, młodzieży i niepełnosprawnych.

Uchwałą Nr XXXVIII/431/10 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 marca 2010 r. powołany został Zespół ds. aktualizacji „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”. W doborze osób do Zespołu kierowano się nie tylko pełnionymi funkcjami społecznymi, ale również predyspozycjami danych osób oraz ich cechami osobowości. Choć kluczowym celem było stworzenie różnorodnych rozwiązań zaistniałych problemów społecznych, to równie ważnym elementem jest budowanie integracji społecznej oraz

mechanizmów wspólnego decydowania i działania. Nie bez znaczenia jest także wysoki poziom motywacji i zaangażowania w sprawy społeczne, a także wiedza o środowisku lokalnym.

W skład Zespołu ds. aktualizacji „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”, weszły następujące osoby:

Michał Andruszkiewicz	Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego
Alina Pyłkowska	
Julita Bursa	Samodzielny Publiczny Psychiatryczny ZOZ w Choroszczy
Bożena Chrzastowska	Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Drohiczynie
Andrzej Czuper	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Urzędu Gminy Raczki
Joanna Deoniziak	Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku
Edyta Sokół – Górecka	
Grażyna Dobrzyniewicz	Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego
Marek Liberadzki	
Danuta Gieraga	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Łomży
Marta Gryguc	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kolnie
Małgorzata Gutowska	Caritas Diecezji Łomżyńskiej w Łomży
Wojciech Jocz	Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna w Białymstoku
Paweł Romuald Kołakowski	Wojewódzki Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Łomży
Bożena Krzesak-Mucha	Podlaskie Kuratorium Oświaty w Białymstoku
Anna Bogumiła Kuryło	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Suwałkach
Magdalena Lewicka	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Augustowie
Marcin Popiołek	Podlaski Związek Niewidomych w Białymstoku
Izabela Rembowska	Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej
Alicja Ryżyńska – Galicz	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Oddział w Białymstoku
Irena Sawicka	Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku
Zdzisława Sawicka	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku
Andrzej Sokołow	Stowarzyszenie „WYBÓR” w Suwałkach
Stanisław Sulik	Stowarzyszenie „RADOŚĆ ŻYCIA” w Dąbrowie Białostockiej
Rafał Średziński	Stowarzyszenie „My dla innych” w Białymstoku
Anna Tuszyńska	Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów „KLANZA” Oddział w Białymstoku

Ewa Wasilewska	Specjalistyczny Psychiatryczny ZOZ w Suwałkach
Waldemar Wieczorek	Klub „ZDROWIE i TRZEŹWOŚĆ” Urząd Miasta w Grajewie
Joanna Wróbel	Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Urzędu Miasta Hajnówka
Anna Zajkowska-Głowacka	Podlaski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia w Białymstoku
Tadeusz Modest Zarębski	Spoleczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych w Białymstoku
Lilianna Zielińska	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Suwałkach
Zbigniew Wojciech Zwierz	Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

Ponadto na wniosek członków powołanego Zespołu dokonano uzupełnienia składu eksperckiego, poprzez włączenie do prac warsztatowych następujących przedstawicieli:

Urszula Jaźwińska	Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku
Maria Perkowska	
Elżbieta Powichrowska	Młodzieżowy Ośrodek Terapii i Readaptacji „ETAP” w Białymstoku
Jan Steckiewicz	Dom Pomocy Społecznej w Jałowie
Lucyna Tomczyk	Powiatowy Urząd Pracy w Sejnach
Agnieszka Dyda	Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnej Białostockiej

Zgodnie z uchwałą Zespół realizował następujące zadania:

1. Analiza celów szczegółowych, problemów, potrzeb i oczekiwań społeczności województwa podlaskiego w odniesieniu do zapisów programów i Strategii,
2. Wypracowanie propozycji zmian zapisów w Strategii oraz przygotowanie projektu „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018”,
3. Opracowanie i analiza materiału z monitoringu, wsparcie w przygotowaniu badań monitoringowych,
4. Udział w opracowaniu i opiniowaniu planu działania, harmonogramu realizacji i programów rocznych.

Członkowie zespołu ds. aktualizacji Strategii pracowali w sześciu roboczych, tematycznych grupach, dotyczących następujących obszarów, które uznano za priorytetowe:

- 1) Zaspokajanie potrzeb rodzin podlaskich (moderator: Małgorzata Janczuk)
- 2) Wypełnianie funkcji rodzin (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo) (moderator: Małgorzata Lawda)

- 3) Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia (moderator: Urszula Pławska)
- 4) Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej (moderator: Bożena Tomaszewska)
- 5) Efektywna pomoc społeczna (moderator: Anna Tomulewicz)
- 6) Kapitał społeczny

Prace Zespołu rozpoczęło zebranie z jednostek samorządowych i przygotowanie przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku, istniejących danych, niezbędnych do charakterystyki życia społecznego. Analiza zebranych danych pozwoliła na dokonanie diagnozy stanu obecnego, jak również pewnych tendencji obserwowanych na przestrzeni dłuższego okresu czasu. Ułatwiło to Zespołowi dokonanie prognozy zjawisk społecznych, charakterystycznych dla województwa podlaskiego.

Zespół pracował w trybie warsztatowym, by jak najszerzej i najlepiej poznać potrzeby rodzin, instytucji oraz tryb i sposób ich zaspakajania. W ramach prac Zespołu ds. aktualizacji „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013” odbyły się trzy spotkania warsztatowe:

- 18 lutego 2010 roku - w trakcie którego przyjęto metody i tryb pracy nad przygotowaniem Strategii. W podzespołach roboczych uczestnicy spotkania dokonali przeglądu diagnozy obszarów polityki społecznej i wskazali dziedziny w jakich należy zmodyfikować i uzupełnić zebrany materiał,
- 18 marca 2010 roku - omówiono roboczą wersję diagnozy dotyczącej sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podlaskiego. W trakcie prac w zespołach roboczych określono problemy i potrzeby ze zdiagnozowanych obszarów strategicznych (pomocy społecznej, rodziny, osób niepełnosprawnych oraz starszych, bezrobocia, systemu opieki zdrowotnej, w tym profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień) oraz przeprowadzono analizy SWOT problemów społecznych występujących w województwie podlaskim,
- 17 maja 2010 roku - spotkanie poświęcone było pracom w grupach roboczych nad określeniem celów strategicznych i operacyjnych, zadań i wskaźników wynikających ze zdiagnozowanych obszarów, które uznano za priorytetowe dla sfery polityki społecznej. Posiedzenie Zespołu zakończono omówieniem harmonogramu wdrażania i propozycji monitoringu „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018”.

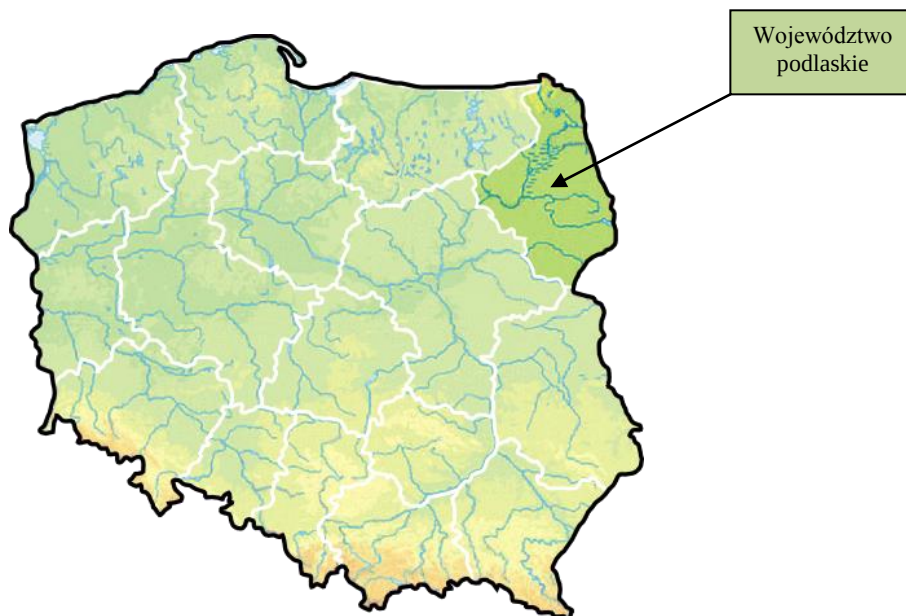
15 czerwca 2010 roku na posiedzeniu Zarządu Województwa Podlaskiego przedłożono wniosek o rozpatrzenie informacji z przebiegu prac nad aktualizacją „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”, celem skierowania pod obrady Sejmiku Województwa Podlaskiego. Następnie w dniu 28 czerwca 2010 roku powyższa informacja została przedstawiona do rozpatrzenia podczas XLI sesji Sejmiku Województwa Podlaskiego. Wypracowany materiał zawierający etapy prac, sformułowane obszary strategiczne oraz cele strategiczne i szczegółowe został zaakceptowany, celem przekazania do konsultacji społecznych.

Rozdział II. Charakterystyka województwa podlaskiego

2.1. Położenie geograficzne

Województwo podlaskie jest jednym z 16 województw w Polsce. Położone jest w **północno - wschodniej części Polski**, w geograficznym środku Europy. Przez jego środek przepływa rzeka Narew. Sąsiaduje z trzema województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim i lubelskim, a od wschodu graniczy z Litwą - 102 km i Białorusią - 250 km.

Mapa 1 Usytuowanie województwa podlaskiego

Podział jednostek geograficznych nie pokrywa się z granicami administracyjnymi. Podlaskie zostało podzielone na 17 powiatów, w tym 3 powiaty grodzkie - Białystok, Suwałki, Łomża oraz 118 gmin (13 gmin miejskich, 23 gminy miejsko - wiejskie i 82 gminy wiejskie). Stolicą województwa jest **miasto Białystok**, liczące prawie 300 tysięcy mieszkańców. Pozostałe większe miasta regionu to Suwałki (ok. 70 tys. mieszkańców) i Łomża (ok. 64 tys. mieszkańców).

Sieć osadniczą stanowi 36 miast i 3945 miejscowości wiejskich. Terytorium województwa obejmuje swoim zasięgiem 20 180 km², jest szóstym co do wielkości województwem w Polsce, zajmując 6,5% powierzchni kraju. W rejonie przeważają ośrodki do 20 tysięcy mieszkańców.

Mapa 2 Podział na powiaty i gminy w województwie podlaskim

Na terenie województwa podlaskiego występuje w dużym stopniu zachowane w stanie naturalnym środowisko o wysokich walorach przyrodniczych. Na terenie 32% województwa występują tereny chronione¹. Znaczną część terenu - 29,4% zajmują lasy i grunty leśne. Podlaskie należy do regionów o wybitnych walorach przyrodniczo – krajobrazowych i jest regionem atrakcyjnym turystycznie. W województwie znajdują się 4 parki narodowe: Białowiecki Park Narodowy, Narwiański Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, Wigierski Park Narodowy oraz 4 parki krajobrazowe: Łomżyński, Nadbużański, Suwalski, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej. Na terenie Podlasia znajduje się ponadto 80 rezerwatów przyrody i 14 obszarów chronionego krajobrazu. Obszar całego województwa znajduje się na terenie Zielonych Płuc Polski. Jest tu największy w Europie kompleks bagien

¹ Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku

i puszczy nieprzekształconych przez działalność człowieka. Walory środowiska, na które składają się unikalne w skali Europy tereny bagienne, puszcze, wielkie kompleksy leśne, urozmaicona rzeźba polodowcowa, jeziora, nieskażone cywilizacją czyste powietrze, jak również różnorodne środowisko dziedzictwa kulturowego stwarzają szansę dla rozwoju turystyki wiejskiej, kwalifikowanej, krajoznawczej oraz uzdrowisk.

Województwo podlaskie jest regionem wielokulturowym, wielonarodowościowym, wieloetnicznym i jest najbardziej zróżnicowane spośród 16 województw. Mieszkają tu Białorusini (48 tysięcy), Litwini (6 tysięcy) Ukraińcy, Tatarzy (0,5 tysiąca). Liczne obiekty zabytkowe świadczą o bogatej kulturze ludowej społeczności podlaskiej. Rozwój i ochrona dziedzictwa kulturowego stanowi ważny element w budowie tożsamości regionalnej. Jak wskazują dane obszaru gospodarczego, prezentowane poniżej, elementy te jednak są dotąd niewystarczająco wykorzystywane (*por. podrozdział 2.3, przypis autorów*).

2.2. Demografia

Fundamentalny wpływ na rozwój społeczno - gospodarczy mają procesy demograficzne. Warunkują i określają zadania związane ze sferą polityki społecznej.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Białymstoku na dzień 31 grudnia 2009 r. liczba ludności w województwie podlaskim wynosiła 1 189 731. Wskazuje, że systematycznie maleje liczba ludności na terenie województwa. W latach 2005-2009 liczba ta spadła o 20 957 osób. Analizując te dane pod kątem średniej gminy na Podlasiu, gdzie liczba mieszkańców waha się od 4000-5000, można zaryzykować stwierdzenie, że 4 gminy przestały istnieć.

Tabela 2 Liczba ludności w województwie podlaskim z podziałem na miejsce zamieszkania i płeć

Wyszczególnienie	2005 (na dzień 31.12)	2007 (na dzień 31.12)	2008 (na dzień 31.12)	2009 (na dzień 31.12)
Ogółem	1210 688	1 192 660	1 191 470	1 189 731
Mężczyźni	592 671	581 241	580 313	579 247
Kobiety	618 017	611 419	611 157	610 484
miasta	709 976	710 098	710 073	715 761
wieś	500 712	482 562	481 397	473 970

Źródło: Ludność w województwie podlaskim, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2009

Bardziej drastyczne liczby charakteryzują wsie, gdzie liczba mieszkańców systematycznie spada (podczas, gdy migracja do miast jest nadal duża), w roku 2009 w stosunku do roku 2005 ubyło 28 742 mieszkańców, czyli o 5,7%. Miasta zamieszkuje aktualnie 60 00 osób więcej niż 5 lat temu.

W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety, na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet. Ludność w miastach stanowi 60,1% ogółu ludności. W końcu 2009 r. w województwie podlaskim średnia gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km², wynosiła 59. Wskaźnik ten wykazywał zróżnicowanie przestrzenne. Największą gęstość zaludnienia na Podlasiu odnotowano w Białymstoku, gdzie na 1 km² przypadało 2880 i Łomży, gdzie wskaźnik zaludnienia wynosił 1938 osób na 1 km². Najniższa gęstość zaludnienia występowała w powiatach sejneńskim i suwalskim (odpowiednio 25 i 27 osób na 1 km²)². Na przestrzeni lat gęstość zaludnienia nie zmieniała się w sposób znaczący w odniesieniu do lat ubiegłych. Regularnie zmniejsza się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym tj. poniżej 18 roku życia. W roku 2009 w stosunku do roku 2000 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 6,8%.

Wykres 1 Struktura ludności wg wieku

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU
Stan w dniu 31 XII

Źródło: Informacje i opracowania statystyczne, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2009

W strukturze wiekowej ludności widoczne jest postępujące starzenie się społeczeństwa (z 16% w roku 2000 do 17,4% w roku 2009). Znacząco maleje udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat i nieco wzrasta udział ludności w wieku emerytalnym. Wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym nie może być interpretowany korzystnie, ponieważ w tej grupie ludzi zdecydowanie najszybciej zwiększa się liczba osób w wieku niemobilnym (45-59

² Urząd Statystyczny w Białymstoku, Stan i ruch naturalny ludności w województwie podlaskim w 2009 r., Białystok

lat dla kobiet i 45-64 lata dla mężczyzn), co oznacza, że w ciągu najbliższych lat nastąpi zwiększenie ludności w wieku poprodukcyjnym.

Ruch naturalny

W 2009 r. w województwie podlaskim zmarło ogółem 11 802 osób, tj. o 52 mniej niż w roku 2005. 2009 rok był na Podlasiu drugim z rzędu w którym został odnotowany dodatni przyrost naturalny ludności. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców województwa ukształtował się on na poziomie 0,03 (wobec 0,25 w roku poprzednim) i nadal wyraźnie odbiegał od wskaźnika ogólnokrajowego wynoszącego 0,86 (w 2008 r. – 0,92).

Tabela 3 Ruch naturalny ludności w województwie podlaskim

Wyszczególnienie	2000	2005	2007	2009
Zgony ogółem	11 802	11 854	11 742	12 165
Przyrost naturalny	278	-845	-546	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Negatywny wpływ na trendy demograficzne mają również migracje zewnętrzne. Województwo podlaskie charakteryzuje wysoki poziom natężenia procesów migracyjnych. Miejscami o silnych tradycjach migracji zarobkowych są Siemiatycze, Mońki, Brańsk i okolice.

Tabela 4 Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w latach 2005-2008

Lata	NAPŁYW				ODPŁYW				Saldo migracji na 1000 ludności
	ogółem	z miast	ze wsi	z zagranicy	ogółem	z miast	ze wsi	z zagranicy	
2005	12624	6736	5426	462	14565	8300	5700	565	- 1,6
2007	14421	7521	6485	415	16949	9358	6830	761	- 2,1
2009	10 973	5814	5159	400	12625	7151	5474	469	-0,06

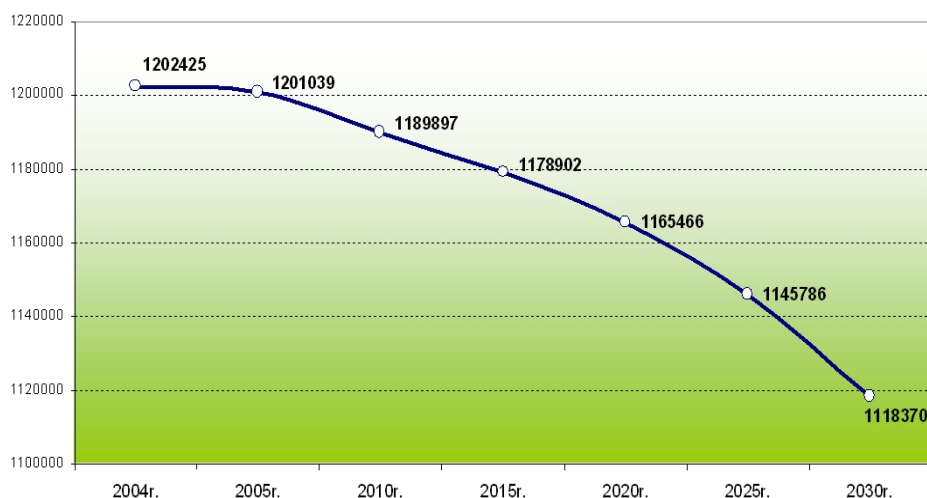
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Systematyczny spadek liczby ludności wynika ze zmniejszającej się liczby urodzeń oraz niekorzystnego (ujemnego) salda migracji.

Prognoza ludności

Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego przewidują, że w ciągu najbliższego ćwierć wieku ta niekorzystna tendencja będzie się utrzymywała. Według przewidywań, w roku 2030 teren województwa podlaskiego będzie zamieszkiwało 1 118 370 mieszkańców - liczba mieszkańców zmniejszy się o 72 458, czyli o 6%.

Wykres 2 Prognoza ludności województwa podlaskiego do 2030 r.

Źródło: http://www.wrotapodlasia.pl/pl/region/podlaskie_statystyka

Zmniejszeniu ulegnie liczba ludności większości powiatów, przy czym spadek nie wszędzie będzie jednakowy. Prognozy zakładają, iż największy ubytek ludności dotknie powiaty położone na południu województwa podlaskiego: hajnowski (o niemal 11 tys.) i bielski (ponad 9 tysięcy), co oznacza odpowiednio 22 i 15 - procentową stratę. Stolicy województwa ubędzie ponad 9% mieszkańców, Łomży 10%, zaś Suwałkom prawie 4,5%. Zmniejszać się będzie liczba ludności zarówno w miastach jak i na wsi. W ciągu 25 lat ubędzie ponad 51 tysięcy mieszkańców miast oraz ponad 31 tysięcy mieszkańców terenów wiejskich.

2.3. Sytuacja ekonomiczno-gospodarcza

Województwo podlaskie jest regionem o charakterze rolniczo - przemysłowym. Jest to konsekwencją peryferyjnego położenia województwa i jego historycznej spuścizny. Powierzchnia użytków rolnych stanowi 59,7% ogólnej powierzchni województwa. Grunty orne

stanowią 66,5% a użytki zielone 33,2% użytków rolnych. Rozwój gospodarczy województwa podlaskiego opiera się w znacznej mierze na trzech wiodących sektorach przemysłu:

- spożywczym (głównie mleczarskim);
- drzewnym (w tym meblarskim);
- maszynowym.

Rolnictwo na Podlasiu prawie w całości związane jest z sektorem prywatnym, w którego użytkowaniu znajduje się 96% użytków rolnych. Funkcjonuje około 107 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych, których średnia powierzchnia użytków rolnych przypadających na jedno gospodarstwo rolne w 2007 r. wynosiła 10,4 ha i była znacznie wyższa od średniej krajowej (7,4 ha)³. Liczba gospodarstw systematycznie spada. W strukturze użytków rolnych w województwie podlaskim zdecydowanie większy udział niż w innych województwach mają łąki i pastwiska. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż i ziemniaków. Istnieją bardzo dobre warunki do chowu bydła mlecznego i mięsnego. Na Podlasiu odnotowuje się wysoki udział osób pracujących w rolnictwie (35,5%)⁴.

W latach 2007-2009 pojawiły się trendy związane z prowadzeniem **działalności agroturystycznej**, wynajmem pokoi. W grupie obszarowej rolników 3-5 ha stanowiły one 40,4%. Mieszkańcy wsi dostrzegają sposób dodatkowego źródła dochodów w drobnym przetwórstwie spożywczym, w oparciu o tradycyjne metody. Są to:

- przetwórstwo produktów rolnych – w grupie obszarowej 100 ha i więcej (7,1%),
- przetwarzanie drewna – w grupie obszarowej 1-2 ha (31,2%),
- rękodzieło – w grupie obszarowej 0-1 ha (12,3%),
- akwakultura (uprawa roślin i hodowla zwierząt w środowisku wodnym) – w grupie obszarowej 30-50 ha (38,7%),
- inne działalności (łącznie z chowem zwierząt futerkowych) – w grupie obszarowej 2-3 ha (62,9%).

Produkty tradycyjne stanowią ważny element zrównoważonego rozwoju wielofunkcyjnych obszarów wiejskich, dzięki którym małe, rodzinne gospodarstwa rolne mają szansę utrzymania się na rynku i uzyskiwania dodatkowego źródła finansowania do działalności rolniczej.

³ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, s. 12, Wyniki badań struktury gospodarstw rolnych GUS, 2007

⁴ Patrz: Program samorządowy województwo podlaskie, PIS, październik 2006

W roku 2009 r. turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w województwie podlaskim dysponowały 11,4 tys. miejsc noclegowych, z czego 6,8 tys. tj. 59,1% znajdowało się w obiektach całorocznych. Przeciętna liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1 obiekt wynosiła 68. Na Podlasiu obserwuje się nierównomierne rozmieszczenie bazy noclegowej turystyki. Najbardziej rozwiniętą sieć turystycznych obiektów zakwaterowania posiada północna i wschodnia część Podlasia. W 2009 r. najwięcej obiektów turystycznych znajdowało się na terenie powiatów: augustowskiego, białostockiego i suwalskiego oraz w mieście Białystok.

W sektorze rolno - spożywczym województwa podlaskiego, najbardziej rozwinięty jest **przemysł mleczarski** zdominowany przez duże firmy z wysokim poziomem technologii. Podlaskie mleczarnie słyną w całym kraju jako największe i najnowocześniejsze wytwórnie produktów mlecznych. Spółdzielnie mleczarskie z Grajewa, Kolna, Piątnicy, Suwałk i Zambrowa znajdują się w pierwszej dziesiątce krajowego rankingu jednostek tej branży, zaś SM "Mlekovita" w Wysokim Mazowieckiem zajmuje miejsce pierwsze.

W regionie istnieje ponad 700 jednostek zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym i niemal wszystkie należą do sektora prywatnego. Wytwarzają produkty mięsne, drobiowe, owocowo-warzywne, zbożowe oraz alkohol i piwo.

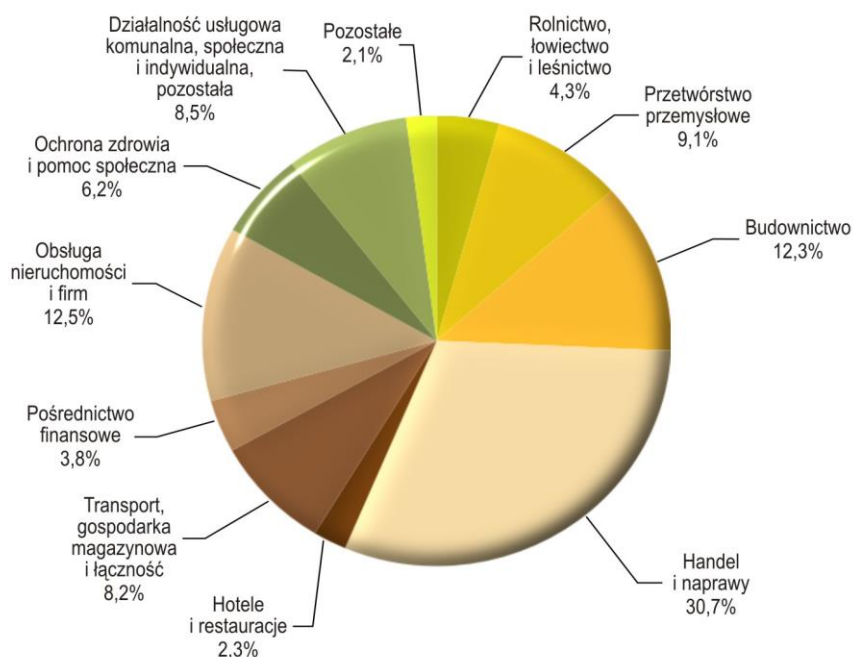
Przemysł drzewny i meblarski oparty jest na rodzimych surowcach rozległych obszarów leśnych. Największe zakłady zajmujące się pozyskaniem i przerobem materiałów drzewnych funkcjonujące na terenie województwa podlaskiego to: Białostockie Fabryki Mebli w Białymstoku, Zakłady Stolarki Budowlanej "STOLBUD" w Sokółce, Białostockie Fabryki Sklejek "BIAFORM" S.A., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe "ŁFM" Sp. z o.o. w Łomży, PFLEIDERER S.A. w Grajewie, Fabryka Mebli "FORTE" Oddział w Suwałkach, "HOME-MEBLE" w Suwałkach, "EKO-DREWNO MAJEWSKI" w Suwałkach. Istotne znaczenie w województwie podlaskim ma również produkcja maszyn i urządzeń. Wytwarzany asortyment w pełni zaspokaja potrzeby lokalne, a jego nadwyżki eksportowane są do innych krajów.

Województwo podlaskie charakteryzuje się znaczącym **udziałem sektora małych i średnich przedsiębiorstw MŚP (głównie mikro)** w ogólnej liczbie prywatnych podmiotów w gospodarce regionu oraz ich znaczącym udziałem w wytwarzaniu regionalnego PKB. W końcu 2009 r. w województwie podlaskim ich liczba ukształtowała się na poziomie 86 527, co stanowiło aż 96,6% ogółu jednostek wpisanych do rejestru REGON. Podmioty te prowadziły działalność gospodarczą głównie w sekcjach: handel i naprawy, obsługa

nieruchomości i firm, budownictwo oraz przetwórstwo przemysłowe. Analiza omawianych podmiotów w podziale według form organizacyjnych wykazała znaczący udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W końcu 2009 r. stanowiły one aż 82,7% wszystkich jednostek sektora prywatnego.

Wykres 3 Struktura podmiotów gospodarki narodowej

STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W SEKTORZE PRYWATNYM WEDŁUG SEKCJI W 2009 R.
Stan w dniu 31 XII

Źródło: dane z GUS, Podmioty Gospodarki Narodowej w Województwie Podlaskim, stan na 31 grudnia 2009,

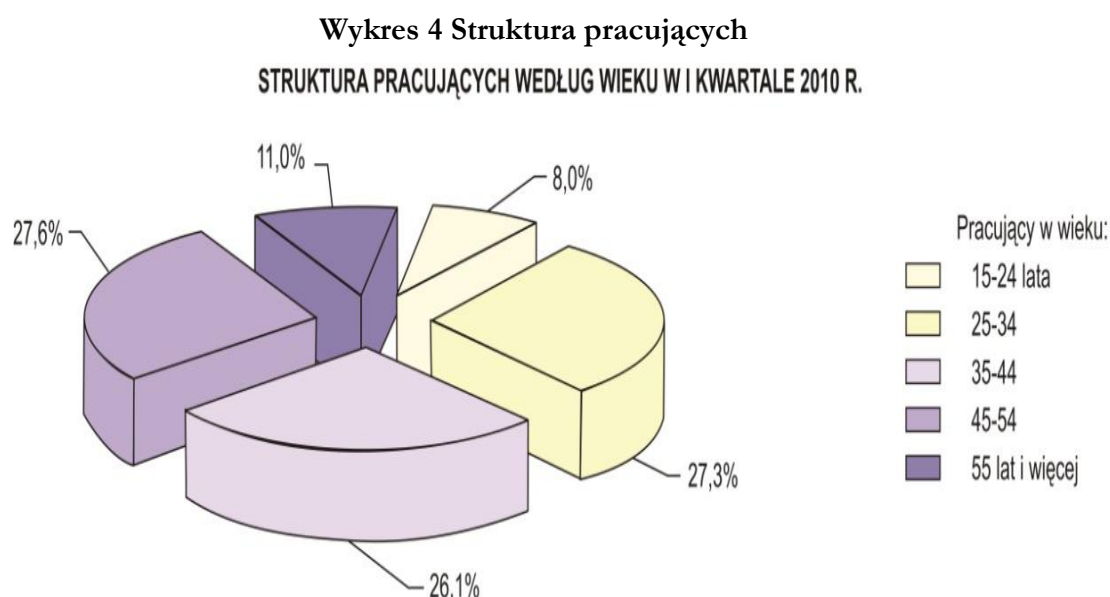
Według stanu w końcu 2009 r., aż 33,5% ogółu wpisanych do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON w województwie podlaskim, miało swoją siedzibę w mieście Białystok. Znaczny udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych jednostek w województwie podlaskim posiadały też podmioty prowadzące działalność na terenie powiatu białostockiego – 10,6% oraz miast Suwałki – 8,0% (7163) i Łomża – 7,1%. Najmniejsza liczba podmiotów funkcjonowała w powiatach sejneńskim oraz suwalskim⁵.

Współczynnik aktywności zawodowej w I kwartale 2010 r. ukształtował się na poziomie 53,3%, co oznacza, że na 100 osób w wieku 15 lat i więcej przypadały 53 osoby aktywne zawodowo. Na przestrzeni roku zwiększyła się aktywność zawodowa mieszkańców miast, w przypadku których współczynnik ten wzrósł o 0,2 pkt. proc., natomiast wśród osób

⁵ Podmioty Gospodarki Narodowej w Województwie Podlaskim, stan na 31 grudnia 2009, GUS

zamieszkujących tereny wiejskie zanotowano tendencję odwrotną i zmniejszenie współczynnika o 2,4 punkty procentowe.

W podziale ludności województwa według wieku, najwyższy współczynnik aktywności zawodowej zaobserwowano wśród osób mieszczących się w przedziałach wiekowych: 35-44 lata (90,4%), 25-34 lata (85,3%) oraz 45-54 lata (82,8%). Najmniejszy udział aktywnych zawodowo odnotowano w skrajnych grupach wiekowych; wśród osób w wieku 15-24 lata współczynnik aktywności ukształtował się na poziomie 29,3%, zaś w grupie osób 55-letnich i starszych wyniósł 17,1%.

Źródło: Aktywność ekonomiczna ludności, podlaskie, I kwartał 2010, GUS Białystok

Analizując poziom wykształcenia ludności, najwyższą wartość omawianego wskaźnika (78,4%) stwierdzono w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe, zaś najniższą (20,6%) w populacji osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego.

2.4. Rodziny podlaskie

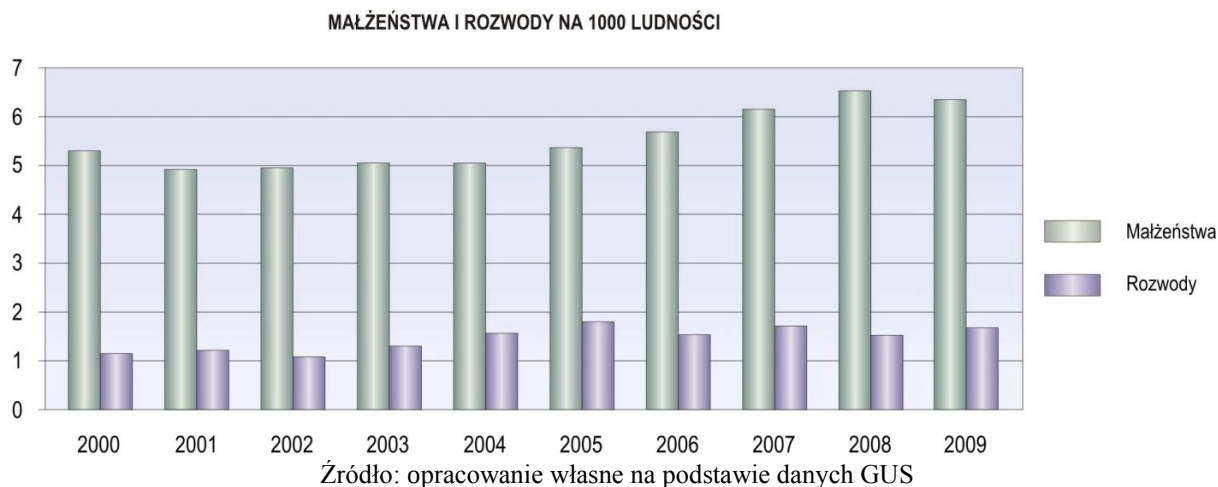
Najlepsze dla dziecka środowisko wychowawcze tworzy rodzina. Zgodnie z wynikami ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r., który stanowi podstawowe źródło informacji o gospodarstwach domowych i rodzinach, w Polsce żyło 8 mln rodzin z dziećmi na utrzymaniu do lat 24. W 2009 r. w województwie podlaskim współczynnik dzietności wzrósł i osiągnął wartość 1,3 osoby. Jednak nadal, podobnie jak przed rokiem był on niższy od wskaźnika ogólnokrajowego, który w 2009 r. ukształtował się na poziomie 1,4 osoby. W miastach województwa podlaskiego w 2009 r. na 1 kobietę przypadało średnio 1,2 dzieci, natomiast na wsi – 1,5. Wśród rodzin na Podlasiu większość ma 1-2 dzieci, a odsetek rodzin z 3 lub większą liczbą dzieci wynosił około 17 %. Analiza demograficzna wskazuje na odkładanie decyzji o zawarciu związku małżeńskiego i wzrost ilości związków nieformalnych. Niepokojącym sygnałem jest zmniejszenie dzietności, a w kontekście trudnej sytuacji gospodarczej - wzrost ilości samotnych matek wychowujących dzieci. Urodzenia pozamałżeńskie stanowiły 13,2% wszystkich urodzeń na Podlasiu w roku 2009.

W 2009 roku na świat na Podlasiu przyszło 12 202 dzieci. tj. o 2,2% (o 257 urodzeń) więcej niż w roku poprzednim i o 1,0% więcej niż w 2000 r. Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) w 2009 r. wyniósł 10,22 (w kraju –10,95). Roczники dzieci w wieku 0-14 lat stanowiły na Podlasiu 14% ogółu ludności. Dane wskazują, że w 2009 r. nastąpił dalszy spadek liczby osób w wieku poniżej 18 lat, które stanowiły 19,2% ogólnej populacji mieszkańców województwa podlaskiego wobec 19,7% w 2008 r. Jednym z czynników takiej sytuacji jest przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat, a także wyraźny wzrost płodności w grupie wieku 30-34 lata, który jest w znacznej mierze skutkiem realizacji urodzeń wcześniej „odłożonych”.

W 2009 r. w województwie podlaskim zarejestrowano ponad 7,5 tys. związków małżeńskich, tj. o 3,6% mniej niż rok wcześniej. Współczynnik małżeństw (liczony na 1000 ludności) zmalał do poziomu 6,3 z 6,6 przed rokiem (w kraju w 2009 r. wskaźnik ten osiągnął wartość 6,6). Częstość zawierania małżeństw była nieco wyższa w miastach niż na obszarach wiejskich (omawiany wskaźnik wynosił odpowiednio 6,4 i 6,2). Liczba nowo zawieranych małżeństw rosła od 2001 r., zaś załamanie tego trendu w minionym roku może oznaczać – w perspektywie 2-3 lat – zahamowanie wzrostu liczby urodzeń.

Średni wiek kobiet wstępujących w związek małżeński w 2009 r. wynosił 25,4 lat. Mężczyźni zawierający małżeństwo mieli średnio 27,3 lat.

Wykres 5 Małżeństwa i rozwody na Podlasiu wg GUS w latach 2000-2009

Jedną z istotnych przyczyn powstawania rodzin niepełnych jest rozpad małżeństwa rodziców. W 2009 r. w województwie podlaskim zostało orzeczonych prawomocnie przez sądy 2040 rozwodów, co w porównaniu z poprzednim rokiem oznacza wzrost o 11,1% (w miastach – o 8,7%, a na wsi – o 21,7%). Liczba rozwodów na terenach miejskich jest zdecydowanie wyższa niż na wsi. Wśród małżeństw rozwiedzionych w 2009 r. ponad 62% w momencie rozvodu wychowywało dzieci w wieku do 18 lat. Liczba tych dzieci wynosiła 1848. 75% rozwiedzionych małżeństw, tylko w przypadku co piątego rozvodu sąd przyznał opiekę nad dziećmi wyłącznie matce, a jedynie w niespełna 3% przypadków – wyłącznie ojcu. W 4% orzeczonych rozwodów władzę rodzicielską powierzono ojcu, a w 334 przypadkach decyzją sądu dziecko zostało powierzone rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej.

Z różnych przyczyn (nie wypełnianie przez rodziców biologicznych funkcji opiekuńczo-wychowawczych, sieroctwo) część dzieci żyje w rodzinach zastępczych lub instytucjonalnych formach opieki, jakimi są domy dziecka i inne całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze. Szczegółowe dane na ten temat są przedstawione w rozdziale III.

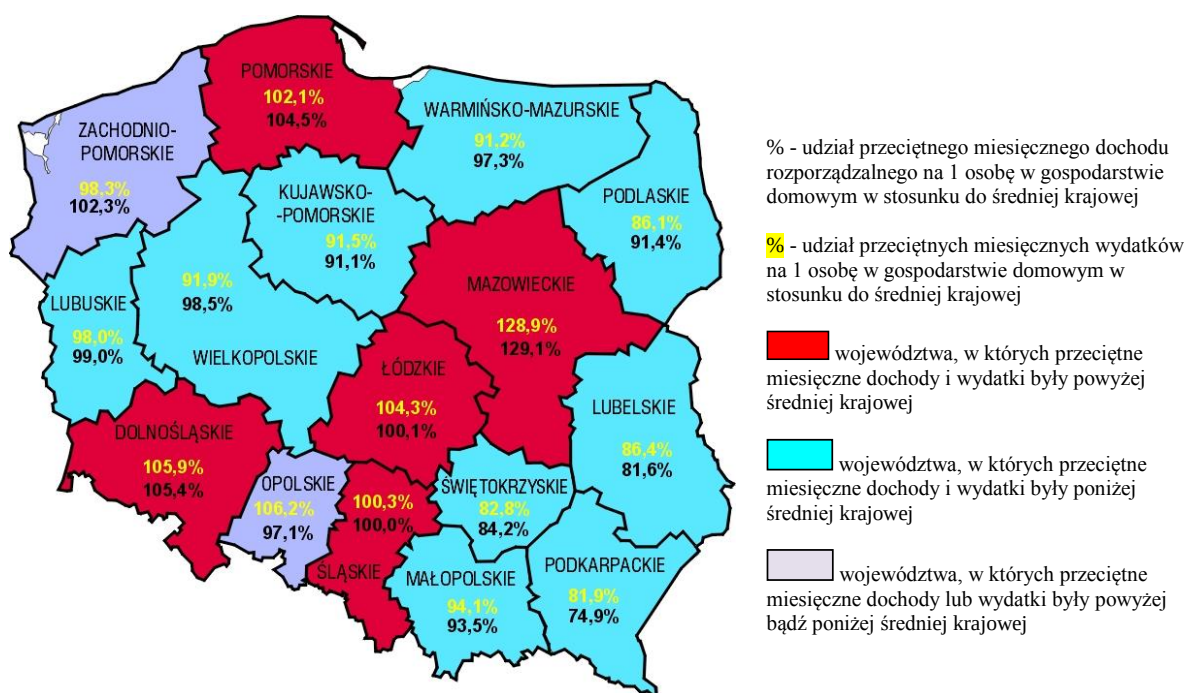
Dochody i wydatki

Województwo podlaskie należy do regionów słabiej rozwiniętych gospodarczo, przemysłowo, co odzwierciedla się w niższym poziomie życia jego mieszkańców. W maju 2010 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ukształtowało się na poziomie 2 771,14 zł, tj. o 2,4% niższym niż w kwietniu br., ale o 4,7% wyższym niż przed rokiem. W kraju przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 3 346,61 zł, co

oznacza spadek o 1,5% w odniesieniu do poprzedniego miesiąca, zaś wzrost 4,8% w porównaniu z majem 2009 r. Oznacza również, że mieszkańcy Podlasia zarabiają 575 zł mniej niż w kraju.

Wpływa to na rozwój rodzin oraz ich poczucie bezpieczeństwa. Tym bardziej, że podlaski rynek pracy nie jest jednorodny w układzie przestrzennym. Zróżnicowanie obserwuje się między innymi w poziomie koncentracji podmiotów gospodarczych, jak i rodzaju działalności prowadzonej na rynkach lokalnych. Problemy na rynku pracy, objawiające się niedoborem miejsc pracy, powodują obniżenie warunków życia ludności, a długotrwałe pozostawanie bez pracy zmniejsza szanse na zatrudnienie i przyczynia się do postępującego procesu ubożenia ludności, a nawet może prowadzić do wykluczenia społecznego dużych grup społeczeństwa.

Mapa 3 Udział przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego oraz wydatków w Polsce w 2009 r.

Źródło: Raport w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej Polski w roku 2009, GUS

Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych z wyjątkiem gospodarstw domowych rolników (spadek o 3,3%).

Tabela 5 Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w latach 2005-2008 oraz ich struktura

Wyszczególnienie	2005	2007	2008
	w zł		
Ogółem	650,06	737,46	802,83
w tym towary i usługi konsumpcyjne:	616,83	698,99	769,45
– żywność i napoje bezalkoholowe	198,41	220,38	230,29
– napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	18,42	20,10	19,54
– odzież i obuwie	35,60	41,52	45,99
– użytkowanie mieszkania i nośniki energii	130,20	122,81	147,25
– wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	31,01	40,56	48,95
Zdrowie	32,52	35,26	38,76
Transport	52,04	68,89	78,71
Łączność	31,65	37,72	38,51
Rekreacja i kultura	38,82	46,95	55,71
Edukacja	9,92	11,86	8,85
Restauracje i hotele	6,21	10,80	11,23
Inne towary i usługi	29,55	39,20	42,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS Białystok

Poziom życia mieszkańców województwa podlaskiego określa między innymi stan wyposażenia gospodarstw domowych. Z roku na rok widoczne są zmiany w poziomie i strukturze gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku.

Tabela 6 Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2007	2008
	w % ogółu gospodarstw domowych		
Chłodziarka	95,7	98,1	98,9
Zamrażarka	46,4	48,3	43,2
Automat pralniczy	70,8	76,4	81,4
Kuchenka mikrofalowa	38,2	45,6	51,5
Samochód osobowy	44	48,7	55,4
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	36,7	38	38,9
Odbiornik telewizyjny	97,6	97	98,5
Magnetowid , odtwarzacz wideo	35,2	33,8	32,6
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej	36,30	38,4	49,8
Komputer osobisty	30,6	44,7	54,8
W tym z dostępem do Internetu	19,7	33,9	44,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS Białystok

W 2009 r. nastąpił dalszy wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania. Dotyczyło to: odtwarzaczy MP3, DVD, urządzeń do odbioru TV satelitarnej lub kablowej, komputerów osobistych z dostępem do Internetu, drukarek, telefonów komórkowych, cyfrowych aparatów fotograficznych oraz zmywarek do naczyń i kuchenek mikrofalowych.

Przeciętne gospodarstwo domowe w 2009 roku składało się z 3 osób i zajmowało mieszkanie o powierzchni 70,7 m², składające się z 2,7 pokoi, na jedną osobę w gospodarstwie przypadało 25 m² powierzchni użytkowej oraz jeden pokój.

W 2009 r. ponad połowa badanych gospodarstw domowych (ok. 56%) oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, prawie co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą i bardzo dobrą i co piąte jako raczej złą i złą.

Prezentowane powyżej charakterystyki sfer Podlasia pozwalają przewidywać niekorzystne zmiany w strukturze rodzin i wieku ludności dotyczące:

- starzenia się całego społeczeństwa,
- starzenia się zasobów siły roboczej,
- zmniejszania się liczby i udziału osób w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji ludności,
- wzrostu współczynnika obciążenia demograficznego, zwłaszcza grupą wieku poprodukcyjnego,
- późnego zawierania małżeństw, wzrostu procentu związków nieformalnych w strukturze rodzin, wzrostu dzieci wychowujących się w zastępczych formach opieki nad dzieckiem,
- zmniejszenie dzietności, wzrost ilości rodziców samotnie wychowujących dzieci,
- późnego macierzyństwa oraz zbyt małej liczby urodzeń,
- stałej dysproporcji na niekorzyść w dochodach Podlasia i kraju,
- znacznej rozbieżności w czasie trwania życia mężczyzn i kobiet.

2.5 Strategiczne kierunki rozwoju województwa

Opracowując **Wojewódzką Strategię Polityki Społecznej na lata 2010 - 2018** Zespół dokonał również analizy dokumentów krajowych, wojewódzkich i lokalnych w celu wyznaczenia kompatybilnych kierunków rozwoju polityki społecznej. Niezbędne było przyjrzenie się:

- 1) **Strategii Lizbońskiej**, której celem głównym jest stworzenie w Europie, do roku 2010, najbardziej konkurencyjnej gospodarki na świecie, zdolnej do utrzymania zrównoważonego

wzrostu gospodarczego, stworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy oraz zachowania spójności społecznej.

- 2) W 2005 r. Komisja Europejska przyjęła drugą **fazę Agendy Społecznej**, obejmującą okres do 2010 r. Jej mottem stało się sformułowanie: „Społeczna Europa w gospodarce światowej: zatrudnienie i szanse dla wszystkich”. Propozycje zawarte w Agendzie przekładają strategiczne cele określone w trakcie szczytu w Lizbonie na konkretne działania, takie jak:

- zwiększenie ilości kwalifikowanych miejsc pracy, poprzez m.in.: wzrost aktywnego zatrudnienia dzięki realizacji polityki prorodzinnej na rzecz pogodzenia obowiązków rodzinnych z pracą zawodową; zwiększenie dostępu do zatrudnienia dla niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, osób starszych i mniejszości narodowych; przeciwdziałanie długotrwałemu bezrobociu za pomocą wczesnej identyfikacji problemu i poprawy zdolności do zatrudniania; zwiększenie dostępu do kształcenia i szkolenia ustawicznego; potęgowanie mobilności obywateli UE poprzez likwidację barier ograniczających przemieszczanie się studentów, nauczycieli, uznawanie kwalifikacji, poprawę dyrektyw dotyczących prawa do osiedlania się;
- równowaga pomiędzy elastycznością a bezpieczeństwem na rynku pracy,
- modernizacja zabezpieczenia społecznego, poprzez kontynuację współpracy,
- promocja równouprawnienia,
- wzmocnienie aspektów polityki społecznej.

- 3) **Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015**, gdzie priorytetami strategicznymi są:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki,
- poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej,
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości,
- budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa,
- rozwój obszarów wiejskich,
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

Określono spójność w zapisach z:

- 4) **Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013,**
- 5) **Strategią Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2009-2015,**
- 6) **Krajowym Programem „Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2008-2010”,**
- 7) **Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,**

8) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013, którego cele szczegółowe są ważne z punktu widzenia Strategii, to jest:

- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa,
- podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym,
- rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

Istotną rolę w polityce Unii Europejskiej pełnią Programy i Inicjatywy Wspólnotowe. Obecnie, z punktu widzenia polityki społecznej, największe znaczenie ma Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL) na lata 2007-2013 finansowany ze środków EFS, w szczególności Priorytet VII: promocja integracji społecznej.

9) Podlaską Strategią Zatrudnienia do 2015 roku.

Zweryfikowano cele i zapisy w opracowanych wcześniej programach wojewódzkich, by określone zadania części IV Strategii miały możliwość być realizowane dzięki nim. Są to operacyjne dokumenty, między innymi:

1. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2009-2013,
2. Program przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
3. Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
4. Program w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
5. Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
6. Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
7. Program Rozwoju Specjalistycznej Opieki Zdrowotnej w Województwie Podlaskim,
8. Program Opieki Psychiatrycznej w Województwie Podlaskim do 2010 roku,
9. Program Rozwoju Turystyki i Zagospodarowania Turystycznego Województwa Podlaskiego do 2010 r.,
10. Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020,
11. Programem współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,

12. Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2007-2011.

Przede wszystkim jednak opierano się o zapisy i kierunki działania określone w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego, która to określa misję rozwoju województwa, wyznacza cele i przyporządkowuje im priorytety. Z punktu widzenia opracowanego dokumentu skupiono się na wybranych celach:

CEL 2. Rozwój zasobów ludzkich zgodnie z potrzebami rynku pracy

Priorytetowym celem jest wspieranie aktywności zawodowej osób będących w trudnej sytuacji z powodu braku pracy. Kluczowym elementem polityki regionalnej jest także podejmowanie działań na rzecz kobiet na rynku pracy oraz osób podejmujących działalność gospodarczą. Ważnym kierunkiem rozwoju potencjału ludzkiego, zwłaszcza na obszarach wiejskich, jest stymulowanie aktywnych postaw społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieranie oddolnych inicjatyw lokalnych

CEL 3. Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym

Wskaźnikiem wzrostu stopnia aktywizacji gospodarczej jest wsparcie finansowo - kredytowe osób zamierzających rozpocząć bądź rozszerzyć działalność gospodarczą, a także opracowanie odpowiadającej potrzebom oferty szkoleniowo - edukacyjnej. Rozwój MŚP stworzy szansę przekształcenia bazy ekonomicznej województwa, szczególnie na obszarach wiejskich. Wykorzystanie nowych technologii, promocji i innowacji czy też poprawa warunków rozwoju przedsiębiorstw w znaczny sposób wpływa na wzrost rozwoju gospodarczego Podlasia.

CEL 5. Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego

Województwo podlaskie, ze względu na swój niski stopień zanieczyszczenia środowiska naturalnego, duże bogactwo przyrodnicze i występowanie atrakcyjnych terenów wypoczynkowych, stwarza szansę na rozwój turystyki, sportu i rekreacji.

CEL 7. Rozwój rolnictwa i tworzenie warunków wielofunkcyjnego rozwoju wsi

Niezbędne jest podniesienie poziomu infrastruktury technicznej, a także infrastruktury sektora rolno-spożywczego, w szczególności mleczarskiego, będącego od lat główną gałęzią przemysłu w regionie, poprzez ukierunkowanie i tworzenie nowych form organizacji produkcji rolnej. Wspierane będą lokalne inicjatywy rozwoju gospodarczego poprzez wprowadzanie nowych technologii i nowoczesnych narzędzi pracy. Ważne są też działania mające na celu wspieranie działalności na rzecz rozwoju gospodarki leśnej i innych form działalności gospodarczej wykorzystującej lasy – np.: turystyka wiejska, hotelarstwo oraz aktywizacja lokalnej ludności w celu lepszego wykorzystania zasobów leśnych.

Wszystkie wymienione wyżej dokumenty, ich zapisy, elementy, cele i zadania mają oddźwięk w niniejszej Strategii i są z nią kompatybilne.

Podlaska polityka społeczna mając na względzie tendencje grup wiekowych, urodzeń i migracji miejskiej musi zdecydowanie planować kierunki działania w obszarze kompensowania potrzeb osób starszych, rodzin oraz tworzenia korzystnych warunków rozwoju gospodarczego, związanych z potencjałem regionu. Spójność Strategii Rozwoju Województwa oraz Strategii Polityki Społecznej jest nieocenioną wartością długoterminowych rozwiązań społecznych.

Zdecydowano, że programy wojewódzkie będą częścią poniższej Strategii. Służyć mają w poszczególnych latach realizacji celów operacyjnych w obszarach problemowych, wynikłych z problemów i potrzeb opisanych w rozdziale III, zaś zdefiniowanych jako kierunki działań w rozdziale IV poniższego dokumentu.

Rozdział III. Diagnoza obszaru polityki społecznej

3.1. Warunki mieszkaniowe

W 2008 r. w województwie podlaskim oddano do użytku 4973 mieszkania. Liczba ta wzrosła o 25,7% w stosunku do liczby zanotowanej w roku poprzednim. Przede wszystkim wzrosła liczba zrealizowanych mieszkań w budownictwie indywidualnym – o 702 lokale (o 36,7%), przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem – o 647 lokali (o 94,2%), spółdzielczym – o 98 lokali (o 13,2%), zakładowym – o 4 mieszkania (o 80,0%). Tendencja spadkowa miała miejsce jedynie w budownictwie komunalnym, w którym oddano do użytkowania o 6 lokali mieszkalnych (o 3,4%) mniej niż w 2007 r.

Tabela 7 Mieszkania oddane do użytkowania w województwie podlaskim w latach 2000-2008

Lata/ Formy budownictwa	Mieszkania		Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań		Przeciętna powierzchnia używkowa 1 mieszkania
	Ogółem	W tym w miastach		Ogółem	W tym w miastach	
				W metrach kwadratowych		
W liczbach bezwzględnych						
Ogółem						
2000	3798	3286	14013	287077	218314	75,6
2005	3163	2169	14012	249150	200955	110,4
2007	3956	2877	17393	430826	260768	108,9
2008	4973	3279	22881	552254	304609	111,1
Spółdzielcze						
2000	1326	-	3850	60571	-	45,7
2005	696	-	2116	33533	-	48,2
2007	744	695	2197	37141	34185	49,9
2008	842	802	2630	43144	40898	51,2
Komunalne (gminne)						
2000	29	-	97	1268	-	43,7
2005	133	-	192	4384	-	33,0
2007	179	178	337	7184	7151	40,1
2008	173	164	510	7589	7188	43,9
Zakładowe						
2000	118	-	285	4892	-	41,5
2005	-	-	-	-	-	-
2007	5	0	23	580	0	116
2008	9	6	39	698	382	77,6
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem						
2000	1102	-	3529	59423	-	53,9
2005	577	-	1797	33287	-	57,7
2007	687	687	2251	47000	47000	68,4
2008	1334	1253	4228	88184	83789	66,1
Spoleczne czynszowe						
2000	167	-	457	7295	-	43,7

2005	50	-	78	2120	-	42,4
2007	428	428	1223	20587	20587	48,1
Indywidualne						
2000	1056	-	5795	153628	88710	145,5
2005	1707	-	9826	275826	132625	161,6
2007	1913	889	11362	318334	151845	166,4
2008	2615	1054	15474	412639	172352	157,8

Źródło: Wydział Statystyki Gospodarczej oraz Wydział Analiz Urzędu Statystycznego w Białymstoku

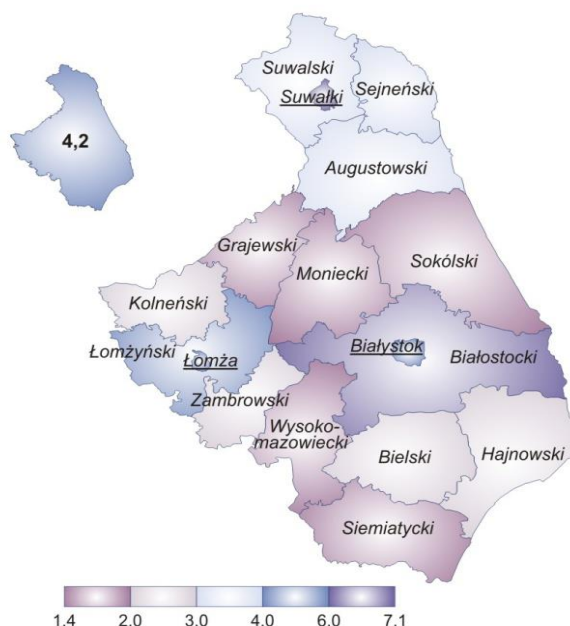
W 2008 r. wśród mieszkań przekazanych do użytkowania przeważały lokale wybudowane przez inwestorów indywidualnych (52,6% ogółu). Stosunkowo dużą ilość mieszkań zrealizowano także w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem (26,8%) oraz spółdzielczym (16,9%). Spośród ogółu mieszkań oddanych do użytkowania w 2008 r. w województwie podlaskim, 65,9% inwestycji zostało zrealizowanych na terenach miejskich.

Na terenach wiejskich województwa podlaskiego w 2008 r. oddano do użytkowania 1 694 mieszkania, co oznacza wzrost o 57,0% w stosunku do 2007 r. Lokali stanowiących własność osób fizycznych było najwięcej, bo aż 1 561 (o 52,4% więcej niż rok wcześniej), zaś kolejną grupę tworzyły mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem, których stwierdzono 81 (przy braku tej kategorii w roku poprzednim). Udział tych form budownictwa w ogólnej liczbie lokali mieszkalnych przekazanych do użytkowania na wsi w 2008 r. ukształtował się odpowiednio na poziomie 92,1% i 4,8%. W omawianym roku na 1000 ludności w województwie przypadało przeciętnie 4,2 (w 2007r. – 3,3) mieszkania oddanego do użytkowania oraz 19,2 izby w tych mieszkaniach. Na terenach miejskich intensywność budowy mieszkań była wyższa niż na terenach wiejskich, w związku z czym w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miast przekazano do eksploatacji 4,6 mieszkania, podczas gdy na wsi – 3,5 mieszkania.

Biorąc pod uwagę efekty budownictwa mieszkaniowego w przekroju terytorialnym zaobserwowano, że w 2008 r. najwięcej mieszkań zrealizowano w mieście Białystok (31,7% ogólnej ich liczby w województwie), powiecie białostockim (19,9%) oraz w mieście Suwałki (8,8%). Najmniej mieszkań oddano do użytkowania w powiatach: monieckim (1,3% ogółu) oraz siemiatyckim i sejneńskim (po 1,4%). Uwzględniając liczbę mieszkańców, w 2008 r. największą intensywnością budowy mieszkań charakteryzowały się: powiat białostocki (7,1 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 ludności), miasto Suwałki (6,3) oraz miasto Łomża (5,7). Najmniej wybudowanych mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców stwierdzono natomiast w powiatach: siemiatyckim (1,5), monieckim (1,6) oraz grajewskim (1,9). Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania

w województwie podlaskim w 2008 r. wynosiła 111,1 m² i zwiększyła się (o 2,0%) w stosunku do roku poprzedniego. W budownictwie indywidualnym ukształtowała się ona na poziomie 157,8 m², zaś w pozostałych formach budownictwa osiągnęła wartość 59,2 m². Mieszkania budowane w miastach były zdecydowanie mniejsze niż na terenach wiejskich. Ich średnia powierzchnia użytkowa w omawianym roku wyniosła odpowiednio 92,9 m² wobec 146,2 m².

Mapa 4 Mieszkania oddane do użytkowania
MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA NA 1000 MIESZKAŃCÓW
WEDŁUG POWIATÓW W 2008 R.

Źródło: Budownictwo mieszkaniowe w województwie podlaskim w 2008 r., GUS, Białystok lipiec 2009

W 2008 r. odnotowano znaczne zróżnicowanie przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania przekazanego do eksploatacji w poszczególnych częściach województwa. Największą średnią powierzchnię wybudowanych mieszkań zaobserwowano w powiatach: suwalskim (173,5 m²), zambrowskim (167,1 m²) oraz łomżyńskim (166,0 m²), zaś najmniejsze mieszkania oddano do użytkowania w miastach: Suwałki (66,5 m²), Łomża (75,7 m²) oraz Białystok (89,6 m²). Wszystkie mieszkania przekazane do użytkowania w 2008 r. w województwie podlaskim były wyposażone w wodociąg (w tym 92,9% w wodociąg z sieci), a także w ustęp splukiwany i łazienkę. Prawie wszystkie lokale posiadały centralne ogrzewanie (4971 mieszkań) i były zaopatrywane w ciepłą wodę dostarczaną centralnie (4968 mieszkań), a do połowy spośród nich (2029 mieszkań) doprowadzono gaz z sieci.

Obecna sytuacja gospodarczo - ekonomiczna w województwie podlaskim sprawia, że znaczną część rodzin nie stać jest na kupno mieszkania. Sytuację pogarsza fakt, iż znacznie wzrosły ceny mieszkań (przy niewspółmiernie niższych dochodach gospodarstw domowych).

Ponadto mieszkania na rynku pochodzą głównie ze sprzedaży deweloperskiej lub od inwestorów prywatnych. Zmniejsza się liczba mieszkań budowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe lub gminy. Brakuje taniej oferty mieszkaniowej dla grup o niższych dochodach, poniżej średniej krajowej. Dostęp do mieszkań posiadają gospodarstwa domowe, których zarobki umożliwiają uzyskanie i spłacenie kredytów bankowych zaciągniętych na potrzeby zakupu mieszkania.

Własna analiza badawcza ROPS Białystok z lat 2007-2008 (diagnoza sondażowa wydatków budżetowych na usługi obszaru polityki społecznej na podstawie 30% podlaskich gmin) pozwala stwierdzić, że usługi budownictwa komunalnego stanowią 0,2% budżetów gminnych. Wskazuje to, że polityka mieszkaniowa w gminach jest nierealizowana.

Wszystkie te elementy pozwoliły na przygotowanie Analizy SWOT obszaru mieszkaniowego w województwie podlaskim.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• aktywna działalność remontowa większości spółdzielni mieszkaniowych • rosnący popyt na mieszkania, rezerwy terenów pod budownictwo mieszkaniowe	• znaczny deficyt mieszkań w stosunku do liczby gospodarstw domowych • wzrost zapotrzebowania na mieszkania komunalne i socjalne • znaczne potrzeby remontowe w zasobach mieszkaniowych • brak uzbrojenia wielu terenów nadających się pod budownictwo mieszkaniowe • wysokie ceny gruntów pod budownictwo mieszkaniowe
SZANSE	ZAGROŻENIA
• zwiększenie roli sektora mieszkaniowego w polityce gospodarczej miast • przygotowanie i uzbrojenie atrakcyjnych terenów pod budownictwo mieszkaniowe • istnienie dużej ilości niezabudowanych, atrakcyjnie położonych terenów budowlanych • zwiększenie zakresu prac remontowych i modernizacyjnych	• niskie tempo rozwoju budownictwa mieszkaniowego w stosunku do potrzeb • niekorzystne zmiany demograficzne powodujące starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym odpływie osób młodych i wykształconych • zmienność przepisów prawa dotyczących gospodarki mieszkaniowej • brak środków finansowych w gminach przeznaczanych na politykę mieszkaniową • wzrost poziomu bezrobocia i patologii społecznych • postępujące ubożenie społeczeństwa

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS

w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki mieszkaniowej na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- mniejsza dostępność mieszkań na terenie mniejszych miast i wsi,
- spadek liczby nowych mieszkań komunalnych,
- zmniejsza się liczba mieszkań budowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe lub gminy,
- brak taniej oferty mieszkaniowej dla grup o niższych dochodach,
- brak zaangażowania środków pieniężnych samorządów w politykę mieszkaniową.

3.2 System opieki zdrowotnej, w tym profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień

Sytuacja demograficzna i tendencje jej zmian w przyszłości determinują potrzeby zdrowotne ludności. Najważniejszymi miernikami stanu zdrowia populacji są wskaźniki:

- umieralności,
- zgonów,
- przeciętnego trwania życia.

W Polsce i województwie podlaskim długość trwania życia ludzkiego systematycznie wzrasta. W 2009 r. w województwie podlaskim przeciętnie mężczyźni przeżywali 72 lata, zaś kobiety 81,4 roku. W skali kraju wskaźniki te były niższe i kształtowały się odpowiednio na poziomie 71,3 lat i 80,0 lat. W porównaniu z początkiem lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku trwanie życia mężczyzn wydłużyło się o 4,9 lat, natomiast kobiet – o 4,6 lat (w skali kraju odpowiednio o 5,1 lat i 4,8 lat).

W 2009 r. różnica między przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn wynosiła w kraju 8,7 lat, zaś w naszym województwie – 9,4 lat.

W 2008 r. w województwie podlaskim współczynnik umieralności (liczba zgonów na 1000 ludności) ukształtował się na poziomie 9,74 (w Polsce – 9,95). Liczba zgonów przypadająca na 10 tys. mieszkańców miast wyniosła nieco ponad 78 osób, a wsi – 125 osób. Wśród zmarłych osób przeważali mężczyźni i w 2008 r. stanowili 55,5% omawianej populacji (w 2007 r. – 54,9%). Osoby te nie ukończyły 77 lat, przy czym dla kobiet wiek środkowy wyniósł 81,1 lat, zaś dla mężczyzn – 72,4 lat. W miastach województwa przeciętny wiek zmarłych osób oszacowano na 74,4 lat, a na terenach wiejskich – na 78,5 lat. W 2008 r.

zarejestrowano 63 zgony niemowląt (dzieci poniżej 1 roku życia, co jest niewielkim odsetkiem).

Przyczyną zgonów na Podlasiu były:

- choroby układu krążenia - 43,5% ogólnej liczby mieszkańców,
- oraz choroby nowotworowe - 24,6% ogólnej liczby mieszkańców,
- urazy i zatrucia - prawie 8% ogólnej liczby mieszkańców.

Infrastruktura w zakresie ochrony zdrowia

Potencjał województwa podlaskiego w zakresie opieki zdrowotnej (rozumiany jako infrastruktura organizacyjna bez potencjału kadrowego) w stosunku do zamieszkałej ludności jest niewystarczający.

Tabela 8 Rodzaj i wielkość procentowa jednostek opieki zdrowotnej

Rodzaj opieki zdrowotnej	Typ jednostki	Kategoria porównawcza	Wielkość procentowa *
Szpitalnictwo	Szpitale ogółem	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	2,82%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	94,04%
	w tym: szpitale wielospecjalnościowe	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	3,76%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	108,96%
	w tym: szpitale psychiatryczne	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	1,89%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	117,57%
	w tym: szpitale jednospecjalistyczne	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	2,46%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	24,59%
	w tym: sanatoria	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	0,64%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	10,39%
	w tym: zakłady rehabilitacyjne	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	0%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	0%
	w tym: zakłady udzielające świadczeń jednodniowych	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	2,14%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	0,75%
	w tym: szpitale uzdrowiskowe	Liczba jednostek w stosunku do liczby jednostek w kraju	0%
		Porównanie liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców	0%

* wielkość ta oznacza np. w stosunku do ogółu szpitalnictwa, iż w województwie podlaskim jest zlokalizowane 2,82% ogólnej ilości szpitalnych zakładów opieki zdrowotnej przy liczbie ludności 3,16% ogółu Polaków, a liczba łóżek na 10 tys. mieszkańców stanowi 94,04% średniego poziomu krajowego

Źródło: Procesy restrukturyzacyjne w sektorze ochrony zdrowia i ich wpływ na zmiany na rynku pracy województwa podlaskiego; portal zakładów opieki zdrowotnej www.rejestrzoz.gov.pl

Ogólnie liczba szpitali w stosunku do liczby jednostek w kraju (2,82%) jest niższa aniżeli liczba ludności w stosunku do liczby ludności ogółem (3,16%). Podobnie sytuacja wygląda w zakresie ilości łóżek na 10 tysięcy mieszkańców. Średnia w kraju to 68,8 łóżek, a w województwie podlaskim tylko 64,7 łóżek na 10 tysięcy mieszkańców co stanowi 94,04% średniej krajowej.

W strukturze szpitalnictwa w województwie podlaskim o potencjale decyduje przede wszystkim ilość i wielkość szpitali specjalistycznych zlokalizowanych w Białymstoku, Łomży, Suwałkach i Choroszczy.

Sytuacja w zakresie infrastruktury stacjonarnych zakładów opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej wygląda korzystniej. Funkcjonuje większa liczba zakładów w stosunku do liczby jednostek w kraju (3,48%). Podobnie sytuacja wygląda w zakresie ilości łóżek na 10 tysięcy mieszkańców. Średnia w kraju to 9,1 łóżek, a w województwie podlaskim 9,3 łóżek na 10 tysięcy mieszkańców (co stanowi 102,2% średniej krajowej).

Na dostępność do świadczeń zdrowotnych duży wpływ ma plan finansowy Narodowego Funduszu Zdrowia – jedyne na polskim rynku płatnika kontraktującego usługi medyczne ze środków publicznych. Analizując dane Narodowego Funduszu Zdrowia na 2010 r. w poszczególnych województwach można stwierdzić, iż wskaźnik udziału kosztów świadczeń zdrowotnych w porównaniu do liczby mieszkańców w województwie oscyluje od 1,23 tys. do 1,60 tys. zł na jednego mieszkańca. Najwięcej środków finansowych z NFZ w województwie podlaskim przeznaczone było w 2009 r. na:

- leczenie szpitalne, w tym na programy terapeutyczne (lekowe),
- podstawową opiekę zdrowotną,
- refundację cen leków.

W dostępności do usług zdrowotnych dużą rolę odgrywa odpowiednio wykwalifikowana kadra medyczna. Jak wynika z opracowania wykonanego przez Wojewódzkie Centrum Zdrowia Wydziału Polityki Społecznej PUW w Białymstoku w 2008 r., w porównaniu do roku poprzedniego, ogólna liczba lekarzy specjalistów zmniejszyła się o 4 osoby. Analizując stan zatrudnienia w poszczególnych dziedzinach medycyny największy spadek liczby specjalistów nastąpił w grupie deficytowych, w skali kraju specjalnościach tj. anestezjologii oraz medycyny rodzinnej, największy przyrost nastąpił w grupie psychiatrów oraz dermatologów.

Biorąc pod uwagę rozmieszczenie jednostek i dostępność do służby zdrowia w miastach i na wsi województwa podlaskiego można dostrzec wyraźne dysproporcję.

W oparciu o dane GUS na przykładzie liczby praktyk lekarskich (indywidualne, indywidualne specjalistyczne i grupowe) możemy stwierdzić, że w miastach na 1 lekarza przypada średnio 9 726 osób, a na wsi lekarz ma 17 883 pacjentów.

Poważnym problemem ochrony zdrowia w kontekście społecznego wykluczenia jest ograniczony dostęp do leków. Grupy najsłabsze dochodowo mają poważne problemy z realizacją przepisanych recept. W sytuacji kiedy osoba dysponuje niskim poziomem dochodu dostęp do lekarstw stanowi problem dla ochrony jej zdrowia. Dla wielu osób przyczyną rezygnacji z ich kupna stało się wycofanie bezpłatnych lekarstw, co w konsekwencji prowadzi do pogłębiania choroby, często powstania skutków nieodwracalnych, a nawet całkowitego wyniszczenia człowieka.⁶ Przeciętne miesięczne wydatki związane ze zdrowiem wynosiły na Podlasiu 38,76 zł.

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji strategii opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki zdrowia na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- rosnąca tendencja w zakresie umieralności z powodu chorób nowotworowych,
- niekorzystny (odmienny niż w Polsce) trend w zakresie umieralności z powodu urazów i zatruc,
- gorszy stan zdrowia w grupie mężczyzn,
- lepsze zdrowie mieszkańców zamieszkujących miasta.

Skala problemu uzależnień w województwie podlaskim

Jednostki samorządu terytorialnego odgrywają znaczącą rolę zarówno w likwidowaniu szkód jak i zapobieganiu uzależnieniom. Liczba uczniów i rodziców uczestniczących w programach profilaktycznych w województwie podlaskim w roku 2008 zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2006 o 29%. Zmniejszyła się natomiast liczba nauczycieli biorących udział w takich programach.

Działania z zakresu edukacji publicznej w roku 2008, w ramach gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych prowadziło 65 gmin na terenie

⁶ T.Kowalak: Polityka społeczna. Wybrane zagadnienia. Białystok 2000, s. 50.

województwa (spadek o 12 gmin w porównaniu rokiem 2006). Oznacza to, że działania takie podjęło 55% gmin województwa podlaskiego.

W szkołach gimnazjalnych ok. 2/3 młodzieży (64-68%) uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych dotyczących: alkoholu, tytoniu i narkotyków. W szkołach ponadgimnazjalnych uczniowie w mniejszych odsetkach brali udział we wszystkich typach zajęć profilaktycznych niż gimnazjaliści.

Niezależnie od tego, czy badani uczestniczyli w zajęciach profilaktycznych w szkole, czy też nie brali w nich udziału, ich zachowania w zakresie substancji psychoaktywnych są podobne. Jedynie w szkołach ponadgimnazjalnych udało się uchwycić wpływ uczestnictwa w zajęciach profilaktycznych na używanie marihuany lub haszyszu. Badani, którzy nie brali udziału w zajęciach na temat narkotyków w 11,2% zaliczali się do używających tych substancji w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, podczas gdy analogiczny odsetek dla uczniów, którzy uczestniczyli w takich zajęciach wynosił 7,2%.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 90,2% gimnazjalistów z klas trzecich i 94,8% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Ze zjawiskiem nadużywania alkoholu wśród młodzieży ściśle związana jest przestępczość i chuligaństwo.

Tabela 9 Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem alkoholu

ROK	2004	2006	2009
Liczba nieletnich pod wpływem alkoholu	480	989	891

Źródło: Dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku; Sprawozdania jednostek Policji woj. podlaskiego - formularz III/6

W związku z brakiem badań w zakresie narkomanii, które dotyczyłyby tylko populacji młodzieży województwa podlaskiego, posłużono się wynikami opracowania ogólnopolskiego. Przy takim założeniu można uznać, że 6,4% uczniów klas trzecich gimnazjów i 9,5% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych używa marihuany lub haszyszu co najmniej raz w miesiącu. Analogiczne odsetki dla leków uspokajających i nasennych przyjmowanych bez przepisu lekarza wynoszą – 3,8% u gimnazjalistów oraz 4,1% u uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Spośród ogólnej liczby podejrzanych nieletnich (1 184) w kategoriach przestępstw, gdzie badany jest stan trzeźwości, 114 osób (tj. blisko 10%) było pod wpływem alkoholu. W porównaniu do 2008 r. odsetek pijanych nieletnich sprawców przestępstw utrzymuje się na tym samym poziomie (2008 r. -117 nietrzeźwych sprawców, co stanowiło również 10% ich ogólnej liczby).

Uzależnieni

Na podstawie wskaźników szacuje się, że 71 770 osób w woj. podlaskim jest uzależnionych od alkoholu (6 % populacji – 5% mężczyźni i 1% kobiety⁷), a 47 840 to osoby współuzależnione (4%).

Uzależnieni zarejestrowani w podlaskich placówkach odwykowych stanowią 15% ogółu uzależnionych w naszym województwie wg. wskaźnika PARPA (zarejestrowane w placówkach odwykowych kobiety uzależnione stanowią 11% populacji kobiet uzależnionych). Natomiast osoby współuzależnione zarejestrowane w placówkach leczenia odwykowego to zaledwie 3% ogółu populacji współuzależnionych w województwie podlaskim (zarejestrowane w placówkach odwykowych kobiety współuzależnione stanowią 4% populacji kobiet współuzależnionych).⁸

W przeciągu ostatnich 5 lat (2005-2009) zaobserwowano następujące zjawiska:

- ogólna liczba osób uzależnionych zarejestrowanych w placówkach leczenia odwykowego w województwie podlaskim wzrastała z 8 696 osób w 2005 r. do 10 484 osób w roku 2006. Od 2007 r. następuje nieznaczny spadek ilości osób zarejestrowanych we wszystkich placówkach, w porównaniu do 2006 r. Natomiast w 2009 r. spadek ten wyniósł ok. 5 % w porównaniu do roku 2007. Tendencja ta może wynikać z faktu, iż w ostatnich 2 latach w przychodniach coraz trudniej jest wyegzekwować zgłaszanie się pacjentów na wizyty (zobowiązanych przez sądy). Coraz większa część pacjentów w zaawansowanym stadium choroby umiera. Na spadek liczby zgłaszanych osób może mieć również wpływ likwidacja poradni w Mońkach i Grajewie.

⁷ J. Fudała, Lecznictwo odwykowe w Polsce w latach 2005-2006, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007, s. 3.

⁸ Opracowanie własne na podstawie uzyskanych informacji (Opracowanie WOPiTU w Łomży na podstawie ankiet sprawozdawczych z PARPA „Lecznictwo odwykowe”)

- ogólna liczba kobiet uzależnionych zarejestrowanych w placówkach leczenia odwykowego w województwie podlaskim stopniowo wzrasta - z 1 188 kobiet w 2005 r. do 1 397 w roku 2009, czyli o ok. 18% w ciągu ostatnich 5 lat. Najczęstszą przyczyną uzależnienia kobiet jest: stres, depresja, napięcie psychiczne oraz trudne warunki ekonomiczne czy rozłąka z bliskimi (praca za granicą).
- liczba osób uzależnionych zgłaszających się po raz pierwszy zarejestrowanych w placówkach leczenia odwykowego w woj. podlaskim sukcesywnie wzrasta - z 2 986 w 2005 r. do 4 973 w roku 2009, czyli o 67 % w ciągu ostatnich 5 lat. Najczęstszą formą pomocy była terapia stacjonarna, gdzie odnotowano wzrost aż o 714% pacjentów zgłaszających się na leczenie po raz pierwszy w ciągu tego okresu. Przyczyn tego zjawiska można się dopatrywać w następujących okolicznościach:
 - wzrosła liczba osób uzależnionych będących na zaawansowanych etapach choroby i ich leczenie może odbywać się głównie w warunkach stacjonarnych,
 - brak poradni uzależnień działających na terenie powiatów: Grajewo, Sejny, Mońki, Wysokie Mazowieckie tj. terenu obejmującego dużą liczbę mieszkańców, co sprawia, że osoby te kierowane są przez sądy tylko na leczenie stacjonarne.
- liczba kobiet uzależnionych zgłaszających się po raz pierwszy zarejestrowanych w placówkach leczenia odwykowego w województwie podlaskim, analogicznie do liczby osób uzależnionych ogółem, również wzrastała w latach 2005-2009, z 660 do 723 kobiet uzależnionych w 2009 r., przy czym największa ilość kobiet została zarejestrowana w 2008 r. – 816.⁹

Nowe formy uzależnienia, to obszar niezdiagnozowanych jeszcze problemów społecznych. Należą do nich uzależnienia cywilizacyjne, dotyczące przede wszystkim dzieci i młodzieży:

- uzależnienie od Internetu i innych nowych technologii komunikacyjnych;
- uzależnienie od leków;
- uzależnienie od dopalaczy;
- uzależnienie od hazardu;
- uzależnienie od zakupów.

⁹ Opracowanie własne na podstawie uzyskanych informacji (Opracowanie WOPiTU w Łomży na podstawie ankiet sprawozdawczych z PARPA „Lecznictwo odwykowe”)

Współuzależnieni

W przeciągu ostatnich 5 lat zapotrzebowanie na świadczenia z zakresu leczenia osób współuzależnionych spadło z 1 634 osób w 2005 r. do 1 408 w 2009 r., czyli o 14 %. Tendencja ta jest identyczna w przypadku kobiet współuzależnionych. Liczba osób współuzależnionych zgłaszających się pierwszorazowo do placówek leczenia odwykowego, była najwyższa w 2006 r i wynosiła 869 osób. W kolejnych latach liczba tych osób sukcesywnie spadała, do 699 osób w roku 2009.¹⁰

Populacje osób uzależnionych

W ciągu ostatnich 4 lat brak jest jednoznacznej tendencji wzrostowej. Natomiast zaobserwowano wyraźny wzrost osób uzależnionych do 18 roku życia oraz osób w wieku 19-27 lat.

Wśród populacji osób uzależnionych najliczniejszą grupę stanowią osoby między 30-64 rokiem życia. W stosunku do roku 2005 liczba osób w tym przedziale wzrosła o 29 %. Drugą grupą pod względem liczebności pacjentów jest grupa w wieku 19-29 lat, która wzrosła z 1 128 osób w 2005 r. do 1 752 osób w 2009 r., czyli o 55%. Liczba osób w przedziale wieku 65 i powyżej, od 2005 r. wzrosła z 260 do 421 osób w roku 2009. Największą liczbę osób w tym przedziale zanotowano w roku 2007 – 521. W związku ze wzrostem pacjentów uzależnionych od alkoholu poniżej 18 roku życia, powstała Poradnia terapii uzależnienia od alkoholu dla dzieci i młodzieży w ramach Młodzieżowego Ośrodka Terapii i Readaptacji „Etap”.

Liczba osób izolowanych w izbach wytrzeźwień w latach 2006 – 2009 utrzymuje się na podobnym poziomie ok. 12 tysięcy osób rocznie. Jedynie w roku 2008 liczba ta była mniejsza i nieznacznie przekroczyła 11 tysięcy osób, co prezentuje Tabela 10. Chociaż ilość osób izolowanych w izbach wytrzeźwień nie zmienia się w znaczący sposób w badanym okresie, to znaczny spadek odnotowano w latach 2008 – 2009 wśród osadzonych tam nieletnich (patrz Tabela 10).¹¹

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie danych z WOPiTU w Łomży oraz PARPA

¹¹ opracowanie własne na podstawie wyników badania przeprowadzonego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Tabela 10 Liczba osób izolowanych w izbach wytrzeźwień w Białymstoku i Suwałkach

ROK	ogółem	w tym nieletni	w tym nieletni chłopcy	w tym nieletnie dziewczęta
2006	12 073	295	260	35
2007	12 277	337	290	47
2008	11 288	188	167	21
2009	12 094	99	80	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Wojewódzkiej Policji; dane Izby Wytrzeźwień w Białymstoku i Suwałkach

Lecznictwo

Na terenie województwa funkcjonuje 16 poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia, w tym 4 całodobowe oddziały terapii uzależnienia od alkoholu i 4 dzienne oddziały terapii uzależnienia od alkoholu. W ramach SPP ZOZ w Choroszczy funkcjonuje Oddział Detoksykacji Alkoholowej. Detoksykację prowadzi również Pododdział Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Detoksykacji w SPSP ZOZ w Suwałkach. Ponadto odrucia alkoholowe przeprowadzane są w oddziałach psychiatrycznych i internistycznych. Liczba osób korzystających z usług punktów udzielających wsparcia i konsultacji w tym zakresie wciąż wzrasta.

Tabela 11 Klienci punktów konsultacyjnych dla osób z problemem alkoholowym w województwie podlaskim w latach 2006-2008 r.

		2006	2007	2008
1.	Liczba punktów konsultacyjnych działających w województwie	75	86	90
2.	Liczba osób uzależnionych, którym udzielono konsultacji	3383	5078	5555
3.	Liczba dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym, którym udzielono konsultacji	2655	3117	3124
4.	Liczba dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, którym udzielono konsultacji	531	597	470
5.	Liczba ofiar przemocy, którym udzielono konsultacji	797	768	924
6.	Liczba sprawców przemocy, którym udzielono konsultacji	782	968	519

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania przeprowadzonego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje 9 placówek udzielających pomocy osobom uzależnionym od narkotyków: placówki ambulatoryjne - 5, oddziały/pododdziały detoksykacyjne - 1, placówki stacjonarne – 3. Natomiast placówek prowadzących badania na obecność wirusa HIV – 6.

Ponadto dostępne są placówki odwykowej opieki zdrowotnej dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych:

opieka środowiskowa:

- poradnia leczenia uzależnień (w Białymstoku, Łomży i Suwałkach);
- specjalistyczna poradnia pomocy rodzinie (3 jw.).

opieka całodobowa:

- oddziały dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych (43 łóżka),
- hostele (20 miejsc);
- ośrodek rehabilitacji dla młodzieży (1).¹²

Analiza SWOT **obszaru zdrowia** przygotowana przez Zespół.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• wykształcona kadra • położenie przygraniczne • wysokie zaufanie do publicznych zakładów opieki zdrowotnej • równomierne rozmieszczenie zoz-ów • zrestrukturyzowane w dużym stopniu zakłady opieki zdrowotnej drugiego poziomu referencyjnego • funkcjonujące placówki naukowo – badawcze • Uniwersytet Medyczny w Białymstoku i inne uczelnie kształcące w zawodach medycznych • umacnianie się dużych aglomeracji miejskich • położenie geograficzne – czyste środowisko • duże zainteresowanie personelu medycznego doskonaleniem zawodowym i podwyższaniem kwalifikacji • potencjał do realizacji programów profilaktycznych	• brak nowoczesnej infrastruktury • ograniczony dostęp do świadczeń rehabilitacyjnych i opieki długoterminowej (kolejki oczekujących) • niedoinwestowanie sprzętowe • zadłużenie sp zoz • niska gęstość zaludnienia w regionie • rosnący odsetek populacji ludzi starszych • nierównomierna struktura łóżek opieki długoterminowej • niewystarczająca liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz hospicjów • duże odległości do placówek wysokospecjalistycznych • brak systemów monitorowania i oceny jakości usług medycznych • mała liczba zakładów opieki zdrowotnej posiadająca akredytacje, certyfikaty • niewykorzystane walory środowiskowe do rozwijania leczenia sanatoryjnego i rehabilitacyjnego

¹² Opracowanie własne na podstawie danych z WOPiTU w Łomży oraz PARPA

	• brak możliwości prawnych do sporządzenia planów zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej • niedofinansowanie opieki zdrowotnej • niski poziom informatyzacji służby zdrowia, • brak współpracy pomiędzy podmiotami zajmującymi się profilaktyką i promocją zdrowia • nierównomierny poziom specjalistycznych świadczeń zdrowotnych na wysokości powiatu • brak wojewódzkiej strategii polityki zdrowotnej
SZANSE	ZAGROŻENIA
• przystąpienie do Unii Europejskiej • wzrost jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych • wzrost konkurencyjności • wzrost dostępności do wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych • społeczne przyzwolenie na konieczność unowocześnienia publicznych zoz • brak rejonizacji • potencjał do tworzenia oferty turystycznej dla osób starszych, alternatywnej do sanatoryjno rehabilitacyjnej (ukształtowanie terenu szlaki turystyczne, mikroklimat) • możliwość kształcenia kadry • informatyzacja • dodatkowe ubezpieczenia	• emigracja wykształconej kadry medycznej (lekarzy i pielęgniarek) • brak koordynacji w realizacji programów profilaktycznych i innych działań z zakresu promocji zdrowia • niskie nakłady budżetów lokalnych na promocję zdrowia • niedofinansowanie opieki zdrowotnej • niedostateczne zaopatrzenie w nowoczesny sprzęt medyczny i rehabilitacyjny w placówkach ochrony zdrowia • niewystarczająca opieka medyczna w szkołach • rozwijanie medycyny naprawczej a niedoceniając działań profilaktycznych • niestabilny system finansowania świadczeń

Analiza SWOT **obszaru uzależnień** przygotowana przez Zespół.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• istnienie organizacji zajmujących się profilaktyką i pracą z osobami uzależnionymi • ustabilizowana pozycja i duża aktywność organizacji pozarządowych działających w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii na terenie województwa • wzrastająca liczba osób zajmujących się rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii podnoszących swoje kwalifikacje • przygotowanie i prowadzenie przez PARPA kampanii profilaktycznych z wykorzystaniem ogólnopolskich mediów	• niewystarczająca oferta pomocy dla nowych, pojawiających się rodzajów uzależnień np. hazard, uzależnienie od internetu, zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia), pracoholizm itp. • skomplikowana i długa procedura kierowania osób na leczenie przymusowe • wysoki poziom tolerancji społecznej a nawet akceptacji w stosunku do zachowań patologicznych prowadzących do uzależnień • brak reakcji na picie alkoholu, zachowania pod wpływem alkoholu, zakup alkoholu przez niepełnoletnich

• upowszechnienie w mediach ogólnopolskich kampanii profilaktycznych • zabieganie o pacjenta, zmiana podejścia do pacjenta	• niewystarczająca liczba łóżek, miejsc w oddziałach leczenia odwykowego, placówkach leczenia opieki długoterminowej i w DPS • niewystarczająca polityka informacyjno edukacyjna • brak długofalowej strategii informacyjno edukacyjnej na temat działania organizacji pozarządowych • niewystarczająca oferta dla ludzi eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi i uzależnionych • niewystarczająca oferta profilaktyczna, terapeutyczna i informacyjna dla całej rodziny • niewielka liczba organizacji i instytucji zajmujących się profilaktyką i pracą z osobami uzależnionymi • brak cykliczności, długofalowości działań profilaktycznych i terapeutyczno leczniczych • brak wzajemnego uzupełnianie się działań profilaktycznych w województwie • brak ewaluacji ogólnopolskich kampanii profilaktycznych • niewystarczająca baza lokalowa organizacji pozarządowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• fundusze unijne i inne środki na rozwiązywanie problemów społecznych w zakresie uzależnień • współpraca z organizacjami pożytku publicznego, profilaktyka • możliwości wykorzystania istniejącego potencjału ludzkiego do pracy z osobami uzależnionymi • możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych do rozwiązywania problemów związanych z używaniem środków psychoaktywnych • pojawianie się w społeczeństwie tendencji do bardziej świadomego i prozdrowotnego stylu życia	• utrata zdrowia i życia • wypadki drogowe • utrata pracy • rozpad rodziny • trudności w egzystencji • brak respektowania prawa • brak skutecznych rozwiązań prawnych dotyczących ochrony rodziny przed sprawcą przemocy • istnienie w społeczeństwie mocno zakorzenionych stereotypów i brak aktualnej wiedzy dotyczącej zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych • lansowanie przez media konsumpcyjnego stylu życia i destrukcyjnych sposobów spędzania czasu i radzenia sobie z problemami tzn. z udziałem środków psychoaktywnych

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji Strategii opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki zdrowia na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- brak kompleksowej diagnozy i standaryzacji potrzeb zdrowotnych miast i wsi z poziomu województwa (w tym uzależnień),
- nieskuteczna profilaktyka ,
- wzrost ujawnionych osób uzależnionych młodych w wieku 20-29 lat, współuzależnionych oraz eksperymentujących,
- nowe zjawiska wśród uzależnień,
- niska efektywność programów podejmowanych w zakresie profilaktyki zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia,
- ograniczony dostęp do specjalistów, świadczeń rehabilitacyjnych, świadczeń opieki.

3.3 Rynek pracy i bezrobocie

Problemy na rynku pracy, objawiające się niedoborem miejsc pracy, powodują obniżenie warunków życia ludności, a długotrwałe pozostawanie bez pracy zmniejsza szanse na zatrudnienie i przyczynia się do postępującego procesu ubożenia ludności, patologii a nawet może prowadzić do wykluczenia społecznego dużych grup społeczeństwa.

W końcu 2008 r. w województwie podlaskim pracowało 418,8 tys. osób, co stanowiło 55,7% osób w wieku produkcyjnym. W porównaniu do końca poprzedniego roku liczba pracujących zwiększyła się o 8,0 tys. osób, tj. o 4,2%. Województwo podlaskie jest regionem typowo rolniczym i udział pracujących w sektorze rolnym jest znaczący. W 2008 r. wyniósł on 33,2%, tj. ponad dwukrotnie więcej niż kraju (15,6%).

Na przestrzeni kilku ostatnich lat obserwuje się spadek liczby pracujących w rolnictwie. W stosunku do 2007 r. zmniejszenie o 0,8%, w porównaniu zaś do roku 2004 wskaźnik ten zmniejszył się o 2,7% (było: 35,9%), co świadczy o tym, że niekorzystna struktura zatrudnienia na terenach wiejskich ulega systematycznym zmianom.

Generalnie, w strukturze pracujących na Podlasiu dominuje sektor usługowy – 46,5% (w skali kraju 55,7%) i jego udział w ciągu ostatnich lat zwiększa się (w roku 2004

– 45,1%) , rośnie także udział sektora przemysłowego w końcu 2008 r. wskaźnik ten wyniósł 20,3% (w kraju 28,7%) a w roku 2004 – 19%.

Na przestrzeni lat 2004-2008 w województwie podlaskim miał miejsce znaczący spadek poziomu bezrobocia rejestrowanego. W końcu 2008 r. zarejestrowanych było 45 821 osób bezrobotnych, tj. o 30305 osób mniej niż w końcu 2004 r. (spadek o 39,8%). W końcu grudnia 2008 r., po raz pierwszy od prawie 10 lat, jego wartość wyniosła 9,8% (odpowiednio w kraju 9,5%). W 2009 r. nastąpił znaczny wzrost liczby osób bezrobotnych w stosunku do roku poprzedniego. W grudniu liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy woj. podlaskiego wyniosła 61 169 osób i była wyższa od zanotowanej przed rokiem o 15 348 osób, tj. o 33,5%. Stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 12,6% i wzrosła w stosunku do zanotowanej w analogicznym okresie roku poprzedniego o 2,9% .Wskaźnik ogólnokrajowy wyniósł 11,9% i był o 2,4% wyższy niż w grudniu 2008 r. Kształtowanie się poziomu bezrobocia i stopy w woj. podlaskim w latach 2005-2009 przedstawia Tabela 12.

Tabela 12 Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia województwa podlaskiego w latach 2005-2009 (stan w końcu okresu sprawozdawczego)

Rok	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	Wzrost/spadek w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego		Stopa bezrobocia (% udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo)
		(+/-)	w %	
2005	73 193	- 2 933	-3,9	15,5
2007	48 796	- 12 977	-21,0	10,7
2009	61 169	+ 15 348	+33,5	12,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP

Podlaski rynek pracy jest rynkiem mocno zróżnicowanym zarówno pod względem terytorialnym, jak i strukturalnym. Dotyczy to zarówno poziomu i struktury bezrobocia na lokalnych rynkach pracy, jak i rozwoju gospodarczego. Utrwaloną cechą bezrobocia w województwie podlaskim jest stosunkowo duże zróżnicowanie terytorialne pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

**Tabela 13 Stopa bezrobocia wg powiatów województwa podlaskiego
(stan w końcu okresu sprawozdawczego)**

Powiaty	% udział bezrobotnych w liczbie czynnych zawodowo		Wzrost/spadek (+/-) w porównaniu do grudnia 2008 r.
	stan na 31.12.2008	stan na 31.12.2009	
Augustowski	14,1	15,9	+1,8
Białostocki	11,1	16,0	+4,9
Bielski	6,3	8,0	+1,7
Grajewski	14,8	17,8	+3,0
Hajnowski	8,2	11,1	+2,9
Kolneński	15,0	18,5	+3,5
Łomżyński	8,1	10,3	+2,2
Moniecki	8,6	10,5	+1,9
Sejneński	17,5	18,9	+1,4
Siemiatycki	6,1	7,1	+1,0
Sokólski	12,2	14,1	+1,9
Suwalski	6,8	9,4	+2,6
Wysokomazowiecki	6,6	7,2	+0,6
Zambrowski	12,2	14,2	+2,0
m. Białystok	7,8	11,6	+3,8
m. Łomża	11,1	14,4	+3,3
m. Suwałki	9,6	13,4	+3,8
woj. podlaskie	9,7	12,6	+2,9
Polska	9,5	11,9	+2,4

Źródło: Podlaski rynek pracy grudzień 2009, WUP w Białymstoku

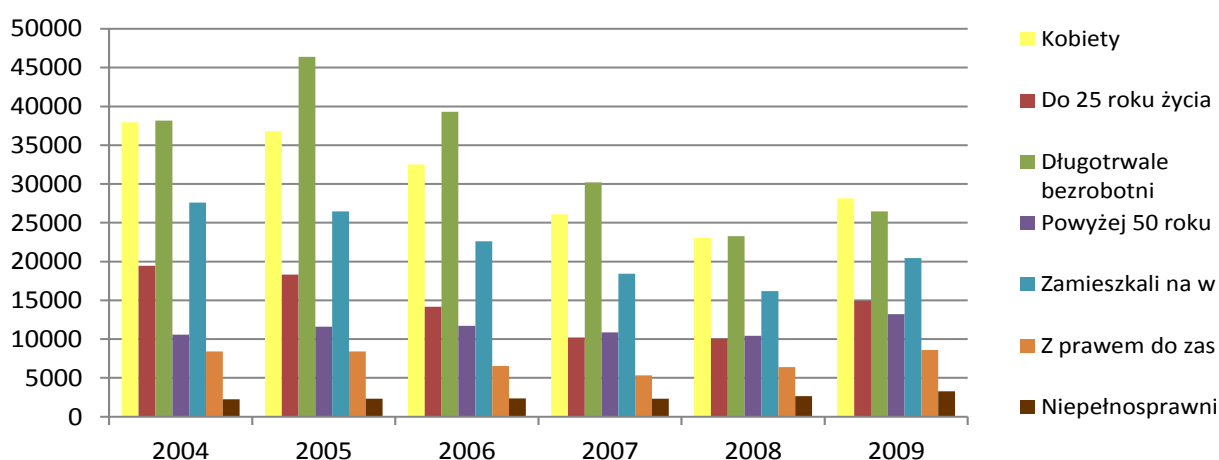
Na koniec grudnia 2009 r. najwyższa stopa bezrobocia występowała w powiatach: sejneńskim 18,9% kolneńskim 18,5%, grajewskim 17,8%. Najniższą stopą bezrobocia charakteryzowały się powiaty: siemiatycki 7,1%, wysokomazowiecki 7,2% oraz bielski 8,0%. Porównując do końca ubiegłego roku na przestrzeni 12 miesięcy, stopa bezrobocia wzrosła na terenie wszystkich powiatów. Największy wzrost dotyczył: powiatu białostockiego (o 4,9%), miasta Białystok i miasta Suwałki (po 3,8 %) oraz powiatu kolneńskiego (+3,5%).

Większość podlaskich bezrobotnych charakteryzuje niski poziom wykształcenia i kwalifikacji, co potwierdza zależności istniejące pomiędzy wykształceniem a zajmowaną pozycją na rynku pracy. Najliczniejszą grupę stanowili bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (29,2%) oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24,9%). Na przestrzeni ostatnich pięciu lat łączny udział tej grupy w ogólnej liczbie osób bezrobotnych zmniejszył się o 7,2% (w 2004 roku bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej stanowili łącznie 61,3% ogółu bezrobotnych). Najmniej bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem wyższym (10,95%), jednak odsetek osób bezrobotnych z roku na rok rośnie (w 2000 r. wynosił zaledwie 3,2%, w 2004 r. – 6,5% w 2007r. – 8,3%). Dlatego też przekonanie, iż ukończenie szkoły wyższej chroni przed bezrobociem, przestaje się sprawdzać.

W województwie podlaskim nadal utrzymują się, a nawet **pogłębiają niekorzystne tendencje w strukturze bezrobotnych**. Dotyczy to przede wszystkim:

- utrzymywania się wysokiego, ponad 43%, udziału osób długotrwale bezrobotnych,
- wysokiego odsetka ludzi młodych - do 25 roku życia,
- zwiększenie się liczebności grupy osób bez pracy w wieku powyżej 50 roku życia,
- wzrost odsetka bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

Wykres 6 Zmiany w wybranych kategoriach osób bezrobotnych w woj. podlaskim w latach 2004-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Biuletynu Statystycznego woj. podlaskiego w latach 2004-2009

Jednym z podstawowych wyznaczników charakteru bezrobocia i oceny szans na rynku pracy jest czas poszukiwania pracy. Im dłuższy jest ten czas, tym mniejsza jest mobilność i aktywność bezrobotnych w poszukiwaniu zatrudnienia. Jednocześnie zmniejsza się atrakcyjność takich osób jako pracowników w opinii potencjalnych pracodawców. Największe problemy z wydostaniem się z sytuacji osoby bezrobotnej mają długotrwale bezrobotni. W porównaniu do analogicznego okresu roku 2008 liczba długotrwale bezrobotnych zwiększyła się o 3 184 osób, zmniejszył się natomiast ich procentowy udział w ogólnej liczbie bezrobotnych. Na koniec grudnia 2009 r. stanowili oni 43,2% ogółu zarejestrowanych osób bezrobotnych.

Jedną z najważniejszych grup ryzyka zatrudnieniowego na podlaskim rynku pracy stanowią ludzie młodzi. Głównymi czynnikami, które determinują bezrobocie wśród młodzieży jest ogólna sytuacja gospodarcza naszego regionu i związany z tym niedostatek miejsc pracy. W końcu 2009 r. w ewidencji urzędów pracy woj. podlaskiego zarejestrowanych było 14 946

osób bezrobotnych do 25 roku życia (24,4% ogółu bezrobotnych). W ciągu minionego roku liczebność bezrobotnej młodzieży do 25 roku życia zwiększyła się o 2,4%.

Dużym problemem regionalnego rynku pracy jest też bezrobocie w grupie osób powyżej 50 roku życia, a więc osób pozostających jeszcze w wieku aktywności zawodowej, które są zdolne do pracy i powinny pracować, jednak z różnych przyczyn przechodzą w okres zbyt wczesnej dezaktywizacji. Na koniec grudnia 2009 roku w ewidencji bezrobotnych było 13 217 osób powyżej 50 roku życia, stanowili oni 21,6% ogółu zarejestrowanych.

Specyfiką podlaskiego rynku pracy jest wysoki procent ludności zamieszkałej na wsi i zatrudnionej w sektorze rolnym. Ponieważ jednak większość posiada indywidualne gospodarstwa rolne, jedynie część osób z grupy mieszkańców wsi faktycznie pozostających bez pracy i bez dochodu trafia do rejestrów bezrobotnych. W grudniu 2009 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 20 428 bezrobotnych zamieszkałych na wsi i stanowili oni 33,4% ogółu bezrobotnych. W ostatnim roku obserwowano zmniejszenie udziału osób zamieszkałych na wsi wśród ogółu bezrobotnych, przed rokiem stanowili oni 35,4%. Mieszkańcy wsi, mimo, że są mniej licznie reprezentowani w populacji podlaskich bezrobotnych, znajdują się w gorszej sytuacji na rynku pracy. Mają mniejszy dostęp do oferowanych miejsc pracy niż mieszkańcy miast.

Kolejnym, obok wieku innych czynników takich jak: czas pozostawania bez pracy, wykształcenie itp., mającym wpływ na sytuację na rynku pracy - jest płeć. W województwie podlaskim wskaźnik zatrudnienia kobiet jest dużo niższy od wskaźnika zatrudnienia mężczyzn (odpowiednio: 45,0% wobec 60,4%). W trudniejszej sytuacji na rynku pracy stawia kobiety m.in. konieczność godzenia obowiązków domowych z pracą zawodową oraz niechętnie nastawienie pracodawców do zatrudniania kobiet, mimo posiadania lepszego wykształcenia. Na koniec 2009 r. kobiety zarejestrowane jako bezrobotne (28 149 osób) stanowiły 46% ogółu. W porównaniu do końca 2008 r. odsetek ten zmniejszył się o 4,4%.

W coraz trudniejszej sytuacji są także osoby niepełnosprawne pozostające bez pracy. Ich liczebność, jak i procentowy udział w ogólnej zbiorowości bezrobotnych od lat rosną. W ewidencji urzędów pracy zarejestrowanych było na koniec 2009 r. 3 279 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, tj. 5,4% ogółu. Na przestrzeni lat 2004-2009 liczebność tej grupy bezrobotnych wzrosła dwukrotnie (w 2004 r. bezrobotni niepełnosprawni stanowili 2,9%). Na uwagę zasługuje również fakt, iż zaledwie co siódmy bezrobotny na koniec grudnia 2009 r. posiadał prawo do zasiłku, co wyniosło 14,1% ogółu bezrobotnych.

Tabela 14 Oferty pracy zgłoszone do urzędów pracy woj. podlaskiego w latach 2005-2009

Rok	Liczba ofert pracy		Średnia liczba bezrobotnych przypadająca na 1 ofertę w grudniu
	Ogółem w roku	w grudniu	
2005	21861	1118	66
2007	27977	1113	44
2009	22941	952	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Podlaskiego Rynku Pracy z grudnia 2005-2009

Od 2005 roku w woj. podlaskim z roku na rok rosła liczba ofert zgłaszanych urzędów pracy, przy czym najwięcej ofert przypadło na lata 2006-2007. Niestety, w związku z kryzysem gospodarczym od 2008 roku widoczny jest spadek liczby ofert pracy i zmniejszenie się szans osób bezrobotnych na podjęcie zatrudnienia. W końcu 2008 roku na jedną ofertę przypadało średnio 56 osób a w roku 2009 nastąpił wzrost do 64 osób bezrobotnych na jedną ofertę pracy.

Niekorzystna koniunktura gospodarcza regionu, brak miejsc na lokalnym rynku pracy powoduje poszukiwanie źródeł dochodu poza granicami kraju. W 2007 roku Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu w Białymstoku przeprowadził na próbie 430 osób w wieku 19-26 lat (studentów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych z terenu miasta Białegostoku) badania ankietowe na temat migracji młodzieży. Badania wykazały, że 7 na 10 osób w wieku 19-26 lat planuje w najbliższej przyszłości wyjechać za granicę w celach zarobkowych. Ponadto, aż 88% ankietowanych, którzy już pracowali za granicą chciałoby wyjechać ponownie.

W grudniu 2008 roku Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, w ramach projektu pn. "Badanie potrzeb podlaskiego rynku pracy" zebrała dane, z których wynika, że 19% gospodarstw domowych funkcjonujących na terenie województwa podlaskiego jest dotkniętych zjawiskiem emigracji zarobkowych. Za granicę częściej w województwie podlaskim wyjeżdżają mężczyźni (55,1%) niż kobiety (44,1%). Najczęściej Podlasianie podejmowali pracę w Wielkiej Brytanii i Irlandii (28,5%). Ponad połowa respondentów (51,3%) poleciłaby kraj, w którym obecnie przebywa jako docelowe miejsce pracy innym osobom (rodzinie, znajomym). Wyjazdy miały najczęściej charakter ekonomiczny i były spowodowane brakiem pracy na lokalnych rynkach pracy (56,4%) i niskimi zarobkami w kraju (33,1%). Ponad 56% respondentów ma problemy z określeniem zakończenia okresu swojej emigracji zarobkowej.

Analiza SWOT rynku pracy i bezrobocia przygotowana przez Zespół.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• sieć publicznych instytucji rynku pracy i instytucji wspomagających na poziomie województwa i powiatu • dobre rozeznanie skali zjawiska • wysoka mobilność zawodowa osób poszukujących pracy • tendencje ludzi młodych do podwyższania kwalifikacji zawodowych • wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie konieczności pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji (możliwość kształcenia ustawicznego) • duża ilość programów i środków finansowych na rzecz promocji zatrudnienia • łatwość zmiany kwalifikacji zawodowych	• niekorzystna koniunktura gospodarcza regionu – brak przyrostu miejsc pracy • zróżnicowanie koncentracji podmiotów gospodarczych i rodzaju działalności na lokalnych rynkach • niskie kwalifikacje zawodowe bezrobotnych, • nadmierne zatrudnienie w rolnictwie – wysoki udział pracujących w rolnictwie • dziedziczenie statusu osoby ubogiej i bezrobotnej, • niekorzystna struktura bezrobotnych (długotrwale pozostający bez pracy, osoby powyżej 50 r.ż. do 25 r.ż.) • zróżnicowanie terytorialne poziomu i struktury bezrobocia • niedostosowanie systemu i kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy • położenie peryferyjne województwa • utrudniony dostęp do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji mieszkańców wsi • utrwalanie się stereotypów w obszarze zatrudnienia osób niepełnosprawnych, kobiet
SZANSE	ZAGROŻENIA
• członkostwo w Unii Europejskiej – łatwiejszy dostęp i efektywne wykorzystanie unijnych źródeł finansowania rozwoju społeczno-gospodarczego województwa • zmiany legislacyjne w zakresie polityki promującej zatrudnienie i kształcenie zawodowe dorosłych • inwestowanie w rozwój zasobów ludzkich • wdrażanie programów aktywizacji obszarów wiejskich • tworzenie zróżnicowanych programów i alternatywnych form zatrudnienia • nowe inwestycje w regionie jako potencjalne miejsca pracy • rozwój współpracy administracji publicznej z trzecim sektorem oraz sektorem prywatnym • właściwa koordynacja efektywnego wdrażania programów operacyjnych (PO KL, RPO, PPWOW, PROW) • rozwój współpracy trans granicznej, • rozwój kształcenia w kierunkach ścisłych	• „dziedziczenie” bezrobotnego stylu życia • zjawisko bezrobocia ukrytego na wsi • brak motywacji u długotrwale bezrobotnych do podejmowania zatrudnienia lub zmiany kwalifikacji • słaba infrastruktura komunikacyjna w regionie wpływająca niekorzystnie na mobilność • negatywne trendy demograficzne i ekonomiczne, w tym starzenie się społeczeństwa • dyskryminacja na rynku pracy osób w wieku produkcyjnym nie mobilnym (45-60/65 lat) i osób niepełnosprawnych • brak długofalowego prognozowania zapotrzebowania rynku pracy na określone zawody i kwalifikacje w regionie • emigracja ludzi wykształconych • wysokie koszty pracy i mało stabilny system prawa

• specyfika województwa – walory przyrodnicze stwarzające szansę na rozwój oraz tworzenie miejsc pracy w obszarze turystyki • stworzenie mechanizmu długofalowego prognozowania rynku pracy	
--	--

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki rynku pracy na najbliższe lata.

WNIOSKI:

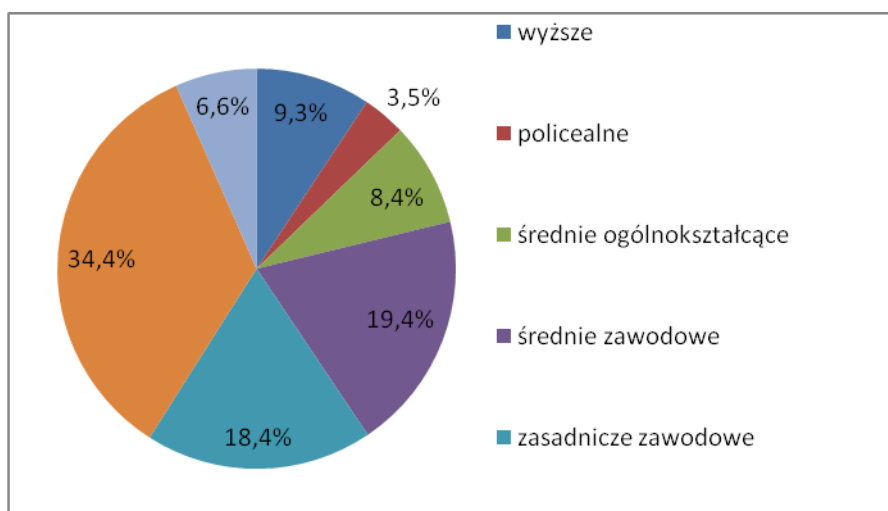
- rozszerzanie się grup wykluczenia społecznego: długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych powyżej 50 roku życia oraz do 25 roku życia, mieszkańców wsi, osób niepełnosprawnych,
- utrzymuje się wysoki poziom bezrobocia strukturalnego,
- długotrwale bezrobocie osób z niskim poziomem wykształcenia o niskiej mobilności zawodowej,
- bezrobocie młodzieży kształconej niezgodnie z potrzebami rynku pracy,
- wysoki poziom bezrobocia mieszkańców wsi, zwłaszcza z rejonów byłych PGR-ów,
- przenoszenie modelu życia w bezrobociu na następne pokolenia.

3.4 Edukacja i poziom wykształcenia

Kapitał ludzki w dobie globalizacji i integracji gospodarczej jest coraz ważniejszym elementem konkurencyjności gospodarstw domowych. Jego główną determinantą jest wykształcenie, które sprzyja zwiększonej aktywizacji ludności. Osoby wykształcone lepiej odnajdują się na rynku i łatwiej dostosowują do zmieniających się warunków rynkowych. W związku z tym konieczne są komplementarne i aktywne działania instytucji zajmujących się kształceniem, rozwijające i promujące różne formy uzupełniania kwalifikacji zawodowych, a także kształcenia ustawicznego.

Najbardziej aktualne dane dotyczące poziomu wykształcenia mieszkańców województwa podlaskiego zawarte są w Spisie Powszechnym z 2002 r. W roku 2002 niespełna 9,5% populacji zdobyło wykształcenie wyższe. W ostatnich latach, w związku z zachodzącymi przemianami w gospodarce i strukturze zawodowej ludności znacznie wzrosły aspiracje edukacyjne młodzieży. Rośnie liczba studentów i absolwentów uczelni wyższych. Odsetek ludności aktywnej zawodowo z wyższym wykształceniem w 2002 r. wynosił w Unii Europejskiej przeciętnie 22%. W województwie podlaskim wskaźnik ten wynosił 14,3%. Wskaźnik studentów na 10 tys. ludności w województwie podlaskim w 2003 roku wyniósł 414,9, co dało 8 miejsce w kraju. Poziom wykształcenia mieszkańców województwa podlaskiego odbiega w niewielkim stopniu od średniej krajowej. W 2002 roku w województwie podlaskim zanotowano 35% osób z wykształceniem podstawowym i była to wartość o 4% wyższa od notowanej dla całego kraju. Drugim pod względem częstotliwości występowania wykształceniem było średnie zawodowe – 19,4%, natomiast trzecie - zasadnicze zawodowe – 18,4%. W skali kraju wartości te kształtowały się w sposób następujący: wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało 23,7% Polaków, średnie zawodowe – 20,1%.

Wykres 7 Wykształcenie mieszkańców województwa podlaskiego w wieku 13 lat i więcej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa podlaskiego :

- najwyższy szczebel wykształcenia częściej osiągają kobiety niż mężczyźni. 10,4% kobiet zamieszkujących w województwie podlaskim w roku 2002 posiadało wykształcenie wyższe i był to wskaźnik o 2,3% wyższy niż w przypadku mężczyzn,
- wyłącznie szkołę podstawową ukończyły lub nie zdobyły żadnego wykształcenia osoby najstarsze, powyżej 65 roku życia,
- w grupie osób z wykształceniem wyższym zwraca uwagę wysoki udział osób młodych, które nie ukończyły jeszcze 30 lat.

Tabela 15 Wykształcenie mieszkańców województwa podlaskiego w wieku 13 lat i więcej

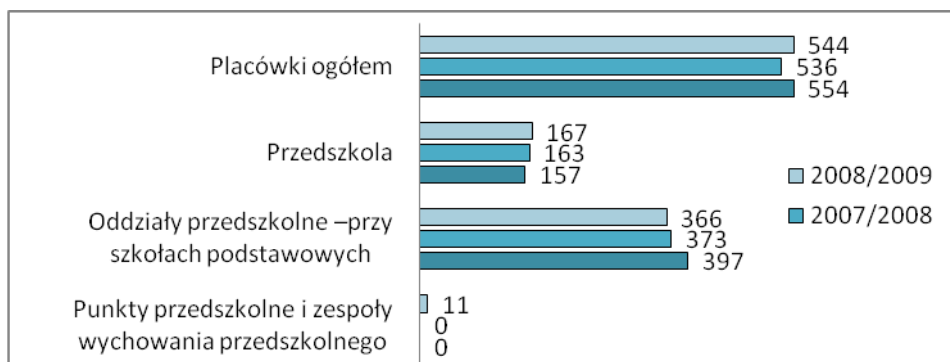
Wykształcenie	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Procent	Liczba	Procent	Liczba	Procent
Wyższe	92 772	9,3%	39 189	8,1%	53 583	10,4%
Policealne	35 023	3,5%	8 104	1,7%	26 919	5,2%
średnie ogólnokształcące	83985	8,4%	26 134	5,4%	57 851	11,2%
średnie zawodowe	193754	19,4%	97 676	20,1%	96 078	18,7%
zasadnicze zawodowe	184226	18,4%	117 212	24,2%	67 014	13%
podstawowe ukończone	344079	34,4%	171 718	35,4%	172 361	33,5%
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	66257	6,6%	24 886	5,1%	41 371	8%

Źródło: Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku - opracowanie na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002

Wychowanie przedszkolne

Na terenie województwa podlaskiego na przełomie lat 2008/2009 funkcjonowały ogółem **544 placówki wychowania przedszkolnego**, w tym 167 przedszkoli, 366 oddziałów przedszkolnych, 11 punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego. W porównaniu do roku 2007 liczba placówek przedszkolnych wzrosła ogółem o 8, przy czym wzrosła liczba przedszkoli (o 4), spadła liczba oddziałów przedszkolnych (o 7) oraz powstało 11 nowych punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego. Dokładną statystykę placówek zajmujących się wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim prezentuje poniższy wykres.

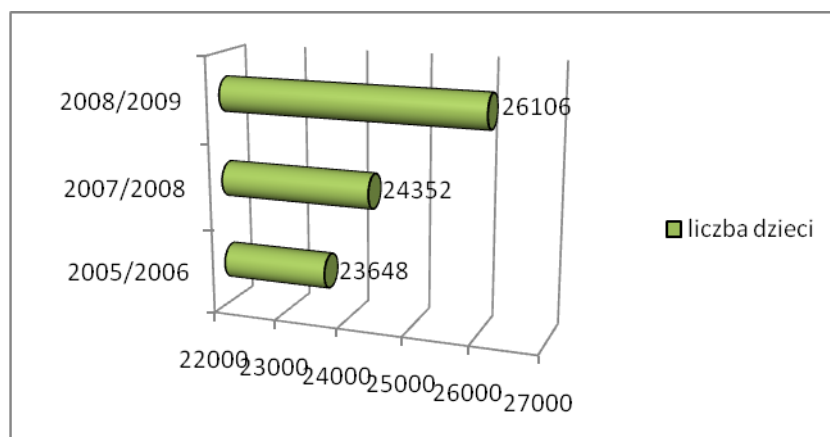
Wykres 8 Liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ciągu ostatnich lat zwiększyła się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. W roku szkolnym 2005/2006 odnotowano 23 648 dzieci, natomiast w roku 2008/2009 – 26 106 (wzrost o 10,4%).

Wykres 9 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznika statystycznego województwa podlaskiego, GUS w Białymstoku 2009

Z danych Kuratorium Oświaty w Białymstoku wynika, że z roku na rok wzrasta liczba dzieci w wieku 3 - 5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W roku szkolnym 2007/2008 liczba 3-latków, 4-latków i 5-latków wynosiła odpowiednio - 32,3%; 41,4%; 50,5% wszystkich dzieci, natomiast w roku 2009/2010 – 41,8%; 51,9%; 69,8%. Widoczny jest również wzrost liczby dzieci wymagających objęcia wychowaniem przedszkolnym. Natomiast z roku na rok pogarsza się sytuacja co do liczby miejsc dostępnych w placówkach. Wzrost liczby miejsc w przedszkolach jest niewspółmierny do wzrastającej tendencji zapotrzebowania.

Wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego z podziałem na wieś i miasto wskazuje na istotne różnice korzystania z dostępnych form wychowania przedszkolnego przez dzieci na wsi. W roku szkolnym 2008/2009 wskaźnik upowszechnienia w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich, a w miastach kształtował się następująco:

- dzieci 3 - letnie – 24,7%, odpowiednio miasta – 60,1%,
- dzieci 4 - letnie – 32,9%, odpowiednio – 69%,
- dzieci 5 –letnie – 44,1 %, odpowiednio – 75%.

Szansą na rozwój edukacji przedszkolnej jest wsparcie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego w ramach Priorytetu IX Poddziałanie 9.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym, np. dłuższe godziny pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu. Szanse stanowią także nowe akty prawne i ustawodawcze, które pozwalają na tworzenie: ośrodków wychowania przedszkolnego (w tym również realizację alternatywnych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich). W ramach Priorytetu IX realizowane są m.in. projekty ukierunkowane na:

- upowszechnianie edukacji przedszkolnej;
- wyrównywanie szans edukacyjnych;
- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych;
- podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego;
- wsparcie kadr systemu oświaty.

Szkoły podstawowe i gimnazja

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że na przełomie ostatnich lat znacznie spadła liczba uczniów i oddziałów w szkołach podstawowych. Od 2005 roku liczba oddziałów zmniejszyła się o 8,6%, a liczba uczniów o 11 %.

Liczba gimnazjów nie zmieniła się, natomiast spadła liczba gimnazjalistów o 9,4%.

Na przełomie lat 2005-2009 znacznie wzrosła, o 66% liczba uczniów uczęszczających do oddziałów specjalnie przysposabiających do pracy.

Szkoły ponadgimnazjalne

Poniższe dane liczbowe pokazują spadek liczby oddziałów w szkołach ponadgimnazjalnych województwa podlaskiego. Wzrosła jedynie o 4% liczba liceów ogólnokształcących i utrzymała się na tym samym poziomie liczba liceów artystycznych. W porównaniu z rokiem 2005/2006 - w roku 2008/2009 liczba uczniów zmalała w liceach ogólnokształcących – o 1,6%. Największy spadek uczniów nastąpił w uzupełniających liceach ogólnokształcących – o 69% i liceach profilowanych - o 47,5%. Wzrost uczniów nastąpił w szkołach zasadniczych zawodowych – o 2,3%, w technikach – o 3,2%, w szkołach artystycznych ogólnokształcących – o 4,7%. Najwyższy wzrost uczniów nastąpił w technikach uzupełniających – o 14,8%.

Tabela 16 Edukacja według szczebli kształcenia w województwie podlaskim

	Szkoły			uczniowie i studenci		
	2005/06	2007/08	2008/09	2005/06	2007/08	2008/09
Podstawowe	502	484	459	85238	80318	75854
Gimnazja	219	219	219	53873	51588	48820
Specjalnie przysposabiające do pracy	10	10	9	173	248	287
Zasadnicze zawodowe	53	53	52	5774	5588	5906
Licea ogólnokształcące	75	75	78	25312	25479	24908
Uzupełniające licea ogólnokształcące	2	1	1	29	21	9
Licea profilowane	60	40	32	7201	5490	3779
Technika	75	69	68	19327	19237	19952
Technika uzupełniające	13	7	4	189	194	217
Artystyczne ogólnokształcące	3	3	3	426	432	446
Policealne	124	113	119	11458	12097	11205
Wyższe	19	19	18	53306	53905	53447
Dla dorosłych:	154	156	140	10392	9431	8473
-Gimnazja	4	2	3	226	208	72
-Zasadnicze zawodowe	2	2	2	29	34	33

-Licea ogólnokształcące	55	69	57	5679	4738	4208
-Uzupełniające licea ogólnokształcące	40	40	47	1444	2225	2406
-Licea profilowane	3	1	1	235	232	153
-Technika	21	22	13	2293	1001	822
-Technika uzupełniające	29	20	17	486	993	779

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podlaskiego, GUS w Białymstoku 2009

Szkoły dla dorosłych

W ogólnej liczbie szkół z oddziałami dla dorosłych w 2008/2009 roku w porównaniu do 2005/2006 zmalała liczba uczniów, w liceach ogólnokształcących - o 25,9%, w liceach profilowanych - o 34,9%, technikach - 64%. Wzrost w liczbie uczniów zaobserwowano w: szkołach zasadniczych zawodowych – o 13,8%, technikach uzupełniających – o 60,3%. Największy wzrost uczniów zaobserwowano w uzupełniających liceach ogólnokształcących – o 66,6%.

Szansą na rozwój edukacji dla dorosłych są działania finansowane przez Program Operacyjny Kapitał Ludzki, wspierające edukację osób dorosłych, czyli tzw. kształcenie ustawiczne. W ramach programu realizowane są projekty, dzięki którym osoby dorosłe mogą uzupełnić swoje formalne wykształcenie ogólne i zawodowe, potwierdzić kwalifikacje nieformalne np. zdając egzamin zawodowy, skorzystać z usług doradczych w zakresie wyboru kierunku i formy kształcenia formalnego. Ponadto Program Operacyjny Kapitał Ludzki umożliwia finansowanie projektów służących rozwojowi innowacyjnych form kształcenia ustawicznego (w tym e-learningu). Wspiera także kampanie promujące kształcenie ustawiczne.

Szkoły wyższe

Na przestrzeni ostatnich kilku lat liczba szkół wyższych na terenie województwa podlaskiego nie zmieniła się. W roku akademickim 2008/2009 w 18 szkołach wyższych województwa podlaskiego studiowało 53 678 uczniów, o 372 więcej niż w roku akademickim 2005/2006. Wzrosła też liczba nauczycieli akademickich o 6,1%.

Tabela 17 Szkoły wyższe w województwie podlaskim

Lata	Szkoły	Nauczyciele akademicki	Studenci	Absolwenci
2005/2006	19	2941	53306	10693
2007/2008	19	3036	53447	13896
2008/2009	18	3121	53678	-

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podlaskiego, GUS w Białymstoku 2009

Wychowanie pozaszkolne

Placówki pozaszkolne wspomagają szkołę w organizowaniu czasu wolnego dzieci i młodzieży. Zajęcia pozaszkolne są organizowane przez różne instytucje, które działają niezależnie od szkoły. Mogą to być specjalnie powołane domy kultury dla dzieci i młodzieży, oraz instytucje kulturalne i oświatowe przeznaczone dla dorosłych, które udostępniane są dzieciom. Prowadzą one sekcje, kluby młodzieżowe, jako swoją dodatkową działalność np. kluby sportowe. Każda instytucja dobiera treść i formy pracy pozalekcyjnej w miarę własnych potrzeb i możliwości. Zakres zadań tej pracy obejmuje:

- wyrównywanie poziomu pracy dydaktycznej,
- pomaganie dzieciom w odrabianiu lekcji,
- aktywizację społeczną,
- tworzenie warunków umożliwiających uczniom rozwój zainteresowań,
- systematyczne organizowanie zajęć sportowych.

W 2008 r. na terenie województwa podlaskiego funkcjonowały 22 placówki z zakresu wychowania pozaszkolnego, w tym: młodzieżowe domy kultury – 2, ognisko pracy pozaszkolnej – 1, międzyszkolne ośrodki sportowe – 2, pozostałe – 17. Z ich usług skorzystało 11536 osób. Udział w zajęciach artystycznych wzięło - 4111 osób, w technicznych – 176, sportowych – 5023 i innych - 2226¹³.

Na terenie województwa podlaskiego działają 24 Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne, w tym Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Dzieci i Młodzieży z Zaburzeniami Emocjonalnymi oraz dwie poradnie niepubliczne. Prowadzą one działalność diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą.

Szansą na rozwój szkolnictwa na różnych poziomach kształcenia w województwie podlaskim jest udział w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W ramach Programu wsparciem w województwie podlaskim obejmowane są najczęściej następujące obszary:

- zwiększenie szans edukacyjnych, poprzez dodatkowe zajęcia np. zajęcia wyrównawcze językowe lub zajęcia specjalistyczne z przedmiotów zawodowych,
- doradztwo i opieka pedagogiczno - psychologiczna dla uczniów wykazujących problemy w nauce,

¹³ Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego 2009, GUS w Białymstoku 2009, s. 170

- dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych,
- modernizacja i dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy,
- wdrożenie innowacyjnych programów nauczania, w tym modułowych,
- doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne i materiały edukacyjne,
- zacieśnienie współpracy z pracodawcami i instytucjami rynku pracy służące podnoszeniu kwalifikacji absolwentów, w tym realizacja staży i praktyk zawodowych,
- nabywanie przez uczniów dodatkowych kwalifikacji np. prawo jazdy, obsługa komputera itp.

Wszystkie te dane pozwoliły na skonstruowanie analizy SWOT oraz wniosków.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zwiększenie liczby pracowni komputerowych, w tym z podłączeniem do Internetu, również w szkołach wiejskich • prowadzenie, pomimo trudności finansowych zajęć dodatkowych w szkołach, w szczególności: sportowych, kółek przedmiotowych i kursów językowych • dobra współpraca szkół z instytucjami (urzędami, domami kultury, placówkami ochrony zdrowia, Policją, Strażą Pożarną itp.) • wzrost wykorzystania w procesie kształcenia technologii informacyjnych • pozytywna tendencja w poprawie bazy szkół, estetyki i stanu pomieszczeń • promocja dobrych praktyk szkolnych • coraz lepsza wymiana informacji między szkołami (nauczycielami) na wsi i w miastach	• brak długofalowej polityki oświatowej państwa • niedostateczna baza sportowa szkół, szczególnie na terenach wiejskich • niedostateczna liczba nauczycieli języków obcych i informatyki • niesprzyjający podnoszeniu jakości kształcenia system rozwiązań prawnych • dysproporcje w zakresie wyposażenia bazy dydaktycznej, kwalifikacji i umiejętności kadry pedagogicznej pomiędzy szkołami w większych i mniejszych miejscowościach, przekładające się na jakość nauczania • podział środków budżetowych na szkolnictwo, dający szkołom i uczelniom publicznym atut studiów bezpłatnych i uprzywilejowanie w pozyskiwaniu kandydatów niezależnie od jakości kształcenia • tworzenie nowych profilów kształcenia w oparciu o istniejące zasoby kadrowe, bez odniesienia do potrzeb rynku pracy • niedostateczne powiązanie nauki i szkolnictwa wyższego z gospodarką i rynkiem pracy oraz brak należytego potencjału badawczego uczelni • zbyt mały udział absolwentów matematyki, nauk przyrodniczych i technicznych w ogólnej liczbie • brak profilaktycznej i prozdrowotnej oferty zajęć sportowych oraz przywiązywanie zbyt małej wagi do roli sportu w rozwoju dzieci i młodzieży • niedostatek lokalnych autorytetów naukowych • niekorzystne wyniki egzaminów dojrzałości

	w ostatnich latach • znaczny spadek autorytetu zawodu nauczyciela • niedostateczna ilość etatów dla pedagogów i psychologów (w szkołach wiejskich brak pedagogów) • zły system dowożenia dzieci • bezrobocie wśród ludzi młodych (migracje) • niedoinformowanie rodziców o zmianach w przepisach • ograniczona liczba środków na zajęcia pozalekcyjne • brak standaryzacji programów profilaktycznych • dysproporcje pomiędzy funkcją dydaktyczną a wychowawczą szkoły • brak szkoleń interdyscyplinarnych nauczycieli i funkcjonariuszy policji na temat procedur postępowania a także na temat zagrożeń (agresja uczniów w stosunku do nauczycieli)
SZANSE	ZAGROŻENIA
• stworzenie bogatej oferty zajęć pozalekcyjnych, umożliwiających pełny rozwój zainteresowań i uzdolnień młodzieży • możliwość wykorzystania dodatkowych źródeł finansowania, np. funduszy europejskich • wprowadzenie zasad konkurencji na rynku edukacji i badań naukowych –równoprawność sektora publicznego i niepublicznego • większy nacisk na rozwój i poszanowanie tradycji lokalnych • tworzenie warunków rozwoju szkolnictwa niepublicznego na wszystkich szczeblach kształcenia • zwiększenie współpracy służb społecznych z nauczycielami w zakresie ochrony dzieci	• niż demograficzny • małe zaangażowanie rodziców w sytuację dzieci bądź młodzieży sprawiających trudności wychowawcze • zagrożenie uzależnieniami oraz patologiami • społecznymi, szczególnie w szkołach zlokalizowanych w większych miejscowościach • brak analiz i prognoz rynku pracy, dotyczących zapotrzebowania na absolwentów o określonych kwalifikacjach • trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych ze względu na wymagany duży wkład własny

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki edukacyjnej na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- spadek liczby oddziałów przedszkolnych funkcjonujących przy szkołach podstawowych,
- nieadekwatna liczba miejsc w placówkach przedszkolnych w stosunku do liczby dzieci wymagających objęcia wychowaniem przedszkolnym,

- zdecydowanie wyższy udział dzieci w edukacji przedszkolnej w miastach niż w gminach wiejskich (dwukrotnie),
- spadek liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjum,
- spadek liczby oddziałów w szkołach podstawowych i ponadgimnazjalnych,
- zmalała liczba szkół dla dorosłych,
- dysproporcje w zakresie wyposażenia bazy dydaktycznej, kwalifikacji i umiejętności kadry pedagogicznej pomiędzy szkołami w większych i mniejszych miejscowościach, przekładające się na jakość nauczania.

3.5 Bezpieczeństwo publiczne

Potrzeba bezpieczeństwa jest jedną z najbardziej istotnych potrzeb człowieka, zapewniającą jego harmonijny i wszechstronny rozwój. Stan bezpieczeństwa warunkuje sprawność funkcjonowania instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Za bezpośrednie zwalczanie przestępczości i walkę z podstawowymi zagrożeniami odpowiedzialne są powołane w tym celu odpowiednie służby: Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Miejska. W celu zapewnienia skuteczności działań w/w organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo obywateli niezbędna jest również współpraca z lokalnymi społecznościami i ich organizacjami.

Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że na terenie województwa podlaskiego w roku 2009 w stosunku do roku 2005 nastąpił spadek przestępstw o charakterze kryminalnym o 21,7%, natomiast wzrasta liczba przestępstw gospodarczych – o 29,2%, co wskazuje na zmianę struktury przestępczości.

Tabela 18 Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na terenie województwa podlaskiego

Wyszczególnienie		2005	2007	2009
Ogółem		31873	26651	25819
Miasta		22982	19412	18864
Wieś		8891	7239	6955
W tym przestępstwa o charakterze	Kryminalnym	20533	16932	16086
	Gospodarczym	1982	2452	2561

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji

W latach 2005 - 2009 na terenie Podlasia stwierdzono najwięcej przestępstw dokonanych przeciwko mieniu. Na drugim miejscu pod względem częstości występowania zarejestrowano przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji, głównie było to łamanie prawa w ruchu drogowym. Ważny odnotowania wydaje się być fakt, że na przestrzeni lat 2005-2009 spadła liczba wszystkich przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w niżej przedstawionych kategoriach naruszeń prawa.

Tabela 19 Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach

Rodzaje przestępstw		2005	2007	2009
Przeciwko życiu i zdrowiu	Ogółem	1174	1189	1015
	w tym:	25	26	14
	- zabójstwo			
	- uszczerbek na zdrowiu, udział w bójce lub pobiciu	1082	1082	924
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	Ogółem	7684	5880	6244
	w tym drogowe	7636	5857	5696
Przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania		1003	813	811
Przeciwko (wolności seksualnej i obyczajności)	Ogółem	111	112	110
	w tym zgwałcenie	68	48	45
Przeciwko rodzinie i opiece		946	926	923
Przeciwko mieniu		15161	12263	11940

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

W 2009 r. jednostki Policji województwa podlaskiego wszczęły 27 722 postępowań przygotowawczych. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego w Białymstoku wynika, że w roku 2009 na terenie województwa wzrosła liczba przestępstw stwierdzonych w następujących kategoriach:

- pożar z winy umyślnej – o 112,5%,
- kradzież samochodu – o 52,7%,
- przestępstwa z Kodeksu karnego skarbowego – o 31,8%,
- przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu – o 31,4%,
- oszustwa gospodarcze – o 26,7%,
- przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii – o 25,9%.

Spadek ilości przestępstw stwierdzonych zanotowano w następujących kategoriach:

- pożar – o 40,0%,
- fałszerstwa gospodarcze – o 24,0%,
- zabójstwa – o 22,2%,
- fałszerstwa kryminalne – o 20,4%,
- udział w bójce lub pobiciu – o 13,8%.

W województwie podlaskim każdego roku odnotowuje się wysoką liczbę interwencji i akcji ratowniczych prowadzonych przez straż pożarną. W 2005 r. jednostki ochrony przeciwpożarowej województwa podlaskiego interweniowały podczas 11853 zdarzeń. W roku 2007 liczba interwencji wzrosła w stosunku do 2005 r. o 7,7%, natomiast w 2009 roku w stosunku do 2005 r. o 13,3%.

Tabela 20 Zestawienie zdarzeń w latach 2005-2009 w województwie podlaskim

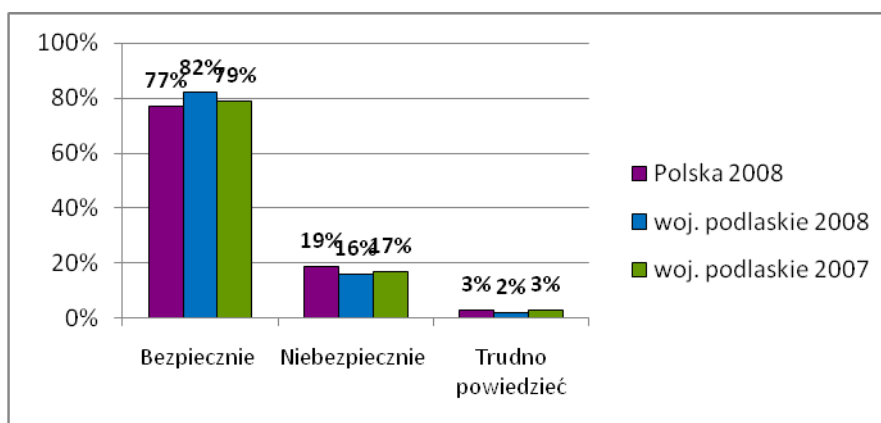
Rodzaje zdarzeń	2005	2007	2009
Pożary	5426	4353	4869
Miejscowe zagrożenia	6232	4353	8271
Alarmy fałszywe	195	232	291
Razem interwencji	11853	12765	13431

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.straz.bialystok.pl

W styczniu 2009 roku na zlecenie Komendy Głównej Policji zewnętrzne jednostki badawcze zrealizowały badanie pt. „Polskie badanie przestępczości (PBP). Profil obszarów działania komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji”. Badanie dotyczyło społecznego postrzegania i oceny pracy Policji. Zostało ono przeprowadzone metodą wywiadu bezpośredniego, na reprezentatywnej, ogólnopolskiej próbie losowej, liczącej 17 000 osób w wieku od 15 roku życia.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że większość, bo 82% mieszkańców województwa podlaskiego czuje się bezpiecznie podczas spacerów po zmroku w swojej okolicy.

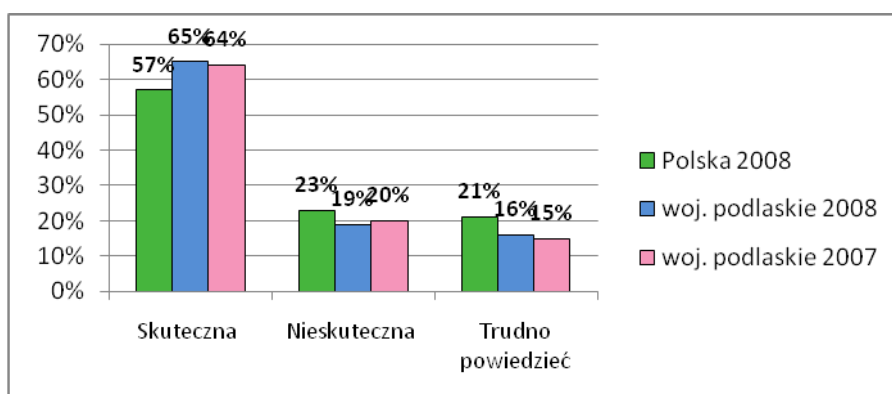
Wykres 10 Poczucie bezpieczeństwa podczas spacerów po zmroku

Źródło: „Polskie badanie przestępczości (PBP). Profil obszarów działania komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

Mieszkańcy województwa podlaskiego pozytywnie ocenili również skuteczność działania policjantów. Wskazania w tym zakresie w latach 2007 i 2008 kształtują się na podobnym poziomie, ale jednocześnie są znacznie wyższe niż średnia w całym kraju. Działania podlaskiej Policji za skuteczne uważa 65% mieszkańców województwa podlaskiego – natomiast średnia w Polsce wynosi 57%.

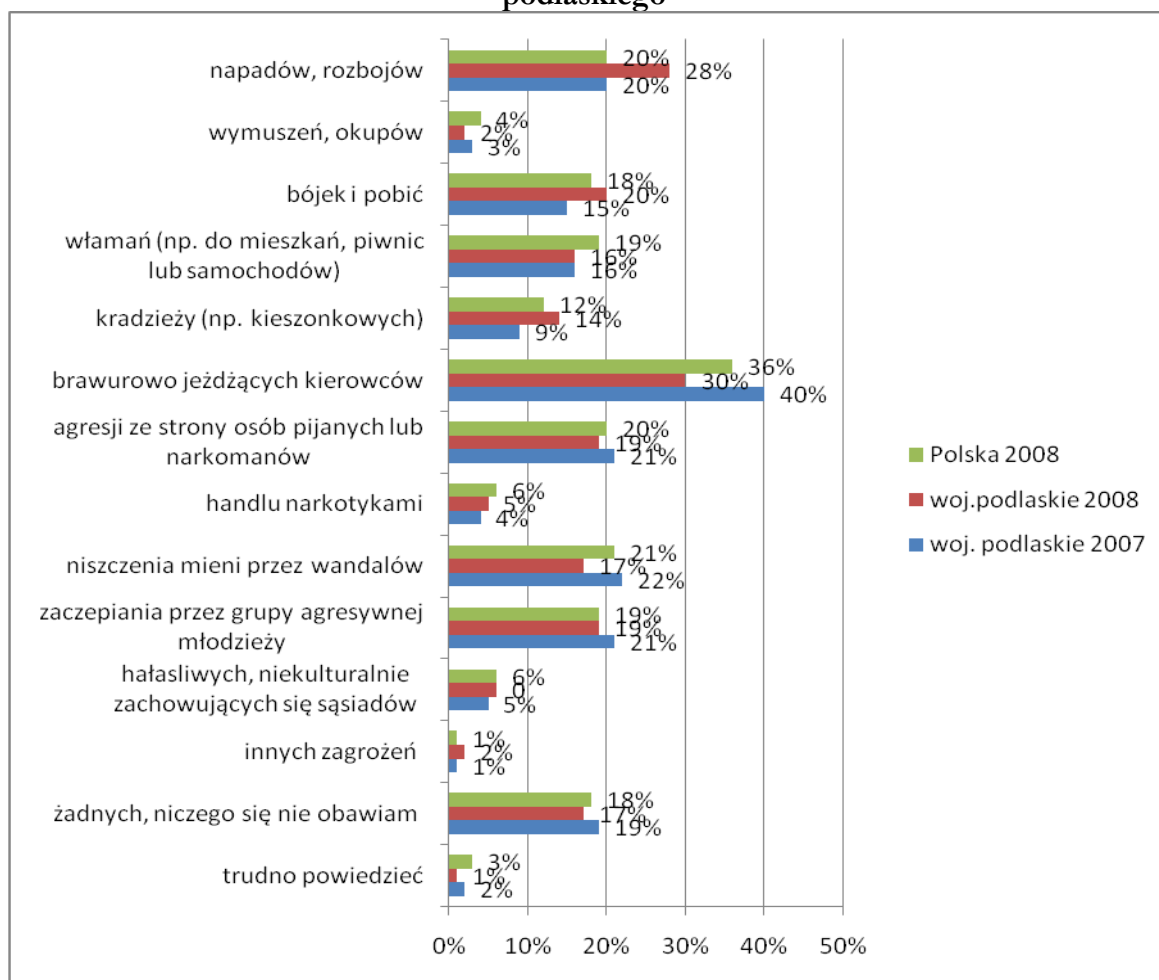
Wykres 11 Skuteczność Policji w walce z przestępczością w okolicy miejsca zamieszkania

Źródło: „Polskie badanie przestępczości (PBP). Profil obszarów działania komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

Mieszkańcy województwa podlaskiego najbardziej obawiają się brawurowo jeżdżących kierowców – 30% oraz napadów i rozbojów – 28%, a najmniej handlu narkotykami – 5%, wymuszeń i okupów – 2% oraz innych zagrożeń – 2%.

Wykres 12 Zagrożenia jakich najbardziej obawiają się mieszkańcy Polski/woj. podlaskiego

Źródło: „Polskie badanie przestępczości (PBP). Profil obszarów działania komend wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

W 2009 roku nastąpił spadek liczby interwencji domowych w porównaniu do poprzednich lat, w tym również liczby interwencji domowych Policji dotyczących przemocy w rodzinie. Liczba interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie wyniosła w 2009 r. 2 924 o 33,3% mniej niż w roku 2005.

Tabela 21 Interwencje domowe w latach 2005-2009

	liczba interwencji domowych	w tym dotyczących przemocy w rodzinie	% udział
2005	31938	3434	10,75%
2007	30243	3701	12,24%
2009	21313	2924	13,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku

Analiza struktury pokrzywdzonych i sprawców przemocy wskazuje, iż wraz ze spadkiem liczby interwencji nastąpiły analogiczne spadki w liczbie osób doznających i stosujących przemoc. Najliczniejszą grupę pokrzywdzonych stanowią kobiety (około 50%) i dzieci do 13 roku życia (około 40%). Najliczniejszą grupę sprawców przemocy stanowią mężczyźni (96%), 61% sprawców przemocy było pod wpływem alkoholu. W 2009 r. nastąpił wyraźny wzrost udziału nieletnich w liczbie osób stosujących przemoc.

Tabela 22 Osoby stosujące i doznające przemocy w rodzinie w latach 2005-2009

	Ogólna liczba osób doznających przemocy domowej - stwierdzonych podczas interwencji	Liczba sprawców przemocy domowej ogółem
2005	6742	3453
2007	6352	3703
2009	5536	2944

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku

W 2009 r. wraz ze spadkiem liczby interwencji domowych dotyczących przemocy, zmniejszyła się także liczba informacji przesłanych do instytucji pomocowych. W porównaniu do 2008 r. spadek informacji odnotowano w liczbie informacji przekazanych do ośrodków pomocy społecznej i komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W 2009 r. pomimo spadku ogólnej liczby w/w informacji, w porównaniu do 2008 r. wzrosła liczba informacji przesłanych do organizacji pozarządowych i innych instytucji (w tym placówek szkolno-wychowawczych).

Tabela 23 Liczba informacji przekazanych do instytucji pomocowych w ramach procedury NK w latach 2005-2009

Instytucja	2005	2007	2009
ośrodki pomocy społecznej	557	1208	1679
komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	552	1169	792
placówki służby zdrowia	2	18	17
placówki szkolno-wychowawcze	7	186	42
organizacje pozarządowe	33	374	328
inne	374	577	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku

Na podstawie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w województwie podlaskim w ramach instytucji pomagających ofiarom

przemocy w rodzinie na rok 2009 funkcjonowało: 42 placówki prowadzone przez gminy (w porównaniu do roku poprzedniego spadek o 3) oraz 10 instytucji prowadzonych przez powiaty (utrzymywanie się na tym samym poziomie).

Na terenie gmin województwa podlaskiego w 2009 roku pomocy udzielono ogółem w ponad 1 800 sprawach. Pomoc uzyskało:

- 1 111 osób w ramach interwencji kryzysowej, co stanowi 61% ogółu osób, którym udzielono pomocy,
- 232 osoby w ramach innych form pomocy, m.in.: 3 osoby poprzez otrzymanie mieszkania socjalnego,
- 187 osób w formie objęcia działaniami terapeutycznymi – co stanowi ponad 10% ogółu osób objętych pomocą.

Wśród osób, którym udzielono pomocy, ponad 18% stanowiła pomoc skierowana do dzieci. Ponadto gminy wypełniły 294 Niebieskie Karty, tj. o 20 Kart więcej niż w roku ubiegłym, z czego 44 (około 15%) zostało przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych. Działania interwencyjne podejmowane były w stosunku do 37 sprawców przemocy (spadek o 51), w tym w 6 przypadkach działanie polegało na izolowaniu sprawców od ofiar.

Na terenie powiatów województwa podlaskiego w 2009 roku pomocy udzielono ogółem w ponad 4 700 sprawach. Pomoc uzyskało:

- 3 328 osób w ramach interwencji kryzysowej, co stanowi 71% ogółu osób, którym udzielono pomocy,
- 584 osoby w ramach innych form pomocy, m.in.: 13 osób poprzez otrzymanie mieszkania socjalnego,
- 565 osób w formie objęcia działaniami terapeutycznymi – co stanowi 12% ogółu osób objętych pomocą.

Wśród osób, którym udzielono pomocy, 11% stanowiła pomoc skierowana do dzieci. Ponadto powiaty wypełniły 230 Niebieskich Kart, tj. o 17 Kart więcej niż w roku ubiegłym, z czego 16 (około 7%) zostało przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych. Działania interwencyjne podejmowane były w stosunku do 569 sprawców przemocy (wzrost o 131), w tym w 2 przypadkach (w 2008 r. – 88 przypadków) działanie polegało na izolowaniu sprawców od ofiar. 201 sprawców objęto programem korekcyjno-edukacyjnym.

W województwie podlaskim funkcjonuje:

- **41 punktów konsultacyjnych**, których podmiotem prowadzącym były wyłącznie gminy. Największa liczba punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy działa w powiatach: białostockim – 8, hajnowskim – 7, augustowskim, sokólskim, suwalskim – 4. Na terenie miasta Białystok punkty konsultacyjno-informacyjne dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzone są przez podmioty niepubliczne,
- **2 specjalistyczne ośrodki wsparcia**, prowadzone przez powiaty: kolneński i suwalski, które zasięgiem działania obejmują całe województwo,
- **9 ośrodków interwencji kryzysowej** (8 prowadzonych przez powiaty i jeden przez gminę), które dysponują łącznie 71 miejscami całodobowego pobytu.

Z pomocy tych placówek skorzystało w 2009 roku ogółem 2 155 osób (w roku 2008 – 3 225, spadek o 1 070), w tym 1 123 osoby w punktach konsultacyjnych (w 2008 r. – 1 520, spadek o 397), 270 osób w specjalistycznych ośrodkach wsparcia (w 2008 r. – 103 – wzrost o 167), 762 osoby w ośrodkach interwencji kryzysowej (w 2008 – 1 602 – spadek o 840).

Na terenie woj. podlaskiego od 2005 roku prowadzone są interdyscyplinarne szkolenia w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Łącznie w latach 2005-2009 cyklem szkoleń „Praca metodą Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych” objęto 1 036 przedstawicieli pomocy społecznej, Policji, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oświaty, ochrony zdrowia i kuratorów sądowych, ze wszystkich powiatów województwa. Opracowano również Niezbędnik zawierający informacje merytoryczne, prawne i proceduralne, pomocne przy tworzeniu oraz prowadzeniu Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych. W wyniku tych działań w latach 2006-2008 LZI funkcjonowały w 4 powiatach i 19 minach (w tym miastach grodzkich) oraz wyłoniono 7 podmiotów pełniących funkcję Lokalnych Koordynatorów.

Żaden z powiatów nie prowadzi ośrodka wsparcia ani domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Należy podkreślić ogromną rolę organizacji pozarządowych w działaniach zmierzających do zapobiegania przemocy w rodzinie i niwelowania jej negatywnych skutków. Podlaski Urząd Wojewódzki stale intensyfikuje współpracę w tym zakresie. Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje łącznie około 200 placówek wspierających ofiary i sprawców przemocy (ośrodki wsparcia, świetlice szkolne i socjoterapeutyczne, punkty konsultacyjno informacyjne, kluby AA itp.), prowadzonych zarówno przez samorząd jak i organizacje pozarządowe.

Elementy diagnostyczne oraz prace Zespołu pozwoliły na sformułowanie analizy SWOT obszaru.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• szybka i skuteczna reakcja na zdarzenie i powstające zagrożenia • kadra kierownicza (duży zasób wiedzy i umiejętności kierowania zespołami służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego) • młodzi, ambitni, dyspozycyjni i zdyscyplinowani pracownicy służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego • gwarancja ciągłości zatrudnienia, „pewność jutra” • unowocześnianie systemów dowodzenia (kierowania pracą służb), monitoring • „informatyzacja”, nowe technologie powielania i przekazywania danych, nowoczesne systemy łączności • rosnąca kultura pracy • wzrost ilości pracowników z wyższym wykształceniem i znajomością języków obcych	• niedostateczne dofinansowanie służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego • nadmierna biurokracja na wszystkich szczeblach ogniw organizacyjnych • rotacja kadrowa polegająca na odchodzeniu doświadczonych pracowników na wcześniejszą emeryturę, spowodowana brakiem perspektyw zawodowych i materialnych • braki kadrowe i limitowane obsadzanie wakatów • wyeksploatowany sprzęt transportowy i przestarzałe technicznie wyposażenie służbowe • trudne warunki lokalowe jednostek, utrudniające właściwe ich funkcjonowanie, zgodnie z obowiązującymi standardami • brak specjalistycznych szkoleń, ograniczony, wąski wybór szkoleń specjalistycznych • brak funduszy na realizację projektów profilaktycznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wysokie wskaźniki społecznego zaufania i zrozumienia zadań służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego • deklarowana i realizowana wola współpracy ze strony samorządów, mediów, instytucji i lokalnych społeczności • możliwość wykorzystania funduszy unijnych na modernizację i wyposażenie służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego • systematyczne dostosowywanie regulacji prawnych do zmieniającej się rzeczywistości, nowych zagrożeń i obszarów • tworzenie możliwości współfinansowania działań służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego przez inne podmioty (samorządy, instytucje – np. finansowanie etatów policyjnych, kosztów zabezpieczenia imprez masowych)	• rozwój przestępczości o charakterze międzynarodowym (terroryzm, handel ludźmi, narkotykami) w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej • trudna sytuacja finansów publicznych państwa mająca wpływ na niski budżet służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego a tym samym na właściwe zabezpieczenie jej podstawowych potrzeb • wysoki wskaźnik bezrobocia i brak perspektyw dla młodego pokolenia na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych • częste, niekonsekwentne zmiany obowiązujących przepisów prawa i brak jednolitej interpretacji tych zmian • stały wzrost zadań przewidzianych do wykonania przez służby ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego • niewystarczająca spójność w realizacji tych samych zagadnień przez różne instytucje • niewystarczająca kwota środków finansowych na w stosunku do realizowanych zadań, brak środków finansowych na projekty

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki bezpieczeństwa na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- spadek liczby przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach, w tym spadek przestępstw kryminalnych przy wzroście liczby przestępstw gospodarczych,
- wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców woj. podlaskiego,
- wzrost liczby interwencji i akcji ratowniczych prowadzonych przez straż pożarną,
- wzrost udziału nieletnich w liczbie osób stosujących przemoc,
- spadek liczby interwencji domowych Policji dotyczących przemocy w rodzinie,
- systematyczny wzrost liczby Niebieskich Kart wypełnianych przez ośrodki pomocy społecznej,
- brak w województwie podlaskim ośrodka wsparcia bądź domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

3.6 Zaspokajanie potrzeb kulturowych

Kulturę województwa podlaskiego cechuje duże zróżnicowanie, będące efektem przenikania się różnych tradycji kulturowych i narodowościowych. Województwo podlaskie zamieszkują liczne mniejszości, zarówno narodowe: Białorusini, Ukraińcy, Rosjanie, Litwini jak i etniczne: Romowie, Tatarzy.

Funkcjonowanie kultury zależy od stanu liczebnego instytucji, organizacji i innych podmiotów świadczących usługi w zakresie kultury, ale również od ich aktywności, a zatem od ilości i jakości oferty kulturalnej. Innym kluczowym aspektem funkcjonowania kultury jest popyt ludności na uczestnictwo w imprezach kulturalnych. Uczestnictwo w kulturze uwarunkowane jest przede wszystkim miejscem zamieszkania (możliwość dostępu do instytucji kultury), poziomem wykształcenia i wysokością dochodów mieszkańców.

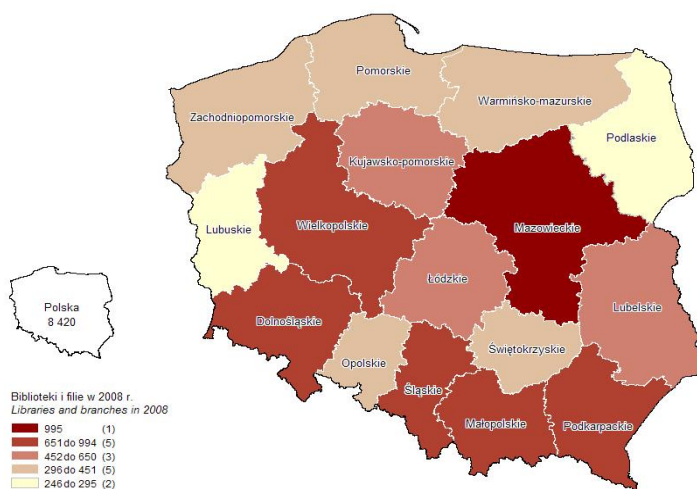
Największym ośrodkiem kultury w województwie jest Białystok, kolejne ważne centra – to miasta: Łomża i Suwałki. Na terenie tych miast znajduje się większość profesjonalnych, działających na wysokim poziomie merytorycznym instytucji, jak np.: teatry, filharmonia,

galerie sztuki. Instytucje te pełnią ważną rolę kulturotwórczą, edukacyjną i upowszechnieniową, oddziałującą na teren całego województwa.

W województwie podlaskim funkcjonuje ogółem 398 samorządowych instytucji kultury różnego szczebla, w tym: biblioteki publiczne (259), domy, centra i ośrodki kultury (89), galerie sztuki (12), muzea (22), skanseny, kina, a także wiele instytucji pozarządowych. W województwie działają cztery profesjonalne sceny – 2 teatry dramatyczne i 2 teatry lalkowe, Opera i Filharmonia Podlaska oraz Łomżyńska Orkiestra Kameralna. Działalność tych instytucji uzupełniają nieinstytucjonalne zespoły teatralne oraz liczne grupy muzyczne. Pozytywnym zjawiskiem jest duża aktywność organizacji pozarządowych, w tym mniejszości narodowych, szczególnie w zakresie działań twórczych, edukacyjnych i regionalnych. Powstają interesujące wieloletnie programy, ich twórcy odnoszą sukcesy w kraju i za granicą, wydawana jest prasa lokalna, funkcjonuje 5 rozgłośni radiowych i Regionalna Telewizja TVP.

Sieć bibliotek publicznych na terenie województwa podlaskiego stanowi 65% stanu instytucji kultury, jednakże województwo nasze znajduje się na jednym z ostatnich miejsc pod względem ilości bibliotek i fili.

Mapa 5 Biblioteki i filie w 2008 r. na terenie Polski

W 2009 roku województwo podlaskie przystąpiło do Programu Rozwoju Bibliotek. Jest to program skierowany do bibliotek publicznych w gminach wiejskich i wiejsko - miejskich oraz w tych gminach miejskich, które mają nie więcej niż 20 tys. mieszkańców. Uczestnictwo w programie stwarza dla Podlasia szansę na poprawę obecnej sytuacji bibliotek i prowadzenie placówek w nowoczesny sposób.

Nowym zjawiskiem - atrakcją turystyczną województwa są skanseny: w Ciechanowcu, Nowogrodzie i Osowiczach, a także w Białowieży, Bielsku Podlaskim (Studziwodach), Nowoberezwowie, Budach, Narwi i Puńsku. W województwie podlaskim działa również sejneński Ośrodek „Pogranicze - sztuk, kultur, narodów”, instytucja kultury, która pod względem programowym najlepiej lokuje się w wizerunku województwa wielokulturowego i wielonarodowego.

Bogactwo wielokulturowości województwa podlaskiego przejawia się w znaczący sposób w rękodzielnictwie i twórczości ludowej. Zachowanie wyrazistej tożsamości kulturowej poszczególnych grup i lokalnych społeczności, przejawiającej się właśnie w swoistych tradycjach, jest ważnym zadaniem służącym harmonijnemu rozwojowi województwa podlaskiego. Charakterystyczne w naszym regionie jest tkactwo szczególnie dwuosnowowe, garncarstwo, w tym ceramika siwa i plecionkarstwo. Te zanikające już zawody uprawiane są obecnie głównie w celu ochrony i pielęgnowania tradycji. Handel wyrobami rękodzieła ludowego pozwala przetrwać licznym rękodzielnikom. Twórcy ludowi, to także rzeźbiarze, kowale, hafciarki, koronczarki i wiele innych. Twórczość ludowa popularyzowana jest na wielu jarmarkach i targach, z których największe organizowane są w Białymstoku, Suwałkach, Nowogrodzie i Kiermusach.

Infrastruktura kulturalna jest jednym z ważniejszych elementów, od których zależy dostępność do oferty regionu. Jej rozwój w znacznej mierze decyduje o konkurencyjności kulturalnej województwa. Stan obiektów kulturowych istniejących na terenie województwa podlaskiego a także ich wyposażenia techniczne nie jest wystarczające. Istnieje potrzeba modernizacji, a także podwyższanie standardów bazy materialnej istniejących obiektów kulturowych a także tworzenie warunków do powstawania nowych instytucji z obszaru kultury.

Maleje znaczenie kultury w życiu rodziny. Zmniejszające się dochody dużej liczby rodzin spowodowały przesunięcie kultury w jej tradycyjnych formach na niskie miejsce w strukturze wydatków, zaś komercjalizacja różnych form działalności kulturalnej w dużym stopniu ogranicza jej dostępność rodzinom biedniejszym i bezrobotnym. Sytuacja gospodarcza w województwie podlaskim sprawia, że znaczna część rodzin (szczególnie na wsi) ogranicza wydatki związane z uczestnictwem w kulturze.

W województwie podlaskim obserwuje się ożywienie życia kulturalnego, jednak w dużej mierze dotyczy to przedsięwzięć o charakterze masowym, dostarczającym biernemu odbiorcy nie tyle kultury, co rozrywki. Działalność samorządowych instytucji kultury, dopełniona aktywnością kulturalną innych podmiotów – organizacji pozarządowych, szkół,

parafii, osób prywatnych, grup nieformalnych, daje budzący nadzieję obraz aktywności kulturalnej sporej części mieszkańców województwa podlaskiego. Ten stan aktywności jest jednak mocno zróżnicowany pomiędzy gminami i poszczególnymi częściami województwa, a przede wszystkim pomiędzy miastem a wsią. Dysproporcje te wynikają ze zróżnicowanej infrastruktury kulturalnej, oferty i barier ekonomicznych. Odbiorcami kultury artystycznej są w głównej mierze mieszkańcy miast. Nieco lepiej przedstawia się sytuacja odnośnie czynnego uczestnictwa w kulturze. Znacząco rozwinęły się takie formy aktywności, jak: organizacje pozarządowe oraz prasa lokalna. Widoczne jest coraz szersze zainteresowanie społeczeństwa kulturą masową, kosztem tzw. kultury „wyższego rzędu”. Przyczyną tego stanu rzeczy są zbyt mało rozbudzone i uświadomione potrzeby i kompetencje kulturowe mieszkańców a także niewystarczająca liczba działań edukacyjnych dotyczących uświadomienia roli kultury w życiu człowieka i rozwijania jego potrzeb kulturalnych.

Podczas prac warsztatowych przygotowano analizę SWOT.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zróżnicowanie kulturowe ludności zamieszkującej województwo podlaskie pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym, • silna tożsamość regionalna wyrażająca się w kultywowaniu mowy, kultury ludowej i folkloru oraz w twórczym korzystaniu z zasobów dziedzictwa regionu, • tradycje związane z kulturą amatorską, silny ruch amatorski (zwłaszcza w dziedzinie folkloru, tańca, plastyki i muzyki), • bogate dziedzictwo materialne, szczególnie w zakresie zabytkowego budownictwa drewnianego, unikatowego w skali kraju, • powiązanie krajobrazu kulturowego z bogactwem przyrody (parki narodowe i krajobrazowe), • prowadzenie ciekawej działalności kulturalnej na peryferiach województwa podlaskiego (np.: Sejny, Sokole, Krynki, Gródek, Zbójna, Raczek, Drozdowo), • systematyczne zwiększanie nakładów na dofinansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków, które to generują pozyskiwanie środków zewnętrznych.	• niedostatek kadr wyspecjalizowanych w zarządzaniu kulturą, upowszechnianiu, marketingu, pozyskiwaniu środków na projekty, • niewystarczająca elastyczność i brak umiejętności adaptacji instytucji kultury do nowych wyzwań, • niskie powiązanie edukacji szkolnej oraz programów szkół wyższych z edukacją kulturalną, • zbyt mało rozbudzone i uświadomione potrzeby i kompetencje kulturowe mieszkańców, szczególnie w zakresie tzw. „kultury wysokiej”, • zły stan techniczny większości obiektów kultury i ich wyposażenia, niedopasowanie obiektów do potrzeb i oczekiwań odbiorców, • niedostateczna wzajemna współpraca pomiędzy instytucjami kultury a organizacjami pozarządowymi i innymi organizatorami przedsięwzięć kulturalnych, • zły stan obiektów zabytkowych, szczególnie drewnianych, • niewystarczająca świadomość zwłaszcza samorządów co do konieczności ochrony obiektów zabytkowych, • niedostateczny udział mediów w popularyzowaniu problematyki kulturalnej,

	• brak umiejętności nowoczesnej promocji i nowoczesnego oferowania kultury • słaba integracja i współpraca środowisk twórczych różnych dziedzin, • brak w stolicy województwa nowoczesnej, wielofunkcyjnej sali widowiskowej oraz amfiteatru.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrost wydatków publicznych na kulturę oraz zwiększająca się dostępność do funduszy unijnych na ochronę i rozwój kultury • przygraniczne położenie województwa podlaskiego umożliwiające współpracę i wymianę kulturalną z sąsiadami • członkostwo Polski w UE sprzyjające nawiązaniu współpracy z innymi krajami UE • systematyczny rozwój turystyki, w tym kulturowej • zwiększający się nacisk na rozwój i poszanowanie tradycji lokalnych • powstawanie konkurencji na rynku kultury, poprzez rozwój działań i równoprawność sektora publicznego i niepublicznego • możliwość zapewnienia bezpłatnego dostępu do Internetu w szkołach i bibliotekach publicznych i urzędach	• brak systematycznych badań nad kulturą, jej upowszechnianiem, dziedzictwem kulturowym, odbiorem, uczestnictwem, • trudności w skutecznym pozyskiwaniu środków unijnych ze względu na wymagany duży wkład własny • postrzeganie województwa jako „Polski B” o niskim poziomie kultury i małej atrakcyjności • odpływ młodych, wykształconych i ambitnych ludzi do innych miast, regionów • dekapitalizacja obiektów kultury, szczególnie w gminach

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki kultury na najbliższe lata.

WNIOSKI:

- niedoinwestowanie infrastruktury kultury,
- ograniczanie wydatków związanych z uczestnictwem w kulturze,
- mało rozbudzone i uświadomione potrzeby kulturowe mieszkańców,
- niewystarczająca liczba działań edukacyjnych dotyczących uświadomienia roli kultury w życiu człowieka i rozwijania jego potrzeb kulturalnych,
- potrzeba modernizacji i podwyższania standardów bazy materialnej istniejących obiektów kulturowych a także tworzenie warunków do powstawania nowych instytucji z obszaru kultury.

3.7 Funkcjonowanie rodzin podlaskich z osobami niepełnosprawnymi i starszymi

Sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim

W województwie podlaskim według Spisu Powszechnego z 2002 r. mieszkało 156 tys. osób niepełnosprawnych. Jest to 12,9% ogółu ludności województwa. Oznacza to, że co 8 mieszkańców na Podlasiu był osobą niepełnosprawną. Na terenie Podlasia liczba osób uznanych prawnie za niepełnosprawne wyniosła 125,6 tys. (80,5% ogółu niepełnosprawnych).

Tabela 24 Osoby niepełnosprawne prawnie w woj. podlaskim na tle kraju w 2002 r.

Wyszczególnienie		woj. podlaskie		Polska	
		Liczba (w tys.)	% ogółu ludności woj.	Liczba (w tys.)	% ogółu ludności kraju
Osoby niepełnosprawne ogółem		156,0	12,9%	5 456,7	14,3%
Osoby niepełnosprawne prawnie		125,6	100,0%	4063,2	100,0%
w tym o stopniu niepełnosprawności:	znacznym	37,5	24,0%	1 064,8	26,2%
	umiarkowanym	39,1	24,1%	1 426,7	35,1%
	lekkiem	37,7	25,1%	1 571,7	38,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.

W tej grupie najliczniejsze są osoby posiadające orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności - 24,1% tj. (39,1 tys.). Lekki stopień orzeczono wobec 25,1% tj. 37,7 tys., natomiast stopień znaczny posiadało 24,0%, tj. 37,5 tys. osób.

Wśród osób niepełnosprawnych niemal we wszystkich powiatach w 2002 roku przeważały kobiety. Stanowiły one 52,4% tej populacji, przy czym nieco większy odsetek odnotowano w miastach (52,9%) niż na wsi (52,0%).

Tabela 25 Osoby niepełnosprawne według wieku, płci i miejsca zamieszkania

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem w tys.	w wieku						
		0-15	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w % ogółem							
Ogółem	156,0	3,3	3,5	3,8	7,6	17,5	20,1	44,2
Mężczyźni	74,2	4,0	4,3	4,9	9,0	18,7	22,0	37,1
Kobiety	81,8	2,7	2,8	2,8	6,3	16,4	18,3	50,6
Miasta	83,3	3,9	4,3	4,2	8,7	19,6	19,9	39,3
Wieś	72,7	2,6	2,7	3,3	6,4	15,1	20,2	49,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.

Największe natężenie zjawiska niepełnosprawności występowało wśród mieszkańców powiatu hajnowskiego, prawie $\frac{1}{4}$ zbiorowości to osoby niepełnosprawne. Najniższą częstotliwością występowania niepełnosprawności charakteryzuje się powiat kolneński, gdzie na 1000 mieszkańców przypadały 104 osoby niepełnosprawne.

Jedynie w miastach powiatów: białostockiego, siemiatyckiego, sokólskiego, grajewskiego, kolneńskiego i łomżyńskiego zanotowano nieco wyższą liczbę niepełnosprawnych mężczyzn niż kobiet w przeliczeniu na 1000 osób w danej grupie.

Z analizy zgromadzonych danych wynika, iż osoby niepełnosprawne osiągają niższy poziom wykształcenia niż osoby w pełni sprawne. Wg danych GUS w 2002 r. zdecydowanie mniejszy odsetek osób niepełnosprawnych posiadał wykształcenie podstawowe (38,0%) w stosunku do wykształconych osób sprawnych (61,7%). Przyczyny takiego stanu rzeczy są różnorodne i złożone. Jest on wynikiem istniejących barier architektonicznych w szkołach i uczelniach wyższych, barier w komunikowaniu się z resztą środowiska, problemów związanych z dojazdem do miejsca kształcenia, wyposażeniem w sprzęt rehabilitacyjny oraz pomoce dydaktyczne, a także barier psychologicznych.

Efektem systemowego ograniczenia możliwości wyboru w różnych sytuacjach życiowych jest izolacja osób niepełnosprawnych, jest ona zarazem problemem społecznym i psychologicznym. Osoby niepełnosprawne są marginalizowane poprzez brak rozwiązań dostosowanych do ich potrzeb, a w ich świadomości wytwarza się norma społecznego wykluczenia. Wpływa to negatywnie na szanse pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Wykształcenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa podlaskiego, zarówno kobiet jak i mężczyzn było zdecydowanie wyższe na terenie miast niż wsi. Wśród niepełnosprawnych mieszkańców wsi dominowały osoby z wykształceniem co najmniej podstawowym, a ich odsetek wynosił 79,9%. Tylko niewielki odsetek (8,4%) mieszkańców wsi posiadał dyplom ukończenia szkoły ponadpodstawowej. 44% niepełnosprawnych mieszkańców miast zdobyło wykształcenie średnie bądź zasadnicze zawodowe. Niespełna 7% omawianej grupy osób legitymowała się wykształceniem wyższym. Najniższy odsetek osób z wykształceniem wyższym zanotowano na terenie wsi, a jego wartość osiągnęła zaledwie 0,9%.

W 2008 r. aż 68,2% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej nie miało wykształcenia średniego, a jedynie 6,1% posiadało wykształcenie wyższe, w roku 2009 wzrosło do 7,9%. W ostatnich latach zauważa się wzrost wykształcenia osób

niepełnosprawnych, jednak wciąż widoczna jest w tym względzie różnica w stosunku do osób sprawnych.

Tabela 26 Osoby niepełnosprawne według wykształcenia w województwie podlaskim w 2009 r.

Wykształcenie	2009 r.
Podstawowe i niższe	51,7
Zasadnicze/gimnazjum	17,2
Średnie	23,2
Wyższe i policealne	7,9

Źródło: Diagnoza społeczna 2009 warunki i jakość życia Polaków, red. Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Warszawa 2009, s. 139

Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski wskazują na znaczną poprawę sytuacji na rynku pracy w ciągu trzech ostatnich lat, a zwłaszcza w 2008 roku. Nastąpił wzrost wskaźnika zatrudnienia i spadek stopy bezrobocia. I choć sytuacja osób niepełnosprawnych nadal jest znacznie trudniejsza od sytuacji osób sprawnych, należy odnotować korzystne zmiany. W 2008 roku aktywnych zawodowo było 15,6% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej, a 23,9% w wieku produkcyjnym. Dla porównania współczynnik aktywności zawodowej osób sprawnych w wieku 15 lat i więcej wynosił 59,4%, a w wieku produkcyjnym 74,7%. Współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wzrósł w stosunku do ubiegłego roku o 1,4% (osób sprawnych – o 0,7%).

Dominującą grupą wiekową wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych były osoby w wieku 45-54 lat. Stanowiły one 48,0%. Tymczasem wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych przeważają na ogół osoby młode w wieku 18-24 lata oraz 25-34 lata. Analizę zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych pod kątem czasu pozostawania bez pracy przedstawia niżej zamieszczone zestawienie.

Tabela 27 Struktura bezrobotnych osób niepełnosprawnych w woj. podlaskim wg wieku - stan na koniec czerwca 2004 r.

Wyszczególnienie		Liczba	%
Bezrobotne osoby niepełnosprawne ogółem		2167	100,0
Bezrobotne osoby niepełnosprawne wg grup wiekowych:	15-17 lat	-	-
	18-24 lata	275	12,7
	25 - 34 lata	389	18,0
	35 - 44 lata	414	19,1
	45 - 54 lata	821	48,0
	55 - 59 lat	214	9,9
	60 i więcej	54	2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z WUP w Białymstoku

Z danych wynika, że długotrwale bezrobotni (powyżej 12 miesięcy) wśród niepełnosprawnych stanowią aż 56,6% ogółu zarejestrowanych. Należy przy tym zauważyć, że tylko niecałe 6% uzyskało zatrudnienie w ciągu miesiąca.

Stopień niepełnosprawności z natury rzeczy różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych: w 2008 r. pracowało 21,9% osób niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności, 13,2% ze stopniem umiarkowanym i 3,8% ze stopniem znacznym. Wskaźniki te są oczywiście znacznie wyższe w przypadku osób w wieku produkcyjnym - wynosiły odpowiednio 28,5%, 18,6% i 8,2%. W każdej z grup osób niepełnosprawnych, wyróżnianych ze względu na stopień ich niepełnosprawności, obserwuje się wzrost wskaźnika zatrudnienia w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Zdecydowana większość niepełnosprawnych pracowników najemnych pracuje w zakładach pracy chronionej. W systemie obsługi dofinansowań prowadzonym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w grudniu 2008 r. zarejestrowanych było 39,4 tys. pracujących na otwartym rynku i 163,3 tys. osób niepełnosprawnych pracujących w zakładach pracy chronionej. Choć dominacja zatrudnienia osób niepełnosprawnych na chronionym rynku pracy jest wciąż znaczna (80,6%), wyraźnie widoczna jest tendencja do wzrostu udziału pracowników z otwartego rynku (z 15,9% w grudniu 2005 r. poprzez 17,9% w grudniu 2006 r. i 19,1% w grudniu 2007 r. do 19,4% w grudniu 2008 r.).

W najtrudniejszej sytuacji znajdują się osoby niepełnosprawne mieszkające na wsi, niezwiązane z gospodarstwem rolnym, chociaż paradoksalnie to jednak właśnie rolnictwo daje zatrudnienie wielu osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza starszym i słabo wykształconym. W 2008 r. jedynie 39,1% niepełnosprawnych mieszkańców wsi w wieku 15 lat i więcej stanowiły osoby związane z gospodarstwem rolnym. Aktywność zawodowa tych osób jest

znacznie wyższa (27,4%) niż osób niepełnosprawnych niezwiązanych z gospodarstwem rolnym (7,8%). Jeszcze bardziej ta różnica jest widoczna w przypadku wskaźnika zatrudnienia (odpowiednio 27,0% i 6,2%). W ostatnich latach obserwujemy jednak zmniejszenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych związanych z gospodarstwem rolnym. W 2008 roku w porównaniu z rokiem ubiegłym współczynnik aktywności zawodowej obniżył się o 0,5%, w 2007 roku, o 1,5%. Bezrobocie dotyka jednak głównie osoby niezwiązane z gospodarstwem rolnym (stopa bezrobocia dla nich wynosiła 20,6%).

Niska aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej znajduje odzwierciedlenie w strukturze tej populacji według źródeł utrzymania. Podobnie jak w latach poprzednich, głównymi źródłami utrzymania w 2008 roku były najczęściej: renta z tytułu niezdolności do pracy (45,2%), emerytura (32,6%), a dopiero w następnej kolejności praca (8,7%, w tym praca najemna 7,0%). W głównej mierze ze świadczeń społecznych utrzymywało się 8,4%, a na inne niezarobkowe źródło utrzymania wskazało 2,1%.

Dla 63,6% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym renta z tytułu niezdolności do pracy była głównym źródłem utrzymania. Emerytura była takim źródłem dla 6,6%, świadczenia społeczne – dla 9,6%, a inne niezarobkowe źródło utrzymania – dla 1,9%. Z pracy utrzymywało się 14,3%, w tym 11,6% z pracy najemnej (pozostali pracowali we własnym gospodarstwie rolnym bądź na własny rachunek poza rolnictwem indywidualnym). 4% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym pozostawało na utrzymaniu innych osób.

Większość osób niepełnosprawnych pozostaje poza rynkiem pracy i jest to niestety zjawisko obserwowane od wielu lat, dotyczące także osób w wieku produkcyjnym. W 2008 r. biernych zawodowo było 83,9% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej i 75,7% osób w wieku produkcyjnym (wobec adekwatnych udziałów dla osób sprawnych - odpowiednio 40,6% i 25,3%). Dlatego wciąż podejmowane są działania ustawowe wspierające aktywizację zawodową tych osób.

Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji społecznej, ale także zawodowej, zalicza się uczestnictwo osób niepełnosprawnych w warsztatach terapii zajęciowej i w turnusach rehabilitacyjnych. Na terenie województwa podlaskiego jest ich 14. Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) to placówka stwarzająca osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Osoby starsze

Z każdym rokiem przybywa ludzi starszych. Obecnie stanowią oni ok. 17% populacji, ale przewiduje się, że w niedalekiej przyszłości będą stanowili ok. 25%. Równocześnie zaobserwowano wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy spadku liczby osób wieku przedprodukcyjnym, co świadczy o starzeniu się społeczeństwa. W powiatach bielskim, hajnowskim i siemiatyckim osoby starsze stanowią ponad 20% całej populacji, co wyraźnie wskazuje na konieczność dogłębnego rozpoznania potrzeb tych osób i określenie stopnia ich zaspokojenia oraz dostosowania oferty pomocy. Konieczne jest poprawienie komfortu psychicznego oraz kondycji zdrowotnej osób starszych poprzez ich aktywizację, pomoc w odnalezieniu roli społecznej w wieku starszym, integrację społeczną, zwłaszcza ze środowiskiem lokalnym, wykorzystanie potencjału osób w wieku emerytalnym. Niezbędne jest również przełamywanie utrwalonych stereotypów postrzegania osoby starszej jako osoby biernej w życiu polityczno– społeczno– kulturalnym, promowanie kierunków zmian pomocy społecznej w stosunku do osób starszych, poprzez m.in. popularyzację wiedzy na temat form pomocy ludziom starszym w ich środowisku .

Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć samotność, chorobę, inwalidztwo, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Wszystkie te problemy wskazują na istniejącą marginalizację osób starszych jako zbiorowości, czego przykładem może być stopniowe eliminowanie ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego. We współczesnym świecie starość stanowi jeden z najważniejszych problemów ludnościowych. Wpływa ona bowiem na strukturę społeczną, gospodarkę, system zabezpieczenia socjalnego i opieki zdrowotnej. Wzrost liczby ludzi starych zależy nie tylko od wydłużenia życia, ale również od spadku rozrodczości, przez co maleje odsetek dzieci i młodzieży. W obecnym stuleciu obserwuje się stały wzrost osób powyżej 60 roku życia, z jednoczesnym zaznaczeniem przewagi kobiet w tej grupie wiekowej.

Na Podlasiu styl życia osób w podeszłym wieku charakteryzuje niewielka aktywność. Seniorzy większość czasu spędzają w swoich domach: ok. 84% w wolnym czasie ogląda telewizję, 64% słucha radia, a 56% czyta prasę lub książki. Część senioratu we własnym zakresie organizuje różnego rodzaju stowarzyszenia, kluby, wspólnoty, Uniwersytety Trzeciego Wieku, aby nadal mieć poczucie bycia potrzebnym, dowartościowanym i móc wesprzeć innych, którym brakuje inicjatywy. Aby zachęcić osoby starsze do większej aktywności, a młodzież do nawiązywania kontaktów z osobami starszymi, konieczna jest zmiana negatywnego wizerunku starości.

Analiza obszaru oraz praca zespołu pozwoliła na zdefiniowanie SWOT :

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• systematycznie rosnąca liczba osób niepełnosprawnych zdobywających wykształcenie i podnoszących kwalifikacje • ośrodki kształcenia akademickiego oraz systematycznie rozbudowywana sieć szkół średnich • dobrze wyszkolona kadra pracująca z osobami niepełnosprawnymi • zwiększająca się liczba przedsiębiorstw zatrudniających osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy • dostępność środków masowego przekazu w celu promowania i upowszechniania wiedzy o sytuacji osób niepełnosprawnych • aktywna działalność środowiska osób niepełnosprawnych, wolontariuszy, profesjonalistów • aktywne funkcjonowanie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych, szczególnie tych z wieloletnim doświadczeniem • Pełnomocnik ds. Osób Niepełnosprawnych na uczelni	• niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych • słaby dostęp do wczesnej rehabilitacji medycznej • niedostosowanie ofert szkół do potrzeb i wymogów rynku pracy • mała aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych • niewystarczająca liczba placówek wspierających osoby niepełnosprawne i nierównomierne ich rozmieszczenie szczególnie na wsi • trudna sytuacja finansowa osób niepełnosprawnych • niski poziom świadomości społeczeństwa o sytuacji osób niepełnosprawnych • niska świadomość osób niepełnosprawnych o przysługujących im prawach • niestabilność i niespójność prawa, • brak przygotowania organizacyjno – technicznego do pełnego wykorzystania środków pomocowych UE • słaby przepływ informacji i słaba współpraca między podmiotami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, • słaba profilaktyka i trudny dostęp do specjalistycznych placówek rehabilitacyjnych, • słabo rozwinięta baza placówek zajmujących się rehabilitacją relaksacyjną i usprawniającą, • słaba baza uzdrowiskowa dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrost poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych • zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych • zwiększenie aktywności potencjalnych pracodawców • likwidacja barier architektonicznych i w komunikowaniu się • egzekwowanie przepisów dotyczących przystosowania obiektów budowlanych do potrzeb osób niepełnosprawnych • zwiększenie dostępu do nowoczesnych	• niestabilność prawa • zmniejszenie przez PFRON środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań wynikających z ustawy • brak udziału środków własnych dla uczestnictwa w programach Unii Europejskiej • niestabilna sytuacja ekonomiczna – gospodarcza kraju

systemów informacyjnych (w tym pomoc w zakupie sprzętu komputerowego i dostęp do internetu) • współpraca z mediami w celu kształtowania pozytywnego wizerunku osoby niepełnosprawnej i upowszechniania wiedzy o niepełnosprawności • współpraca sektora publicznego z sektorem pozarządowym • oferta środków finansowych z programów UE • aktywizacja mediów	
---	--

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych na najbliższe lata.

WNIOSKI :

- brak regionalnego banku danych o osobach i rodzinach osób niepełnosprawnych oraz ich potrzebach,
- niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych, wpływający na ich sytuację zawodową i finansową,
- niewystarczający dostęp do placówek i instytucji wspierających osoby niepełnosprawne, nierównomierne ich rozmieszczenie, niska dostępność na wsi,
- niedostateczna liczba usług społecznych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych na wsi,
- mała aktywność społeczna osób starszych,
- marginalizacja osób starszych i niepełnosprawnych,
- negatywny wizerunek i minimalizowanie potrzeb społecznych w środowiskach lokalnych osób starszych i niepełnosprawnych,
- niska dostępność do usług specjalistycznych i rehabilitacyjnych,
- niska integracja społeczna seniorów.

3.8 System pomocy społecznej w województwie podlaskim

Pomoc społeczna jest ściśle uzależniona od innych dziedzin polityki społecznej takich jak: zdrowie, oświata czy polityka mieszkaniowa. Umożliwia osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać. W rodzinach gdzie występuje nakładanie się czynników negatywnych np.: niedostatek i ubóstwo, niewydolność opiekuńcza i wychowawcza, niesprawność psychofizyczna często niezbędną potrzebą jest wsparcie jej z zewnątrz. Rodziny korzystające ze świadczeń oraz pracy socjalnej cechuje:

- ograniczona zdolność pokonywania trudności,
- spadek/brak realnych dochodów,
- występowanie wielu dysfunkcji i kryzysów, często wykluczenie społeczne,
- często wieloletnie, powielane rodzinie korzystanie z pomocy społecznej.

Na terenie województwa podlaskiego w 2009 roku świadczenia pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania) przyznano decyzją 78 383 osobom (o 3 947 mniej niż w roku 2007) z 45 618 rodzin (o 1 714 mniej). Spadek liczby rodzin utrzymuje się od 2007 roku. Najwięcej rodzin skorzystało z pomocy w 2005 roku (79 145).

Wśród osób korzystających z pomocy najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy powiatów (w %): białostockiego – 29,8%, suwalskiego – 10%, sokólskiego – 8%. Najmniej osób objęto pomocą w powiatach: sejneńskim 2,5%, zambrowskim 2,7%, wysokomazowieckim 3%.

W skali całego województwa w 2009 r. decyzję o przyznaniu przynajmniej jednej formy pomocy społecznej otrzymał co 15 jego mieszkańiec (tj. ok. 6 %).

Głównymi przyczynami korzystania z pomocy są najczęściej: ubożenie społeczeństwa (prawie 42% rodzin korzystających), bezrobocie (30%), niepełnosprawność (20%), dysfunkcyjność rodzin, starzenie się społeczeństwa, bezdomność oraz niezaspokojenie potrzeb w zakresie poradnictwa specjalistycznego.

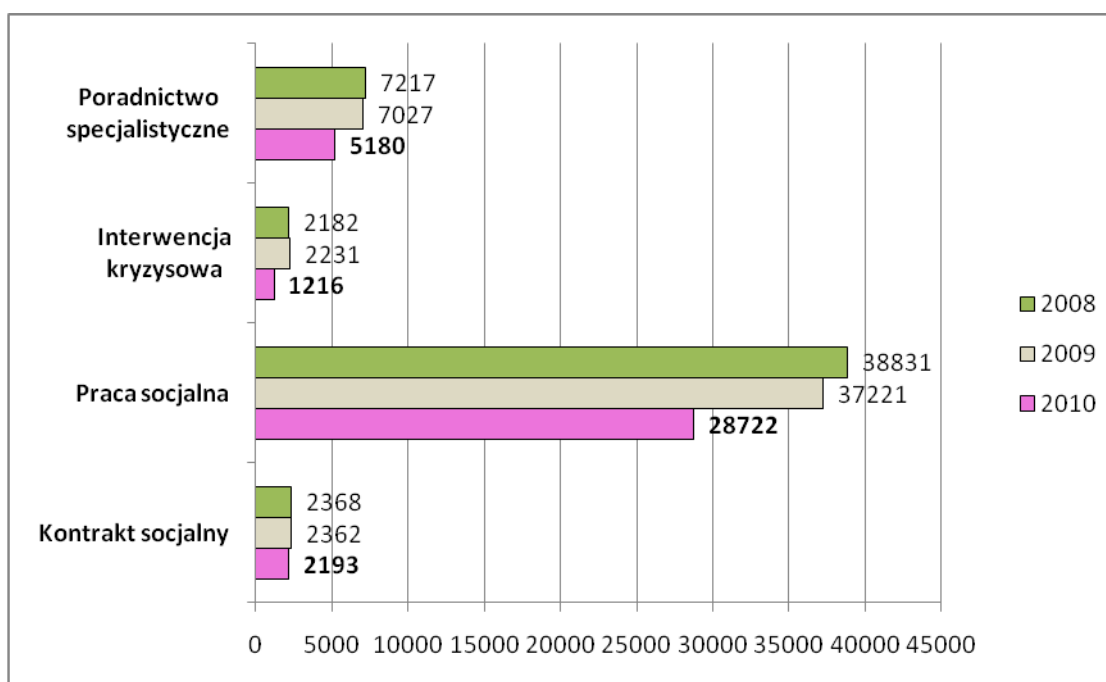
Tabela 28 Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2005-2009

Powód trudnej sytuacji	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach
	ogółem	w tym: na wsi		ogółem	w tym: na wsi		ogółem	w tym: na wsi	
	2005			2007			2009		
Ubóstwo	38921	14709	123176	30485	13391	96923	<u>26384</u>	11432	80365
Sieroctwo	187	126	600	117	67	374	138	69	441
Bezdomność	712	87	820	576	74	679	628	99	819
Bezrobocie	25440	8958	83012	21057	7287	63862	<u>19434</u>	6704	56231
Długotrwała lub ciężka choroba	10446	3317	30059	12435	4437	33683	<u>12882</u>	4863	34031
Alkoholizm	3380	1285	10136	2783	988	7743	2327	829	5949
Narkomania	59	1	125	53	3	114	62	6	117
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	-	-	-	428	132	684	530	144	788
Zdarzenia losowe	-	-	-	629	557	2134	293	196	887
Sytuacja kryzysowa	-	-	-	164	29	533	208	42	587
Kłeska żywiołowa lub ekologiczna	-	-	-	464	375	951	43	41	161
Ogółem	79145	28483	247928	69191	27340	203378	62929	24425	177953

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań MPiPS

Usamodzielnienie rodzin poza świadczeniami finansowymi wymaga jednak dodatkowych form wsparcia: poradnictwa, terapii, działań specjalistycznych, pracy indywidualnej kontraktem socjalnym, realizacji programów aktywnej integracji, empowermentu. Do realizacji tych zamierzeń niezbędna jest specjalistyczna kadra oraz dodatkowa infrastruktura pomocowa.

Wykres 13 Formy pomocy przewidziane na 2010 r. w przeliczeniu na szacunkową liczbę rodzin korzystających z tej pomocy wg bilansu potrzeb z ostatnich lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bilansu Potrzeb w zakresie pomocy społecznej w latach 2008-2010

Plan objęcia pomocą pozafinansową w województwie podlaskim dotyczyć ma 90 738 rodzin (w tym 36 422 rodzin zamieszkujących na wsi), a bezpośrednio lub pośrednio z pomocy tej skorzysta 297 241 członków tych rodzin. Większość gmin nie posiada odpowiedniego zaplecza zorientowanego na osoby i rodziny wykluczone społecznie oraz zagrożone wykluczeniem; takich jak Centra Integracji Społecznej, noclegownie, jadłodajnie, poradnie, Kluby Integracji Społecznej. Zmuszone są korzystać z infrastruktury innych gmin.

Dzięki finansowemu wsparciu UE i realizacji priorytetów systemowych 7.1.1, 7.1.2, 7.1.3 POKL gminy, powiaty i województwo od 2008 roku mogą wdrażać nowe rozwiązania i budować własne systemy wsparcia niezbędne w lokalnym środowisku. Z realizacji projektów skorzystało dotąd 52% samorządów na Podlasiu.

Kontrakt socjalny w województwie podlaskim w roku 2008 realizowało łącznie 63 gmin, beneficjentami pomocy było łącznie 523 osoby. W tej formie wsparcia da się odnotować największy potencjał wzrostu. Aż 84 gminy wykazały, że na ich terenie zamieszkuje łącznie 1 184 osoby, które powinny być objęte kontraktem socjalnym w 2009 roku.

Pomoc społeczna jest uzależniona głównie od poziomu rozwoju gospodarczego kraju. Jej celem jest zapobieganie powstawaniu trudnych sytuacji, które powodują uzależnienie osób i ich rodzin od pomocy społecznej. Sytuacja społeczno-ekonomiczna poszczególnych grup ludności jest pochodną ich sytuacji na rynku pracy. Udział osób bezrobotnych wśród korzystających z pomocy społecznej stanowił w 2009 r. 42% , w 2007 r. udział ten był zbliżony do poziomu z 2006 r. i wynosił 42,85%.

Utrata źródeł dochodu powoduje, że dla znacznej części ludności zasiłki z pomocy społecznej stają się głównym źródłem utrzymania. Jedynie działania w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych, które będą prowadzić do tworzenia nowych miejsc pracy, zmiany kwalifikacji zawodowych, a w konsekwencji do wzrostu zatrudnienia osób bezrobotnych, mogą doprowadzić do zmian w strukturze korzystających z pomocy społecznej oraz znaczne ograniczenie ich liczby.

W pomocy społecznej podstawowym świadczeniem obok pracy socjalnej jest zasiłek okresowy, przyznawany przez ośrodki pomocy społecznej m.in. z tytułu pozostawania bez pracy. Bezrobocie w głównej mierze wpływa na szerzenie się ubóstwa. Najbardziej narażone na długotrwałe ubóstwo są rodziny:

- wielodzietne,
- niepełne,
- z osobami niepełnosprawnymi,
- mieszkające w małych miasteczkach i na wsi, dotknięte bezrobociem,
- a także gospodarstwa domowe osób o niskim poziomie wykształcenia.

W województwie podlaskim liczba rodzin, korzystająca z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w latach 2005-2007 systematycznie malała, zarówno w mieście jak i na wsi. Ogólna liczba rodzin objętych taką pomocą w 2007 r. była o 22% mniejsza w porównaniu do roku 2005 i o 13% mniejsza w porównaniu do 2006 r.

Liczba rodzin na wsi objętych pomocą z powodu ubóstwa malała średnio w analizowanym okresie o 5% rocznie.

Przewidziane w ustawie o pomocy społecznej formy wspierania mają przede wszystkim na celu podtrzymanie prawidłowego funkcjonowania każdej rodziny. Oznacza to, że w sytuacji

trudnej osoby mają prawo uzyskać rzetelną informację i ofertę pomocową. Mogą zdecydować, z czego i w jaki sposób skorzystają. Nadrzędną jednak rolę dla osób korzystających z pomocy odgrywają świadczenia pieniężne - mają zaspokajać zdeprimowane potrzeby. Ograniczenie ubóstwa i poszukiwanie rozwiązań przełamania tego problemu społecznego powinno być jednym z podstawowych zadań polityki społecznej, również na Podlasiu¹⁴.

Pozostałe problemy społeczne, również dotkliwe i obciążające rodziny, jak: uzależnienia, przemoc, bezdomność, czy wspieranie wynikające z potrzeby ochrony macierzyństwa dotyczą łącznie około 9% podopiecznych ośrodków pomocy społecznej. Nie oznacza to jednak, że skala zjawiska tych trudności jest niewielka i niedostrzegana w programach i celach pomocy społecznej na Podlasiu. Najczęściej są one rozwiązywane przez współpracujące ze sobą instytucje, takie jak: poradnie, ośrodki wsparcia, świetlice, kluby, noclegownie, policję, sądy czy organizacje pozarządowe. Każda z osób potrzebujących uzyskuje konsultacje i właściwą pomoc od specjalistów branżowych.

Służbom pomocy społecznej pozostaje doradztwo i koordynacja działań ukierunkowanych na usamodzielnianie osób i rodzin.

Zasoby pomocy społecznej

Zadania pomocy społecznej w województwie podlaskim realizowane są przez jednostki wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, a także przez administrację rządową:

- 1) na poziomie gminy – 118 ośrodków pomocy społecznej (w tym 18 miejskich, 18 miejsko-gminnych i 82 gminnych),
- 2) na poziomie powiatu – 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie,
- 3) na poziomie województwa:
 - ze strony administracji samorządowej – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej;
 - ze strony administracji rządowej – Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Średnio na jednego pracownika socjalnego w naszym województwie przypada 2 528 osób, zależność ta jest odmienna w odniesieniu do poszczególnych powiatów. Największa liczba osób przypada na jednego pracownika socjalnego w GOPS Raczek (powiat Suwalski) – 6 300 osób, a najmniejsza w GOPS Białowieża (powiat Hajnowski) – 1 191 osób.

¹⁴ W 2007 r. ROPS w Białymstoku przy współpracy z Uniwersytetem w Białymstoku zrealizował badania na temat: „Ekonomiczne i społeczne aspekty ubóstwa w województwie podlaskim”.

Najtrudniejsza sytuacja występuje w powiecie suwalskim, gdzie średnio na jednego pracownika socjalnego przypadają 3 144 osoby w odniesieniu do wszystkich gmin z tego powiatu.

W województwie podlaskim struktura domów pomocy społecznej przedstawia się następująco:

- dla osób w podeszłym wieku - 7 DPS - 324 miejsca;
- dla osób przewlekle somatycznie chorych - 8 DPS - 628 miejsc;
- dla osób przewlekle psychicznie chorych - 6 DPS - 860 miejsc;
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie - 2 DPS- 140 miejsc;
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 5 DPS-ów;
- dla dziewczyn - 3 DPS - 239 miejsc;
- dla chłopców - 1 DPS - 39 miejsc;
- dla chłopców i dziewczyn - 2 DPS - 244 miejsca.

W województwie podlaskim w 2009 r. funkcjonowało:

- 9 środowiskowych domów samopomocy i 4 powiatowe ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi
- środowiskowe domy samopomocy dysponowały 246 miejscami, natomiast powiatowe ośrodki wsparcia - 158

Na terenie województwa podlaskiego działają 4 ośrodki adopcyjno-opiekuńcze:

1. Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy w Białymstoku;
2. Katolicki Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy w Łomży;
3. Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy w Łomży;
4. Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy w Suwałkach.

W obszarze województwa funkcjonuje 29 placówek opiekuńczo-wychowawczych. Ze względu na specyfikę swojego działania na terenie Podlasia wyróżnia się kilka typów placówek: 2 placówki socjalizacyjne, dysponujące 60 miejscami, 5 placówek rodzinnych posiadających 30 miejsc, 1 placówka interwencyjna z 14 miejscami, 11 placówek wsparcia dziennego dysponujących 445 miejscami. Swoje usługi świadczy ponadto 10 placówek wielofunkcyjnych. Głównie pełnią one funkcje socjalizacyjną, wsparcia dziennego i interwencyjną. W strukturze pomocy rodzinom z ograniczonymi prawami do opieki nad dziećmi dominują rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem (973), jednakże ich udział procentowy w ogólnej liczbie rodzin zastępczych nieznacznie zmalał (z 87,6% w 2006 r. do

86,64% w 2007 r.). Wśród 150 rodzin niespokrewnionych (w 2006 r. było ich 139) jest 17 (było 15) rodzin zawodowych (w tym 13 wielodzietnych, 1 specjalistyczna i 3 o charakterze pogotowia rodzinnego), w których umieszczonych było 77 (w roku 2007 – 44) dzieci. Średni okres pobytu dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej wyniósł 10,21 miesiąca, w rodzinach niespokrewnionych i zawodowych – 12 miesięcy, natomiast w rodzinach o charakterze pogotowia rodzinnego – 6,9 miesiąca.

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonują ponadto punkty noclegowe dla osób bezdomnych: Białystok, Łomża, Suwałki, Zambrów.

Poza organizacjami administracji rządowej i samorządu terytorialnego działania na rzecz osób potrzebujących pomocy podejmują organizacje pozarządowe. Ich zaletą jest to, że działają tam, gdzie nie docierają instytucje publiczne, służą swoim zaangażowaniem, wiedzą, oferując fachowe, zindywidualizowane i tańsze usługi.

W związku z tym, ogromnego znaczenia nabiera potrzeba szerokiej współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych. Organizacje pozarządowe są dla samorządu terytorialnego partnerem w kilku płaszczyznach:

- organizacje szybko i doskonale identyfikują powstające problemy społeczne, jednocześnie w sposób profesjonalny próbując im zaradzić,
- organizacje są bezpośrednimi reprezentantami społeczności, wyrazicielami dążeń i potrzeb obywateli, co skłania do stwierdzenia, iż dla samorządu organizacje stanowią tzw. „bezpośrednią linię telefoniczną”, dzięki której sprawnie przepływają informacje między społeczeństwem a samorządem,
- organizacje świadcząc bezpośrednią pomoc oraz posiadając znaczny potencjał doświadczenia i wiedzy, mogą być doskonałym wykonawcą zadań publicznych (których zakres i sposób realizacji określa samorząd) zleconych przez samorząd,
- organizacje dzięki uważnej obserwacji poszczególnych grup społeczeństwa, które znajdują się pod ich opieką, stanowią źródło nowatorskich sposobów rozwiązywania problemów społecznych,
- organizacje poprzez swoje zaangażowanie w realizację założonych przez siebie celów mogą stać się jednocześnie instytucją promującą województwo.

W województwie podlaskim funkcjonuje około 300 organizacji pozarządowych, działających w sektorze socjalnym, udzielających pomocy osobom i rodzinom w różnych formach. Prowadzą dożywianie, organizują zbiórki i wydawanie ubrań osobom potrzebującym, świadczą również pomoc finansową i w postaci usług opiekuńczych, realizują programy

terapeutyczne dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem, organizują turnusy rehabilitacyjne i zdrowotne.

Analiza obszaru oraz praca zespołu pozwoliła na zdefiniowanie SWOT :

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• świadomość konieczności kompleksowego rozwiązywania problemów społecznych • lokalne programy, strategie rozwiązywania problemów społecznych • podstawowa baza pomocy instytucjonalnej i środowiskowych domów samopomocy • wykwalifikowana kadra zdolna do świadczenia usług środowiskowych i instytucjonalnych • dynamicznie działający sektor pozarządowy • tworzenie koalicji i zespołów interdyscyplinarnych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych • uregulowania i programy unijne • podstawy instytucjonalne sprzyjające zapobieganiu wykluczeniu społecznemu • ujęcie problematyki wykluczenia społecznego w programach aktywizacji zawodowej • aktywność organizacji pozarządowych skierowana do osób i grup zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych • zasoby kadry wyspecjalizowanej w świadczeniu pomocy społecznej oraz kadry dydaktyczno – naukowej • zasoby wyspecjalizowanej i wykształconej kadry pomocy społecznej • wypracowany model partnerstwa – dostosowanie tematyki szkoleń do potrzeb kadr pomocy społecznej • zwiększenie dostępności do kształcenia i szkoleń dla służb społecznych	• niedostatecznie rozwinięte usługi opiekuńcze w środowisku wiejskim • niedostatecznie rozwinięte specjalistyczne usługi opiekuńcze • stan techniczny i funkcjonalny części domów pomocy społecznej • nierównomiernie rozwinięta sieć ośrodków wsparcia i środowiskowych domów samopomocy • ciągle niskie nakłady na wydatki społeczne • przyzwolenie społeczne na zachowania ryzykowne • zjawisko „dziedziczenia” biedy i bezradności społecznej • niezadawalająca współpraca instytucji rozwiązujących problemy społeczne • zróżnicowana dostępność do usług instytucji wspierających, zwłaszcza na wsi • dysproporcja między standardami a kondycją techniczno-materialną instytucji • zła sytuacja socjalno – bytowa gospodarstw domowych na skutek bezrobocia i zagrożeń cywilizacyjnych • brak identyfikacji grup podatnych, zagrożonych i wykluczonych społecznie • brak systemowych rozwiązań w sferze polityki społecznej • brak programów zapobiegania wykluczeniu społecznemu i integracji ze społeczeństwem, wykraczających poza problematykę przeciwdziałania bezrobociu • obciążenie zawodowe kadry utrudniające prowadzenie efektywnej pracy z klientem • niski prestiż zawodu, sfeminizowanie zawodu społecznego
SZANSE	ZAGROŻENIA
• budowanie partnerstwa wszystkich sektorów w rozwiązywaniu problemów społecznych • rozwój aktywności obywatelskiej • regulacje prawne umożliwiające działania z zakresu integracji społecznej • możliwość wykorzystania doświadczenia • podnoszenie świadomości problemów	• niska ranga problemów społecznych • niedocenywanie roli służb społecznych • koncentracja na systemach ratunkowych i interwencyjnych • rozpad więzi społecznych • brak stabilności systemu prawa

społecznych w samorządach lokalnych • poprawa koniunktury gospodarczej w kraju i warunków życia ludności, • możliwości pozyskania środków finansowych zewnętrznych, • wdrożenie do systemu prawnego modelowych rozwiązań przeciwdziałających wykluczeniu, • popularyzacja nowatorskich i efektywnych metod przeciwdziałania wykluczeniu	• ograniczenia nakładów finansowych na prowadzenie programów • brak stabilności systemu pomocy społecznej
--	--

Podczas prac warsztatowych Zespół ds. aktualizacji opracował wnioski, które po analizie materiałów diagnostycznych oraz danych zastanych przez Zespół OIS ROPS w Białymstoku stały się inspiracją do planowania kierunków polityki zabezpieczenia i pomocy społecznej na najbliższe lata.

WNIOSKI :

- utrzymywanie się poziomu ubóstwa oraz grup wykluczonych społecznie (uzależnionych od pomocy),
- niewystarczająca opieka stała i środowiskowa dla osób z zaburzeniami psychicznymi, starszych i niepełnosprawnych,
- nierównomierność w ofercie domów pomocy i świetlic, dziennych domów pomocy,
- mniejsze możliwości korzystania z usług społecznych na obszarach wiejskich (brak zasobów i środków),
- wsparcie rodzin dysfunkcyjnych oraz pomoc w zagospodarowaniu czasu wolnego,
- konieczność rozszerzania zakresu poradnictwa specjalistycznego,
- rozwój poradnictwa, interwencji, terapii i pomocy,
- niewystarczająca liczba rodzinnych form opieki,
- brak koordynacji działań pomocowych w obrębie województwa,
- niewykorzystane przez ośrodki finanse na projekty systemowe.

3.9 Katalog zidentyfikowanych problemów i potrzeb społecznych

Przeprowadzona analiza zebranych danych, wniosków oraz doświadczeń przedstawicieli Zespołu pozwoliła na podział i opracowanie sześciu obszarów strategicznych. Dyskusje warsztatowe, zbieżności problematyki oraz decyzje Zespołu zakończyły się stworzeniem grup obszarowych, z których:

- **Obszar I** - dotyczy zaspokajania potrzeb rodzin podlaskich.
Wynika z problemu ograniczonego dostępu rodzin do usług i zaspokojenia potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury, edukacji.
- **Obszar II** - dotyczy wypełniania funkcji rodzin (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo).
Wynika z trudności rodzin podlaskich w radzeniu sobie z sytuacjami rozwojowymi.
- **Obszar III** - dotyczy profilaktyki oraz oferty leczenia w systemie ochrony zdrowia.
Wynika z problemu niewłaściwych zachowań zdrowotnych mieszkańców.
- **Obszar IV** - dotyczy wzrostu zatrudniania i mobilności zawodowej.
Wynika z problemu wykluczenia osób i grup społecznych z rynku pracy.
- **Obszar V** - dotyczy efektywnej pomocy społecznej.
Wynika z problemu zagrożenia wykluczeniem osób i grup najsłabszych.
- **Obszar VI** - dotyczy kapitału społecznego.
Wynika z niedostatecznego rozwoju kapitału społecznego i integracji społecznej.

I Obszar strategiczny: Zaspokajanie potrzeb rodzin podlaskich

Problem: Ograniczony dostęp rodzin do usług i zaspokojenia potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury, edukacji

Problem 1

Niedostateczny dostęp do samodzielnych mieszkań młodych rodzin na terenie województwa

Przyczyny:

1. Zbyt wysokie oprocentowanie kredytów mieszkaniowych (*niewystarczający budżet rodzin na zaciągnięcie kredytów mieszkaniowych*).
2. Dominacja na rynku mieszkań ze sprzedaży deweloperskiej i inwestorów prywatnych.
3. Bezrobocie wśród ludzi młodych, ukryte bezrobocie na wsi (brak miejsc pracy poza rolnictwem).
4. Niższy od średniej krajowej poziom zamożności mieszkańców Podlasia.

5. Migracje zarobkowe mieszkańców.

Problem 2

Niewystarczające zabezpieczenie potrzeb mieszkaniowych osób najuboższych i w kryzysach, prowadzące do wykluczenia społecznego (bezdomności)

Przyczyny:

1. Niedostateczna oferta mieszkaniowa dla grup o niższych dochodach.
2. Wzrost zapotrzebowania na mieszkania komunalne i socjalne wynikające m.in. z nieefektywnych rozwiązań problemów społecznych.
3. Zły stan techniczny budynków (*znaczne potrzeby remontowe w zasobie mieszkaniowym*).
4. Trudności grup najuboższych w systematycznym utrzymaniu mieszkań.
5. Spadek liczby mieszkań komunalnych oddanych do użytku.

Problem 3

Ograniczone możliwości korzystania mieszkańców województwa z dóbr kulturalnych

Przyczyny:

1. Zróźnicowanie dostępu do usług kultury mieszkańców wsi i miast.
2. Minimalizowanie potrzeb, ograniczanie wydatków i aspiracji kulturowych.
3. Niewystarczające nakłady w budżetach lokalnych na realizację zadań kulturowych.
4. Niedostateczny stan budynków kultury (infrastruktury).
5. Niedostateczna promocja wydarzeń i działalności placówek kultury lokalnej i regionalnej.
6. Niska edukacja w zakresie potrzeb kulturowych mieszkańców.

Problem 4

Dysproporcje w rozwoju edukacyjnym mieszkańców wsi

Przyczyny:

1. Dysproporcje w zakresie wyposażenia bazy dydaktycznej i w zatrudnieniu pedagogów, psychologów, logopedów.
2. Ograniczony dostęp do edukacji przedszkolnej.
3. Utrudnienia w dostępie do edukacji wynikające z likwidacji szkół podstawowych na terenie obszarów wiejskich.
4. Ograniczenia w możliwości edukacji dorosłych (brak miejsc i finansów na kształcenie pozaformalne).

II Obszar strategiczny: Wypełnianie funkcji rodzin (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo)

Problem: Trudności rodzin podlaskich w radzeniu sobie z sytuacjami rozwojowymi

Problem 1

Niekonstruktywne postawy i model spędzania czasu wolnego wśród rodzin

Przyczyny:

1. Brak środków w budżetach domowych rodzin ubogich i wieloproblemowych.
2. Ograniczona dostępność do instytucji edukacji i kultury przez dzieci, młodzież, osoby dorosłe i starsze.
3. Słabe przygotowanie animatorów/kadry w wiejskich świetlicach.
4. Udzielana pomoc nie służy umacnianiu rodziny, ale zapobieganiu kryzysom.
5. Niedostateczna liczba programów celowych w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej a szczególnie na terenach wiejskich.
6. Niedostateczny rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form pomocy dziennej dla osób starszych.
7. Niski rozwój usług partnerskich.

Problem 2

Mała aktywność zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Przyczyny:

1. Trudna sytuacja finansowa osób niepełnosprawnych.
2. Informacja nie dociera do wszystkich, słaba aktywność mediów.
3. Nadal duże bezrobocie.
4. Bariery architektoniczne i w komunikowaniu się.
5. Słabe egzekwowanie uregulowań prawnych – słabe wsparcie finansowe ze strony samorządu.
6. Zmniejszenie środków PFRON na wsparcie zadań dotyczących niepełnosprawności przy wzroście potrzeb i ilości podmiotów w tym zakresie.
7. Niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych.
8. Niestabilność i niespójność przepisów prawnych dot. osób niepełnosprawnych.
9. Utrudniony dostęp do szkół (szkoły niedostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych).
10. Mała liczba szkół o odpowiednim standardzie.
11. Ubóstwo osób niepełnosprawnych.

12. Nadal niewystarczające dofinansowanie kosztów kształcenia (zbyt mała ilość programów pomocowych).

Problem 3

Niewystarczająca sieć placówek świadczących kompleksowe usługi na rzecz dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich

Przyczyny:

1. Brak środków na utworzenie sieci placówek.
2. Brak środków na udział własny w projektach.
3. Brak wiedzy o źródłach pozyskiwania środków finansowych.
4. Niewystarczające wsparcie istniejących organizacji i placówek.
5. Brak nowych usług.

Problem 4

Izolacja społeczna osób starszych

Przyczyny:

1. Stopniowe eliminowanie ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego.
2. Nieodpowiednie ustawodawstwo.
3. Utrudniony dostęp do specjalistów.
4. Życie w ubóstwie.
5. Brak zrozumienia ze strony władz.
6. Brak pomocy materialnej.
7. Nieodpowiednie, niewystarczające zmiany niektórych aktów prawnych.
8. Brak zainteresowania ze strony mediów.

Problem 5

Niekonstruktywne postawy dzieci i młodzieży

Przyczyny:

1. Osłabienie funkcji wychowawczej rodziny (brak zainteresowania sprawami dziecka w rodzinie).
2. Niewystarczająca oferta pozalekcyjnych i pozaszkolnych form spędzania wolnego czasu.
3. Utrudniony dostęp do poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego (szczególnie na terenach wiejskich).

4. Niewystarczająca współpraca dyrektorów i kadry pedagogicznej z policją i innymi organami ścigania w zakresie zgłaszania zdarzeń zaistniałych na terenie placówek oświatowych.

Problem 6

Niska świadomość społeczna oraz niewystarczająca edukacja rodzin w zakresie bezpieczeństwa

Przyczyny:

1. Przyzwolenie społeczne na zjawisko przemocy stosowanej wobec osób dorosłych i dzieci (głęboko zakorzenione stereotypy dotyczące przemocy w rodzinie jako sprawy prywatnej).
2. Niedostateczne zaangażowanie środowisk (szkolnego, ochrony zdrowia itp.) w zakresie wczesnego wykrywania i zgłaszania symptomów przemocy w rodzinie.
3. Niewykorzystywanie procedur interwencyjnych (w środowisku lokalnym, szkolnym).
4. Brak ośrodków wsparcia i domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobietami w ciąży.
5. Brak konstruktywnego spędzania czasu wolnego w rodzinach.

III Obszar strategiczny: Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia

Problem: Niewłaściwe zachowania zdrowotne mieszkańców

Problem 1

Niedostatecznie rozwinięty system profilaktyki

Przyczyny:

1. Niedostateczna edukacja zdrowotna.
2. Niedostateczna efektywność systemu podstawowej opieki zdrowotnej w zakresie profilaktyki i wczesnej diagnozy.
3. Wzrost czynników stresogennych i prowadzących do wykluczenia społecznego (bezrobocie, niezaradność, ubóstwo) - niski poziom umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych.
4. Wysoki poziom tolerancji społeczeństwa na zachowania prowadzące do uzależnień (brak reakcji na picie alkoholu, zachowania pod wpływem alkoholu, zakup alkoholu przez niepełnoletnich).
5. Popyt na substancje psychoaktywne - dostępność wszelkiego rodzaju używek.
6. Niski poziom świadomości społecznej na temat problemów związanych z uzależnieniami oraz możliwości zapobiegania temu zjawisku.
7. Niedostateczna wiedza nt. nowych form uzależnień (hazard, gry komputerowe itp.).

8. Niewystarczające środki samorządów lokalnych na finansowanie zadań w sferze ochrony i promocji zdrowia.

Problem 2

Dysproporcje w dostępie do opieki zdrowotnej oraz ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych

Przyczyny:

1. Nierównomiernie rozmieszczenie jednostek opieki zdrowotnej – słabo rozwinięte zaplecze medyczne na obszarach wiejskich.
2. Niedoinwestowanie ochrony zdrowia w zakresie wyposażenia w odpowiedni sprzęt.
3. Odległe terminy realizacji świadczeń zdrowotnych.
4. Ograniczona liczba miejsc w placówkach opieki długoterminowej i hospicyjnej.
5. Niewystarczająca ilość w województwie podlaskim zakładów rehabilitacyjnych i placówek uzdrowiskowych.
6. Niedostateczna liczba lub brak lekarzy rzadkich specjalności, emigracja wykształconej kadry medycznej.
7. Nierównomierny dostęp do świadczeń medycznych wynikający z trudnej sytuacji materialnej osób i rodzin.
8. Brak kompleksowej diagnozy i standaryzacji potrzeb zdrowotnych i uzależnień mieszkańców.
9. Rosnąca tendencja zachorowań z powodu chorób cywilizacyjnych (cukrzyca, nadciśnienie tętnicze, choroba wieńcowa) oraz nowotworowych.
10. Wzrost zgonów z powodu urazów i zatruc, powstałych również w wyniku środków psychoaktywnych.

Problem 3

Ograniczona dostępność świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych i współuzależnionych oraz ich rodzin

Przyczyny:

1. Wzrost liczby osób uzależnionych, w tym z objawami nowych form uzależnień.
2. Niewystarczająca oferta terapeutyczna dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin.
3. Niedostateczna liczba wykwalifikowanej kadry terapeutycznej.
4. Nieadekwatna forma oferowanej pomocy przez punkty konsultacyjne.

5. Niedostateczne zaangażowanie lekarzy pierwszego kontaktu w diagnozę i wszczynanie procedury leczenia odwykowego.

Problem 4

Nieefektywny system wsparcia prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży

Przyczyny:

1. Niewystarczająca opieka medyczna uczniów w szkołach.
2. Rozwój zagrożeń uzależnieniami wśród dzieci i młodzieży.
3. Moda na sięganie po używki.
4. Niedostosowanie treści prowadzonych programów profilaktycznych do grupy docelowej.
5. Niedostateczna oferta organizacji czasu wolnego stanowiącego alternatywę wobec sięgania po używki.
6. Osłabienie więzi rodzinnych i wsparcia dzieci w sytuacjach kryzysowych.
7. Niedostateczny poziom rozpoznania czynników ryzyka, zachowań ryzykownych i podjęcia stosownych działań przez środowisko szkolne i rodzinne.
8. Brak badań, które dotyczyłyby uzależnień występujących wśród dzieci i młodzieży województwa podlaskiego.
9. Bagatelizowanie przez rodziców symptomów uzależnień.

IV Obszar strategiczny: Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

Problem: Wykluczenie osób i grup społecznych z rynku pracy

Problem 1

Brak dostatecznej liczby miejsc pracy

Przyczyny:

1. Niekorzystna koniunktura gospodarcza regionu.
2. Peryferyjne położenie województwa.
3. Brak napływu kapitału.
4. Wysokie koszty pracy.
5. Słaby rozwój infrastruktury województwa.

Problem 2

Niski poziom integracji kształcenia i edukacji z rynkiem pracy

Przyczyny:

1. System kształcenia niedostosowany do potrzeb rynku pracy.
2. Brak długofalowego prognozowania zapotrzebowania rynku pracy na określone zawody i kwalifikacje w regionie.
3. Nieadekwatne kwalifikacje poszukujących pracy do aktualnych potrzeb lokalnego rynku.

Problem 3

Wzrost liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i pogłębianie się zjawiska ubóstwa

Przyczyny:

1. Utrwalanie się tendencji w grupie długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych powyżej 50 roku życia, bezrobotnych do 25 roku życia i bezrobotnych niepełnosprawnych.
2. Występowanie zjawiska bezrobocia ukrytego na wsi (nadmiar siły roboczej na wsi).
3. Niewystarczająca liczba miejsc pracy.
4. Niskie kwalifikacje poszukujących pracy.
5. Niska mobilność zawodowa i przestrzenna.

V Obszar strategiczny: Efektywna pomoc społeczna

Problem: Zagrożenie wykluczeniem osób i grup najsłabszych

Problem 1

Wykluczenie osób i grup, korzystających z pomocy. Utrzymywanie się stałej grupy osób i rodzin potrzebujących wsparcia instytucji pomocowych

Przyczyny:

1. Postawa roszczeniowa rodzin korzystających z pomocy (uzależnienie się od pomocy).
2. Wysoki odsetek osób pozostających chronicznie w świadczeniu pomocowym.
3. Niedostateczne wsparcie dla rodzin zastępczych i niezaradnych oraz wychowanków ośrodków i placówek opiekuńczych.
4. Niedostosowanie lokalnych inicjatyw do potrzeb rodzin w określonym środowisku.
5. Zbytne obciążenie pracowników socjalnych w środowisku (zbyt wysoka liczba rodzin).
6. Niewystarczające specjalizacje/zróżnicowanie specjalistyczne kadr pomocy społecznej.

Problem 2

Niski rozwój aktywnych form pomocy i działań profilaktycznych

Przyczyny:

1. Niskie zaangażowanie społeczności, grup i osób w rozwiązywanie problemów społecznych.
2. Realizacja zadań doraźnych przez pracowników socjalnych, niewystarczające wdrażanie systemowych rozwiązań.
3. Małe zróżnicowanie działań niepieniężnych w pomaganiu publicznym (niskie stosowanie działań aktywnej integracji).
4. Brak wystarczających badań diagnostycznych, poza bilansem potrzeb.
5. Niedostateczna weryfikacja działań socjalnych pod kątem efektywności.
6. Brak specjalistycznej kadry pomocowej na poziomie lokalnym.
7. Brak wsparcia kadry gminnej przez PCPR-y (brak pomocy metodycznej, wsparcia specjalistycznego).

Problem 3

Nierówny dostęp do pomocy specjalistycznej oraz usług socjalnych osób i rodzin w kryzysach (do poradnictwa, hostelu, środowiskowego wsparcia osób zaburzonych, mieszkań chronionych)

Przyczyny:

1. Brak zaplecza instytucjonalnego do prowadzenia skutecznych działań w małych aglomeracjach na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
2. Brak koordynacji działań pomocowych na wszystkich poziomach (gmina, powiat, województwo).
3. Brak kompletnej bazy danych tj. instytucji, poradnictwa, możliwości pomocy itp.
4. Utrudniony dojazd osób potrzebujących.
5. Niedostateczna oferta usług socjalnych oraz programów pomocowych.
6. Brak efektywnych organizacji pomocowych na obszarach wiejskich.

Problem 4

Niedostateczny rozwój infrastruktury i zasobów pomocy społecznej

Przyczyny:

1. Niedostateczna infrastruktura społeczna na obszarach wiejskich tj. placówek, instytucji, NGO.

2. Konieczność zmian przepisów prawnych w zakresie pomocy społecznej, min.:
 - brak stabilizacji przepisów prawnych,
 - wygórowane standardy dotyczące placówek opiekuńczych oraz domów pomocy społecznej,
 - egzekwowanie warunków kontraktów socjalnych.
3. Postrzeganie pomocy społecznej jako niepotrzebnego wydatkowania świadczeń.
4. Postrzeganie roli pracownika socjalnego wyłącznie w zakresie przyznawania świadczeń.
5. Niski rozwój usług partnerskich.
6. Brak stabilności finansowej.
7. Niskie nakłady na pomoc społeczną.
8. Brak zrozumienia w samorządzie dla przeznaczania środków na działania społeczne.
9. Niedostateczne wykorzystanie projektów systemowych/konkursowych POKL, jako dofinansowania działań społecznych.

VI Obszar strategiczny: Kapitał społeczny

Problem: Niedostateczny rozwój kapitału społecznego i integracji społecznej

Problem 1

Niedostateczny wpływ działań sektora pozarządowego na rzecz rozwiązywania problemów społecznych

Przyczyny:

1. Ograniczony dostęp do bezpłatnego poradnictwa rodzinnego.
2. Niska świadomość społeczna na temat zakresu i form działania trzeciego sektora.
3. Brak stabilizacji funkcjonowania organizacji pozarządowych.

Problem 2

Niska aktywność i odpowiedzialność społeczna mieszkańców

Przyczyny:

1. Niska świadomość obywatelska dotycząca zakresu i form udziału w życiu społecznym.
2. Małe zaangażowanie mieszkańców w działania społeczne.
3. Niski poziom kapitału społecznego.

Problem 3

Niedostateczna efektywność działań organizacji pozarządowych

Przyczyny:

1. Niedostateczny potencjał sektora pozarządowego.

2. Niechęć samorządów do uznania organizacji pozarządowych za równoprawnego partnera w procesie zarządzania społecznościami lokalnymi i regionalnymi.
3. Dysproporcje w infrastrukturze organizacji.

Rozdział IV. Kierunki rozwoju polityki społecznej

4.1. Misja polityki społecznej

Zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza i prawna wywiera ogromny wpływ na obraz współczesnego społeczeństwa. Wraz z zachodzącymi zmianami rodzą się nowe możliwości i szanse rozwoju. Jednakże szybka zmiana współczesnego świata stanowi również istotne zagrożenia. Ciągłe wiele osób, a także grup społecznych dotyka problem wykluczenia społecznego. Obserwowany jest niedostateczny stan diagnozy problemów marginalizacji i ekskluzji oraz niezadowalający stan rozwiązań systemowych wobec kategorii społecznych zagrożonych tymi procesami.

Misją Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010 – 2018 jest:

„Zintegrowane i aktywne społeczeństwo Podlasia, wykorzystujące swój potencjał w kształtowaniu wysokiej jakości życia, z zapewnieniem mieszkańcom regionu możliwości wypełniania ról społecznych i równego dostępu do wszelkich zasobów, praw, dóbr i usług”

Misja Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010 – 2018 jest zgodna z misją Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku: **„Województwo podlaskie regionem aktywnego i zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem walorów środowiska naturalnego, wielokulturowej tradycji i położenia przygranicznego”**.

Celem Strategii jest zapewnienie, w warunkach ciągłych przemian, kompleksowego wsparcia osobom i grupom społecznym oraz stałe i efektywne dostarczanie profesjonalnych rozwiązań umożliwiających zapobieganie i rozwiązywanie problemów społecznych, w oparciu o posiadaną wiedzę i zdobyte doświadczenie kadr oraz wysoki poziom integracji społecznej.

Misja „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010–2018” została opracowana na podstawie analizy sytuacji społecznej w regionie i zweryfikowana przy współpracy partnerów społecznych. Realizowana ona będzie w szczególności poprzez:

- współpracę i partnerstwo międzysektorowe,
- wykorzystanie i łączenie specjalistycznej wiedzy oraz doświadczenia i predyspozycji kadr,

- pobudzenie aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i dotkniętych wykluczeniem społecznym,
- budowanie długofalowych relacji partnerskich, które przyczyniają się do skutecznego przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym,
- oferowanie oraz zapewnienie swobodnego dostępu do kompleksowych usług i specjalistycznego doradztwa w zakresie pomocy społecznej,
- efektywne wykorzystanie zewnętrznych funduszy pomocowych,
- wykorzystanie dobrych praktyk,
- realizację sektorowych i regionalnych programów,
- budowanie partnerstwa oraz zespołów interdyscyplinarnych, organizowanie klubów pracy, włączanie klientów w działania grupowe, tworzenie Klubów i Centrów Integracji Społecznej,
- systematyczne i stabilne rozwijanie sektora pozarządowego.

Misję rzetelnej i profesjonalnej polityki społecznej województwa podlaskiego, zgodnie z wymaganiami stawianym przez współczesne otoczenie, urzeczywistniać będą samorządy wszystkich szczebli, dobrze wykształcone i przygotowane kadry jednostek pomocy społecznej oraz aktywne środowiska społeczne. Podstawą realizacji misji będzie likwidacja barier informacyjnych, strukturalnych i organizacyjnych.

Misja „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018”, jako przewodnia idea przyszłości, posiadająca atut społecznego wysiłku wszystkich środowisk stanowi gwarancję budowy zintegrowanej wspólnoty i jej bezpieczeństwa.

4.2 Cele strategiczne i cele operacyjne

I Obszar strategiczny: Zaspokajanie potrzeb rodzin podlaskich
Problem: Ograniczony dostęp rodzin do usług i zaspokojenia potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury, edukacji

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze **cel strategiczny:**
Wsparcie rodzin podlaskich w zaspokojeniu potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury i edukacji

Cele operacyjne:

1. Wsparcie lokalnych i regionalnych rozwiązań w zakresie mieszkalnictwa.
2. Wdrażanie efektywnych programów budownictwa socjalnego oraz przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu.
3. Zwiększenie dostępności mieszkańców województwa do oferty kulturalnej.
4. Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców wsi.

Cel 1. Wsparcie lokalnych i regionalnych rozwiązań w zakresie mieszkalnictwa

Kierunki działań/zadania:

1. Lobbing na rzecz tworzenia prospołecznej polityki mieszkaniowej.
2. Opracowywanie, wdrożenie i kontynuacja programów ograniczających bezrobocie wśród ludzi młodych.
3. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej na terenie województwa.
4. Rozwój partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej.

Wskaźniki:

1. Uwzględnienie problematyki budownictwa komunalnego i socjalnego w lokalnych strategiach rozwiązywania problemów społecznych.
2. Opracowanie raportu wojewódzkiego o stanie zasobów i potrzeb w zakresie budownictwa komunalnego i socjalnego.
3. Wdrożone programy aktywizacji zawodowej.
4. Wzrost liczby osób objętych programami ograniczającymi bezrobocie wśród ludzi młodych.
5. Opracowanie materiałów promujących inwestycje w województwie.
6. Liczba działań promocyjnych województwa (kampanie, konferencje, wydarzenia, publikacje, promocja na stronach internetowych).
7. Ilość zawiązyanych nowych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej.

Realizatorzy:

Podlaski Urząd Wojewódzki, samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Powiatowe Urzędy Pracy, organizacje pozarządowe, media.

Cel 2. Wdrażanie efektywnych programów budownictwa socjalnego oraz przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu**Kierunki działań/zadania:**

1. Wspieranie instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych w zakresie pozyskiwania środków finansowych i realizacji programów pomocowych.
2. Wdrażanie/rekomendowanie programów ograniczających skutki wykluczenia społecznego.
3. Zmniejszenie i kompensowanie następstw ryzyka socjalnego.
4. Współpraca władz samorządowych w zakresie polityki mieszkaniowej.
5. Organizacja szkoleń w zakresie pozyskiwania środków na cele polityki społecznej, w tym min. mieszkaniowe.

Wskaźniki:

1. Liczba przeprowadzonych szkoleń i innowacyjnych rozwiązań w dotarciu do środków finansowych.
2. Wzrost planowanych wydatków w budżetach samorządów na politykę społeczną, w tym mieszkaniową.
3. Zwiększenie liczby programów ograniczających skutki wykluczenia społecznego.
4. Opracowywanie i wdrażanie programów „wychodzenia z bezdomności”.
5. Liczba wspólnie podjętych działań w zakresie przeciwdziałania bezdomności.
6. Liczba opracowanych rekomendacji.

Realizatorzy:

Podlaski Urząd Wojewódzki, samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Powiatowe Urzędy Pracy, organizacje pozarządowe, media, Policja.

Cel 3. Zwiększenie dostępności mieszkańców województwa do oferty kulturalnej

Kierunki działań/zadania:

1. Wspieranie regionalnego ruchu społeczno – kulturalnego, poprzez promowanie bogactwa zasobów kulturowych regionu.
2. Promowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej (materialnej i niematerialnej).
3. Umożliwienie uczestnictwa w życiu kulturalnym osób dorosłych, dzieci i młodzieży zamieszkujących tereny wiejskie.
4. Wspieranie innowacyjnych rozwiązań umożliwiających dostęp do kultury osobom ubogim.
5. Organizacja szkoleń z zakresu możliwości pozyskiwania środków finansowych na rozwój kultury w regionie.
6. Współpraca z mediami w zakresie promocji istotnych wydarzeń i działań kulturalnych w województwie.
7. Włączenie instytucji kulturowych w nurt edukacyjny (wprowadzanie do szkół programów z zakresu edukacji regionalnej z wykorzystaniem miejscowych działaczy, pasjonatów, twórców).

Wskaźniki:

1. Liczba przedsięwzięć popularyzujących specyfikę regionu i ukazujących regionalny rozwój kulturowy (festyny, konkursy, jarmarki itp.).
2. Liczba wdrożonych programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej (materialnej i niematerialnej).
3. Liczba inicjatyw zwiększających dostępność do instytucji, zdarzeń kulturowych mieszkańcom terenów wiejskich.
4. Wzrost uzyskanych środków finansowych na modernizację bazy kulturowej w samorządach.
5. Liczba porozumień zawartych przez placówki kultury z lokalnymi środkami masowego przekazu.
6. Wzrost wydarzeń promocyjnych istotnych w zakresie działań kulturalnych w województwie.
7. Liczba wprowadzonych do szkół programów włączających instytucje kulturowe w nurt edukacyjny.

Realizatorzy:

Podlaski Urząd Wojewódzki, samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Wojewódzki Ośrodek Animacji i Kultury, Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków, domy kultury i inne placówki kulturowe, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, media.

Cel 4. Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców wsi**Kierunki działań/zadania:**

1. Wsparcie gmin i organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków finansowych na modernizację i wyposażenie bazy dydaktycznej szkół z obszarów wiejskich oraz podnoszenie kwalifikacji przez personel szkół wiejskich (szkolenia, dotacje).
2. Zaangażowanie lokalnych podmiotów w organizację edukacji przedszkolnej.
3. Rozwijanie form wsparcia i kształcenia uczniów szkół wiejskich.
4. Ułatwienie dostępu do informacji i dobrych praktyk.

Wskaźniki:

1. Liczba zorganizowanych szkoleń dotyczących pozyskiwania środków finansowych na oświatę w szkołach wiejskich.
2. Wzrost liczby wniosków o dofinansowanie na modernizację i wyposażenie bazy dydaktycznej szkół z obszarów wiejskich oraz podnoszenie kwalifikacji przez personel szkół wiejskich.
3. Wzrost liczby instytucji świadczących usługi przedszkolne.
4. Wzrost miejsc spotkań dla młodzieży i dzieci w małych miejscowościach.
5. Opracowane materiały informacyjne służące rozwijaniu różnych form wsparcia i kształcenia uczniów w szkołach wiejskich.
6. Liczba dobrych praktyk/liczba wydarzeń upowszechniających dobre praktyki.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, organizacje pozarządowe.

Wdrażanie celu strategicznego „Wsparcie rodzin podlaskich w zaspokojeniu potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury i edukacji” odbywać się będzie również poprzez:

- Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Podlaską Strategia Zatrudnienia do 2015 roku,
- Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
- Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Program współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

II Obszar strategiczny: Wypełnianie funkcji rodziny
(rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo)

Problem: Trudności rodzin podlaskich w radzeniu sobie z sytuacjami rozwojowymi

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze cel strategiczny:
Wzmacnianie rozwiązań służących harmonijnemu funkcjonowaniu rodzin

Cele operacyjne:

1. Profilaktyka rodzinna.
2. Wzmocnienie aktywności i integracji osób niepełnosprawnych.
3. Rozwój usług na rzecz rodzin.
4. Rozwój usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych.
5. Wzmocnienie konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży.
6. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej oraz rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie bezpieczeństwa.

Cel 1. Profilaktyka rodzinna

Kierunki działań/zadania:

1. Opracowanie i realizacja programów/projektów profilaktycznych przez podmioty działające na rzecz rodziny.
2. Wspieranie zaradności i pobudzanie aktywności społecznej rodzin poprzez organizację szkoleń, konferencji, konkursów.

3. Zwiększenie oferty usług edukacyjnych skierowanych do animatorów oraz kadry pracującej w instytucjach na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w świetlicach wiejskich.
4. Wzrost innowacyjnych metod pracy z rodziną.
5. Podejmowanie inicjatyw edukacyjnych rodzin najuboższych i niewydolnych wychowawczo.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi lokalnie na rzecz rodziny.
7. Kompensowanie deficytów zdrowotnych, edukacyjnych, wychowawczych, społecznych materialnych rodzin i dzieci.
8. Integracja podmiotów stanowiących bezpośrednie otoczenie rodziny.

Wskaźniki:

1. Liczba opracowanych i realizowanych programów/projektów profilaktycznych.
2. Liczba wydanych rekomendacji programów profilaktycznych
3. Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, konferencjach, konkursach.
4. Wzrost liczby kadry stosującej innowacyjne metody w pracy.
5. Wzrost liczby usług w zakresie edukacji rodzin.
6. Liczba osób/rodzin objętych edukacją.
7. Wzrost liczby usług specjalistycznych w terenie.
8. Liczba instytucji, organizacji i innych podmiotów działających na rzecz rodziny.
9. Liczba wydarzeń, kampanii społecznych, konferencji, szkoleń.
10. Wzrost efektywności w usamodzielnianiu rodzin.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Wojewódzki Urząd Pracy, Powiatowe Urzędy Pracy, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wolontariat, ochrona zdrowia, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, media.

Cel 2. Wzmocnienie aktywności i integracji osób niepełnosprawnych

Kierunki działań/zadania:

1. Wspieranie i promowanie działań na rzecz wczesnej rehabilitacji, jej kompleksowości i ciągłości.
2. Współpraca w zakresie opracowania i realizacji programów edukacyjnych.
3. Podejmowanie inicjatyw kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych.

4. Wspieranie rodzin w zapewnieniu realizacji obowiązku szkolnego.
5. Wspieranie rozwoju poradnictwa w zakresie rehabilitacji leczniczej.
6. Wspieranie działań przy tworzeniu WTZ, ZAZ, klubów i centrów aktywności lokalnej itp.
7. Opracowanie i wdrażanie programów lokalnych na rzecz integracji społecznej.
8. Wspieranie działań zmierzających do usuwania barier architektonicznych i w komunikowaniu.
9. Podnoszenie poziomu świadomości społecznej w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych.
10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w realizacji programów wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym.
11. Współpraca z urzędami pracy w zakresie badań nad rynkiem pracy dla osób niepełnosprawnych.
12. Prowadzenie różnych form pomocy na rzecz samozatrudniania osób niepełnosprawnych.
13. Wspieranie realizacji programów zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

Wskaźniki:

1. Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach, konferencjach itp.
2. Ilość projektów skierowanych do osób niepełnosprawnych, w tym z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego.
3. Liczba wolontariuszy oraz ilość programów na rzecz osób niepełnosprawnych, w których uczestniczyli.
4. Udział osób niepełnosprawnych w pracach komisji gminy/powiatu/województwa nad decyzjami ich dotyczącymi.
5. Liczba programów zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Wojewódzki Urząd Pracy, Powiatowe Urzędy Pracy, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wolontariat, ochrona zdrowia, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, media.

Cel 3. Rozwój usług na rzecz rodzin

Kierunki działań/zadania:

1. Pomoc w opracowaniu i wdrażaniu programów lokalnych na rzecz dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.
2. Pomoc organizacjom pozarządowym w pisaniu projektów oraz w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.
3. Organizacja szkoleń i warsztatów dla kadry pracującej w różnego rodzaju placówkach, w tym na obszarach wiejskich.
4. Wspieranie oraz tworzenie klubów i centrów aktywności lokalnej.
5. Kompensowanie deficytów zdrowotnych, edukacyjnych, wychowawczych, społecznych i materialnych rodzin i dzieci.
6. Promowanie modelu zdrowego stylu życia rodziny.
7. Integracja podmiotów stanowiących bezpośrednie otoczenie wychowawcze dziecka.
8. Rozwijanie środowiska społecznego sprzyjającego wyzwoleniu potencjału intelektualnego, twórczego, organizacyjnego i społecznego ludzi młodych.
9. Rozwój profilaktyki alternatywnej, zagospodarowanie czasu wolnego/organizacja zajęć pozalekcyjnych.
10. Stworzenie banku danych o organizacjach pozarządowych.
11. Promowanie i wdrażanie projektów współfinansowanych z PO KL związanych z podnoszeniem jakości życia mieszkańców.
12. Działania na rzecz rozwoju wolontariatu.

Wskaźniki:

1. Liczba udzielonych dofinansowań do opracowanych projektów/programów.
2. Liczba udzielonych porad/doradztwa dla rodzin.
3. Liczba organizowanych wydarzeń promocyjno-integracyjnych z udziałem rodzin.
4. Wzrost publikacji.
5. Wzrost liczby placówek oświatowych/kulturalnych.
6. Liczba ofert podmiotów działających na rzecz rodziny potrzebującej pomocy.
7. Wzrost liczby świetlic terapeutycznych.
8. Wzrost dostępności do obiektów kultury.
9. Wzrost liczby wolontariatu.
10. Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach itp.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wolontariat, ochrona zdrowia, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, media.

Cel 4. Rozwój usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych**Kierunki działań/zadania:**

1. Wsparcie i podnoszenie standardu świadczonych usług w domach pomocy społecznej.
2. Inicjowanie i wspieranie programów pomocowych mających na celu wypracowanie nowych i utrzymanie dotychczasowych standardów usług opiekuńczych dla ludzi starszych.
3. Rozwój placówek świadczących usługi opiekuńcze, rehabilitacyjne, specjalistyczne.
4. Inspirowanie rozwoju rodzinnych form opieki w stosunku do osób tego wymagających.
5. Tworzenie warunków dla zapewnienia ochrony, bezpieczeństwa i poszanowania godności osób starszych.
6. Wspieranie inicjatyw promujących kształcenie i edukację, mających na celu poprawę sprawności intelektualnej oraz życiowej ludzi starszych.
7. Promowanie i rozwijanie zainteresowań i twórczości osób starszych.
8. Organizacja i wsparcie spotkań okolicznościowych, imprez kulturalnych oraz integracyjnych dla osób starszych.
9. Rozbudowanie zinstytucjonalizowanych systemów wsparcia umożliwiających rodzinom kontynuowanie opieki nad zależnymi od nich osobami starszymi.
10. Inicjowanie/wspieranie działań służących propagowaniu idei integracji i solidarności międzypokoleniowej.

Wskaźniki:

1. Liczba zorganizowanych szkoleń/warsztatów na rzecz osób starszych.
2. Wzrost zorganizowanych spotkań, imprez kulturalnych/integracyjnych dla osób starszych.
3. Wzrost osób starszych objętych usługami.
4. Ilość projektów/programów na rzecz osób starszych, w tym z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

5. Funkcjonująca baza danych o instytucjach i NGO.
6. Udział osób starszych w pracach komisji gminy/powiatu/województwa nad decyzjami ich dotyczącymi.
7. Liczba aktywnych wolontariuszy działających na rzecz osób starszych.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wolontariat, ochrona zdrowia, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, media.

Cel 5. Wzmocnienie konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży

Kierunki działań/zadania:

1. Inspirowanie i wdrażanie programów dotyczących prawidłowych postaw wychowawczych.
2. Tworzenie i wspieranie rozwoju ofert spędzania wolnego czasu.
3. Prowadzenie działań interdyscyplinarnych ukierunkowanych na promocję zachowań pozytywnych.
4. Analiza stanu zatrudnienia i zapotrzebowania na zatrudnienie pedagogów i specjalistów na terenie szkół.
5. Opracowywanie i wdrożenie programów współpracy szkół min. z Policją, Sądem Rodzinnym itp.
6. Systematyczna wymiana informacji między instytucjami.

Wskaźniki:

1. Wzrost wdrożonych programów skierowanych do rodziców/opiekunów.
2. Zmiana postaw i zachowań rodziców.
3. Wzrost liczby projektów/programów związanych z ofertą spędzania wolnego czasu.
4. Wzrost działań interdyscyplinarnych ukierunkowanych na promocję zachowań pozytywnych.
5. Wzrost zatrudnienia pedagogów i specjalistów na terenie szkół.
6. Liczba programów dotyczących współpracy szkół z innymi instytucjami.

7. Zwiększenie obszaru współpracy szkół z innymi instytucjami, min. z Policją, Sądem Rodzinnym itp.
8. Wzrost wymiany informacji pomiędzy instytucjami.

Realizatorzy:

Samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, placówki doskonalenia zawodowego, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wolontariat, ochrona zdrowia, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje kościelne, media.

Cel 6. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej oraz rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie bezpieczeństwa

Kierunki działań/zadania:

1. Podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie.
2. Ułatwienie dostępu do wiedzy i zaplecza oraz możliwości korzystania z pomocy.
3. Tworzenie Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych.
4. Edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie konsekwencji stosowania przemocy.
5. Inspirowanie wprowadzenia do programów szkolnych treści uświadamiających zagrożenia i upowszechniających pozytywne postawy w rodzinie.
6. Upowszechnianie informacji o aktach prawnych oraz obowiązkach i sankcjach z nich wynikających.
7. Realizacja programów profilaktycznych z zakresu bezpieczeństwa.

Wskaźniki:

1. Wzrost liczby kampanii społecznych na temat przemocy w rodzinie.
2. Liczba wydarzeń, w tym opracowanych materiałów informacyjnych, edukacyjnych i profilaktycznych.
3. Liczba szkół wdrażających w program nauczania treści dotyczące przemocy.
4. Liczba funkcjonujących Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych.
5. Rozwój edukacji w zakresie konsekwencji stosowania przemocy.
6. Wzrost liczby programów szkolnych zawierających treści nt. zagrożeń i pozytywnych postaw w rodzinie.
7. Wzrost realizacji programów profilaktycznych z zakresu bezpieczeństwa.

Realizatorzy:

Podlaski Urząd Wojewódzki, samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ochrona zdrowia, Policja, organizacje pozarządowe.

Wdrażanie celu strategicznego „Wzmacnianie rozwiązań służących harmonijnemu funkcjonowaniu rodzin” odbywać się będzie również poprzez:

- Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Podlaską Strategią Zatrudnienia do 2015 roku,
- Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
- Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Program współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2009-2013,
- Program przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
- Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
- Program w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009-2013.

III Obszar strategiczny: Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia**Problem: Niewłaściwe zachowania zdrowotne mieszkańców**

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze cel strategiczny:
Wzmocnienie profilaktyki i oferty leczenia mieszkańców

Cele operacyjne:

1. Wspieranie działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia.
2. Optymalizacja usług medycznych.

3. Zwiększenie dostępności świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin.
4. Usprawnienie systemu wykrywania, diagnozowania i redukowania uzależnień wśród dzieci i młodzieży.

Cel 1. Wspieranie działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia

Kierunki działań/zadania:

1. Efektywna realizacja promocji zdrowia i profilaktyki chorób (zaangażowanie lokalnych środowisk w redukcję szkód zdrowotnych).
2. Wspieranie inicjatyw lokalnych w zakresie tworzenia miejsc aktywnego wypoczynku.
3. Wspieranie programów i inicjatyw promujących zdrowy styl życia.
4. Pozyskiwanie środków na programy i projekty prozdrowotne, w tym z zewnętrznych funduszy pomocowych.
5. Wzmacnianie roli i znaczenia podstawowej opieki zdrowotnej w systemie świadczeń medycznych.
6. Podejmowanie i wzmacnianie działań promujących higienę psychiczną i umiejętności radzenia sobie ze stresem.
7. Wspieranie i rozwijanie metod profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień. Rekomendowanie i standaryzacja programów profilaktycznych.
8. Kształtowanie atmosfery społecznej negującej używanie środków psychoaktywnych.
9. Zapewnienie kompatybilności działań pomiędzy mediami i instytucjami odpowiedzialnymi za profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień.

Wskaźniki:

1. Wzrost liczby wdrożonych inicjatyw prozdrowotnych.
2. Wzrost liczby wojewódzkich i lokalnych kampanii/akcji edukacyjnych, promujących zdrowie, profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień.
3. Wzrost nakładów finansowych na działania prozdrowotne.
4. Wzrost liczby NGO pracujących na rzecz zdrowia.
5. Spadek liczby osób uzależnionych w poszczególnych grupach docelowych (mężczyźni, kobiety, małoletni).
6. Liczba złożonych wniosków o zewnętrzne fundusze pomocowe na działania prozdrowotne.
7. Wzrost liczby projektów spełniających standardy działań programowych.

Realizatorzy:

Samorząd Województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, organizacje pozarządowe, instytucje zdrowia, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, jednostki opieki zdrowotnej publicznej i niepublicznej, Policja, Straż Graniczna, jednostki penitencjarne, Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna, media, podmioty Partnerstwa Publiczno Prywatnego, NFZ.

Cel 2. Optymalizacja usług medycznych**Kierunki działań/zadania:**

1. Podnoszenie standardu potencjału zaplecza medycznego.
2. Powoływanie nowych placówek medycznych.
3. Pozyskiwanie przez placówki zdrowia alternatywnych (spoza NFZ) środków finansowych na rzecz zdrowia.
4. Promowanie dobrych praktyk, w tym tworzenia wieloprofilowych poradni ambulatoryjnych.
5. Promowanie zawodów medycznych i pracowników socjalnych jako zawodów zaufania społecznego.
6. Wsparcie osób i rodzin o najniższych dochodach w zakresie poprawy dostępności do świadczeń medycznych.
7. Zintegrowanie podstawowej opieki zdrowotnej ze specjalistycznymi świadczeniami medycznymi (wzmocnienie przepływu informacji).

Wskaźniki:

1. Wzrost liczby utworzonych placówek opieki długoterminowej i rehabilitacji, domów opieki.
2. Wzrost inwestycji finansowanych ze środków zewnętrznych funduszy pomocowych i innych źródeł.
3. Utworzenie banku dobrych praktyk o realizowanych programach.
4. Wzrost liczby akcji promujących dobre praktyki.
5. Procentowy udział wakatów do liczby miejsc pracy lekarzy.
6. Wzrost wydarzeń/akcji integracyjnych.

Realizatorzy:

Samorząd Województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, organizacje pozarządowe, instytucje zdrowia, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, jednostki opieki zdrowotnej publiczne i niepubliczne, jednostki penitencjarne, Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna, media, podmioty Partnerstwa Publiczno Prywatnego, NFZ.

Cel 3. Zwiększenie dostępności świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin**Kierunki działań/zadania:**

1. Diagnoza i monitorowanie rozmiarów uzależnień.
2. Kształcenie i doskonalenie kadr pracujących na rzecz osób uzależnionych.
3. Tworzenie i propagowanie interdyscyplinarnych lokalnych zespołów doradczych.
4. Usprawnienie i ułatwienie dostępu do ambulatoryjnego leczenia uzależnień.
5. Upowszechnianie w zakładach penitencjarnych programów edukacyjno - terapeutycznych skierowanych do osadzonych – uzależnionych.
6. Zapewnienie pomocy rodzinom, w których występują problemy uzależnień.
7. Zapewnienie komplementarności działań instytucji zajmujących się problemami uzależnień.
8. Wspieranie realizacji gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.
9. Prowadzenie bazy danych o miejscach i formach pomocy dla osób uzależnionych, współuzależnionych i członków ich rodzin.
10. Edukacja i reedukacja kierowców.

Wskaźniki:

1. Liczba badań monitoringowych nt. uzależnień.
2. Raporty z badań i upowszechnianie rekomendacji.
3. Stworzenie listy rekomendowanych programów profilaktycznych o tematyce uzależnień.
4. Wzrost liczby rekomendowanych/realizowanych programów.
5. Wzrost liczby organizowanych szkoleń kadr pracujących na rzecz osób uzależnionych.
6. Wzrost stosowania innowacyjnych metod i narzędzi pomocy osobom uzależnionym.
7. Wzrost liczby placówek leczenia odwykowego.

8. Powstawanie centrów integracji społecznej.
9. Wzrost liczby powołanych i funkcjonujących interdyscyplinarnych zespołów doradczych.
10. Wzrost liczby rodzin objętych pracą zespołów interdyscyplinarnych.
11. Przygotowanie informatorów, stron internetowych zawierających bazę danych.
12. Wzrost liczby programów profilaktycznych o tematyce uzależnień.
13. Wzrost liczby osób korzystających z dostępnych form pomocy.
14. Liczba kierowców biorących udział w programach psychoedukacyjnych.

Realizatorzy:

Samorząd Województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, organizacje pozarządowe, instytucje zdrowia, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, jednostki opieki zdrowotnej publiczne i niepubliczne, jednostki penitencjarne, Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna, media, podmioty Partnerstwa Publiczno Prywatnego, świadczeniodawcy NFZ.

Cel 4. Usprawnienie systemu wykrywania, diagnozowania i redukowania uzależnień wśród dzieci i młodzieży

Kierunki działań/zadania:

1. Podniesienie kompetencji kadr realizujących działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży.
2. Wspieranie programów profilaktycznych realizowanych w środowisku szkolnym i rodzinnym.
3. Wielokierunkowe działania na rzecz wczesnego zapobiegania demoralizacji i przestępczości nieletnich.
4. Wspieranie wdrażania do szkół praktycznych zajęć w zakresie umiejętności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami w formie treningów, warsztatów.
5. Promocja inicjatyw prorodzinnych.
6. Edukacja rodziców i wychowawców w zakresie pomocy młodzieży w utrzymaniu abstynencji.
7. Przeprowadzenie badań związanych z używaniem środków psychoaktywnych przez dzieci i młodzież.
8. Rozwój gminnych i powiatowych placówek pomocy i wsparcia dzieci i młodzieży.

Wskaźniki:

1. Wzrost liczby programów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży.
2. Wzrost liczby osób objętych szkoleniami.
3. Wzrost liczby szkół realizujących programy prozdrowotne, szczególnie w środowiskach wysokiego ryzyka.
4. Wzrost liczby przeprowadzonych inicjatyw prorodzinnych.
5. Liczba przeprowadzonych inicjatyw prorodzinnych.
6. Liczba badań i wniosków/rekomendacji lokalnych/wojewódzkich.
7. Funkcjonowanie mobilnego poradnictwa.

Realizatorzy:

Krajowe Biuro ds. Narkomanii, PARPA, samorząd województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, instytucje zdrowia, jednostki naukowe, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, jednostki opieki zdrowotnej publiczne i niepubliczne, Policja, Straż Graniczna, media, podmioty Partnerstwa Publiczno Prywatnego, NFZ.

Wdrażanie celu strategicznego „Wzmocnienie profilaktyki i oferty leczenia mieszkańców” odbywać się będzie również poprzez:

- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2009 – 2013,
- Program przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009 – 2013,
- Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Program Rozwoju Specjalistycznej Opieki Zdrowotnej w Województwie Podlaskim,
- Program Opieki Psychiatrycznej w Województwie Podlaskim ,
- Program Rozwoju Turystyki i Zagospodarowania Turystycznego Województwa Podlaskiego do 2010 r.

IV Obszar strategiczny: Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

Problem: Wykluczenie osób i grup społecznych z rynku pracy

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze cel strategiczny:
Zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Podlasia

Cele operacyjne:

1. Promocja i aktywizacja regionalnego rynku pracy – rozwój inicjatyw służących tworzeniu miejsc pracy.
2. Dostosowanie kształcenia i edukacji do potrzeb rynku pracy.
3. Ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa.

Cel 1. Promocja i aktywizacja regionalnego rynku pracy – rozwój inicjatyw służących tworzeniu miejsc pracy

Kierunki działań/zadania:

1. Wspieranie regionalnych inicjatyw gospodarczych.
2. Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia wśród bezrobotnych i poszukujących pracy.
3. Promocja i wykorzystanie przygranicznego położenia województwa jako miejsca atrakcyjnego do inwestowania.
4. Adaptacja – dostosowanie terenów przeznaczonych pod inwestycje.
5. Wspieranie finansowe pracodawców tworzących nowe miejsca pracy.
6. Pozyskiwanie i optymalne wykorzystanie środków finansowych z zewnętrznych funduszy pomocowych, celem poprawy infrastruktury województwa.

Wskaźniki:

1. Wzrost nowopowstałych podmiotów gospodarczych.
2. Wzrost zawiązanych inicjatyw, partnerskich porozumień.
3. Liczba/wzrost pracodawców otrzymujących wsparcie.
4. Wzrost nowoutworzonych miejsc pracy.
5. Kwota środków pozyskanych i wykorzystanych.
6. Liczba/wzrost osób korzystających z dotacji na podjęcie działalności gospodarczej.
7. Liczba/wzrost umów zawartych z beneficjentami.
8. Liczba wydarzeń, kampanii, konferencji wspierające regionalne inicjatywy.
9. Liczba złożonych wniosków.

Realizatorzy:

Samorząd Wojewódzki, Wojewódzki Urząd Pracy, Powiatowe Urzędy Pracy, samorządy powiatowe i gminne, NGO.

Cel 2. Dostosowanie kształcenia i edukacji do potrzeb rynku pracy**Kierunki działań/zadania:**

1. Przeprowadzanie cyklicznych badań potrzeb rynku pracy.
2. Zwiększenie współpracy placówek systemu kształcenia z instytucjami rynku pracy oraz pracodawcami.
3. Wypracowanie metod i narzędzi służących długofalowemu prognozowaniu zapotrzebowania na określone zawody i kwalifikacje w regionie.
4. Rozwijanie form kształcenia ustawicznego dorosłych.
5. Organizowanie szkoleń i przekwalifikowań.

Wskaźniki:

1. Liczba raportów z badań.
2. Liczba nowych kierunków kształcenia dostosowanych do potrzeb rynku pracy.
3. Liczba wypracowanych prognoz dotyczących zapotrzebowania na zawody.
4. Liczba osób, które odbyły przygotowanie zawodowe dla dorosłych.
5. Raport zawodów deficytowych i nadwyżkowych.
6. Ranking zawodów o najwyższym wskaźniku szansy uzyskania oferty pracy.
7. Liczba zorganizowanych szkoleń.

Realizatorzy:

Wojewódzki Urząd Pracy, Powiatowe Urzędy Pracy, Kuratorium Oświaty w Białymstoku, placówki oświatowe, Centrum Kształcenia Ustawicznego, instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe.

Cel 3. Ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa**Kierunki działań/zadania:**

1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez aktywne programy rynku pracy.

2. Rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Promocja i rozwój ekonomii społecznej.
4. Realizacja programów pobudzających aktywność zawodową mieszkańców wsi.
5. Preferowanie projektów skierowanych na aktywizację osób zamieszkujących tereny wiejskie.
6. Rozwijanie przedsiębiorczości i samozatrudnienia.
7. Wspieranie zatrudnienia subsydiowanego.
8. Organizowanie szkoleń i przekwalifikowań dla osób poszukujących pracy.
9. Aktywizacja osób poprzez poradnictwo zawodowe, zajęcia z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy (Kluby Pracy).

Wskaźniki:

1. Liczba/wzrost osób objętych aktywnymi programami rynku pracy.
2. Wzrost zawartych porozumień.
3. Liczba/wzrost osób, które uzyskały pomoc.
4. Wzrost powstałych KIS, CIS, spółdzielni socjalnych.
5. Liczba/wzrost programów dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
6. Wzrost osób uczestniczących w programach.
7. Wzrost liczby wdrożonych projektów.
8. Liczba/wzrost nowych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.
9. Wzrost miejsc subsydiowanych.
10. Liczba/wzrost osób, która ukończyła szkolenia.
11. Wzrost liczby osób objętych poradnictwem zawodowym.
12. Liczba uczestników zajęć z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy.

Realizatorzy:

Podlaski Urząd Wojewódzki, Samorząd Wojewódzki, Wojewódzki Urząd Pracy, Powiatowe Urzędy Pracy, OPS, Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego, jednostki szkolące, Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej, organizacje pozarządowe.

Wdrażanie celu strategicznego „Zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Podlasia” odbywać się będzie również poprzez:

- Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,

- Podlaską Strategia Zatrudnienia do 2015 roku,
- Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
- Program współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013.

V Obszar strategiczny: Efektywna pomoc społeczna

Problem: Zagrożenie wykluczeniem osób i grup najsłabszych w województwie podlaskim

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze cel strategiczny:
Rozwój wsparcia, aktywności pomocowych i integracji

Cele operacyjne:

1. Zapewnienie możliwości kompetentnej pomocy i wzrost rodzin usamodzielnianych.
2. Rozwój aktywnych form pomocy społecznej, integracji i ekonomii społecznej.
3. Wyrównywanie szans w dostępie do usług społecznych i integracji mieszkańców (wsi).
4. Wspieranie rozwoju infrastruktury pomocy społecznej.

Cel 1. Zapewnienie możliwości kompetentnej pomocy i wzrost rodzin usamodzielnianych

Kierunki działań/zadania:

1. Identyfikowanie przyczyn wykluczenia i badanie natężenia ubóstwa, niezaradności, uzależnienia od pomocy lokalnie i regionalnie.
2. Zróżnicowanie wsparcia rodzin. Wdrażanie wszystkich metod pracy socjalnej, tj. pracy z indywidualnym przypadkiem, grupą, społecznością, praca projektem, streetworking i outreachworking.
3. Szkolenie i prowadzenie lokalnych zespołów interdyscyplinarnych.
4. Realizacja celowych projektów socjalnych przez OPS, PCPR (w tym projektów systemowych).
5. Wsparcie aktywności i usamodzielniania rodzin, poprzez realizację kontraktów socjalnych, programów aktywizacji, programów usamodzielniania.

6. Promocja działań edukacyjnych skierowanych do rodzin/osób, tj. kampanie/działania edukacyjne.
7. Pobudzanie społecznej i zawodowej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin ubogich.
8. Wspierania programów i inicjatyw z zakresu poprawy warunków bytowych osób i rodzin ubogich.
9. Wspieranie działań na rzecz zapobiegania marginalizacji grup społecznych oraz rozwiązywania konkretnych problemów społecznych.
10. Budowa systemu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu min. Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej itp.
11. Wdrażanie roli asystenta rodzinnego, osób starszych, niepełnosprawnych.
12. Rozwój usług specjalistycznych dotyczących zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności, rodzin z problemami wychowawczymi.
13. Promocja dobrych praktyk i rozwiązań środowiskowych na rzecz grup wykluczonych.
14. Weryfikacja i rekomendowanie programów i projektów, praktyk pomocowych i edukacyjnych skierowanych do grup najsłabszych.

Wskaźniki:

1. Liczba badań i wniosków/rekomendacji lokalnych/wojewódzkich.
2. Wyniki ilościowe i jakościowe w stosowaniu metod pracy socjalnej.
3. Wzrost dostosowania lokalnych działań do zdiagnozowanych potrzeb.
4. Liczba/wzrost projektów systemowych i konkursowych na rzecz pomocy realizowanych lokalnie, regionalnie i w partnerstwie.
5. Liczba funkcjonujących zespołów interdyscyplinarnych.
6. Liczba/wzrost kontraktów socjalnych, programów usamodzielniania, programów aktywności.
7. Liczba pracowników socjalnych podnoszących kwalifikacje.
8. Wzrost liczby kadry specjalistycznej w ośrodkach, gminach i powiatach.
9. Wzrost liczby rodzin usamodzielnianych.
10. Wzrost realizacji programów rekomendowanych.
11. Wzrost kompetencji i stosowania innowacyjnych metod i narzędzi w pomocy społecznej.
12. Liczba klubów, centrów i innych inicjatyw pomocowych (wzrost).
13. Wzrost liczby usług specjalistycznych w terenie.
14. Bank danych o rekomendowanych projektach i programach pomocowych rodzinie.

15. Wzrost dobrych praktyk.

16. Liczba wydarzeń upowszechniających – publikacje, nagrody, rekomendacje, filmy, konferencje, wizyty.

Realizatorzy:

ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe, wsparcia, organizacje pozarządowe, media, instytucje wydawnicze, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, sądy, Policja, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, kluby sportowe, fundacje, ośrodki leczenia uzależnień, biura doradztwa zawodowego, instytucje i organizacje kościelne.

Cel 2. Rozwój aktywnych form pomocy społecznej, integracji i ekonomii społecznej

Kierunki działań/zadania:

1. Monitorowanie rozwiązań i realizacji programów aktywnej integracji w gminach i powiatach.
2. Badanie efektywności działań integracyjnych oraz dostosowywanie oferty wsparcia do lokalnych potrzeb społeczności i grup.
3. Szkolenia liderów i służb społecznych w zakresie aktywnej integracji i ekonomii społecznej
4. Rozpowszechnienie istniejących form integracji społecznej, także w sektorze pozarynkowym, poprzez realizację różnych rodzajów aktywności społecznej.
5. Inspirowanie organizacji pozarządowych do prowadzenia systematycznej pracy z osobami, poprzez włączanie ich w realizację zadań społecznie użytecznych.
6. Wdrażanie nowych, lokalnych inicjatyw społecznych.
7. Rozwój ekonomii społecznej.
8. Prowadzenie zespołów eksperckich i specjalistycznych wspierających pracę socjalną.
9. Prowadzenie banku dobrych praktyk w obszarze integracji i aktywnej integracji.
10. Łączenie usług świadczonych przez różne podmioty w całościowe systemy i udostępnianie aktualnej informacji w tym zakresie.
11. Rozwijanie solidarności rodzinnej i samopomocy w środowisku lokalnym.
12. Promocja komplementarnych systemów pomocy.

Wskaźniki:

1. Liczba badań monitoringowych.
2. Liczba raportów gminnych, powiatowych, wojewódzkich.

3. Liczba wypracowanych, standaryzowanych metod pomiaru efektywności.
4. Liczba szkoleń i osób uczestniczących w mechanizmach oceny, prowadzeniu aktywnej integracji i ekonomii społecznej.
5. Wzrost nowych inicjatyw społecznych ekonomii społecznej.
6. Wzrost aktywności społecznej na poziomie lokalnym.
7. Wzrost liczby lokalnych usług angażujących społeczność, wypracowanych przez społeczność.
8. Funkcjonowanie banku danych, strony internetowej o integracji, dobrych praktykach, liderach itp.
9. Listy aktywności i usług integracji społecznej w lokalnych społecznościach.
10. Przygotowanie i upowszechnienie informatorów/dobrych praktyk.
11. Liczba nowych i reaktywowanych grup samopomocowych oraz organizacji pozarządowych.
12. Liczba inicjatyw, projektów, nowych podmiotów ekonomii społecznej.
13. Liczba kampanii, konferencji, wydarzeń związanych z inspirowaniem/promocją integracji i aktywności społecznej.

Realizatorzy:

Samorząd Województwa, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe i wsparcia, organizacje pozarządowe, media, instytucje wydawnicze, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, sądy, policja, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, kluby sportowe, NGO, ośrodki leczenia uzależnień, biura doradztwa zawodowego, instytucje i organizacje kościelne.

Cel 3. Wyrównywanie szans w dostępie do usług społecznych i integracji mieszkańców (wsi)

Kierunki działań/zadania:

1. Opracowanie i prowadzenie aktualnej bazy danych dostawców usług pomocy, aktywizacji i integracji społecznej w regionie (informatory).
2. Wspieranie zatrudniania profesjonalnie przygotowanej kadry w placówkach lokalnych (już funkcjonujących i zatrudnianie w nowoutworzonych).
3. Ułatwienie dostępu do pomocy osobom i rodzinom potrzebującym wsparcia, poprzez rozwój usług lokalnych oraz zabezpieczenie transportu.

4. Wykorzystanie projektów systemowych PO KL, w tym na wsi, w celu tworzenia usług specjalistycznych i pomocowych.
5. Rozwój specjalistycznych placówek pomocy społecznej, ośrodków wsparcia dziennego, poradnictwa, świadczących różnorodne usługi socjalne wynikające z potrzeb społeczności lokalnej.
6. Upowszechnianie udziału wszystkich partnerów społecznych w diagnozowaniu kondycji i problemów społecznych w środowiskach lokalnych.
7. Promowanie pełnego uczestnictwa podmiotów z wszystkich sektorów w budowaniu polityk, strategii i programów lokalnych i regionalnych.
8. Budowanie partnerstw międzysektorowych do realizacji celów wytyczanych przez strategie i programy, w oparciu o kompetencje i potencjał partnerów.
9. Zwiększenie ilości i dostępności obiektów i placówek, w których świadczy się usługi i wsparcie na obszarach wiejskich.
10. Wsparcie lokalnych samorządów, instytucji i liderów w pozyskiwaniu środków na rozwój usług socjalnych oraz aktywną integrację.

Wskaźniki

1. Opracowane bazy danych dostawców usług pomocowych, aktywizacji i integracji społecznej.
2. Upowszechnienie bazy danych (informatora) na poziomie lokalnym, powiatowym i regionalnym.
3. Liczba spotkań zespołów w obszarach problemowych.
4. Zwiększenie ilości i dostępności obiektów i placówek, w których świadczy się usługi i wsparcie, w tym specjalistyczne.
5. Funkcjonowanie mobilnego poradnictwa.
6. Wzrost jakości pracy poradniczej.
7. Wzrost usług świadczonych przez partnerstwa oraz ngo.
8. Partycypacja w realizowaniu polityki społecznej, od planowania przez realizację do oceny.
9. Aktualne i standaryzowane strategie rozwiązywania problemów społecznych, programy i projekty z udziałem społeczności lokalnej.
10. Liczba szkoleń kadr samorządowych, pomocy oraz programów kierowanych na obszary wiejskie.
11. Wzrost jakości usług społecznych, w tym na obszarach wiejskich.
12. Wzrost zatrudnienia specjalistów pomocowych w terenie.

Realizatorzy:

Samorząd Wojewódzki, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe i wsparcia, organizacje pozarządowe, media, instytucje wydawnicze, ochrona zdrowia, powiatowe urzędy pracy, poradnie psychologiczno pedagogiczne, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, sądy, Policja, kluby sportowe, ośrodki leczenia uzależnień, biura doradztwa zawodowego, instytucje i organizacje kościelne.

Cel 4. Wspieranie rozwoju infrastruktury pomocy społecznej**Kierunki działań/zadania:**

1. Podnoszenie kompetencji służb społecznych, liderów i pracowników organizacji sektora pomocowego.
2. Realizacja projektów i programów celowych skierowanych na rozwój osobisty i zawodowy kadr pomocy społecznej oraz kadr instytucji integracji społecznej.
3. Organizacja szkoleń, seminariów, wyjazdów studyjnych i spotkań dla osób odpowiedzialnych, liderów i instytucji realizujących politykę społeczną (adekwatnych do zdiagnozowanych potrzeb w zakresie planowania i wdrażania usług społecznych).
4. Organizacja wspólnych spotkań i aktywności dla przedstawicieli samorządów.
5. Stworzenie stałych, gminnych, powiatowych i regionalnych form współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie identyfikacji i rozwiązywania problemów społecznych.
6. Inspirowanie powstania mechanizmu pozyskiwania informacji zwrotnej na temat zakresu i jakości usług pomocy społecznej.
7. Promocja zatrudnienia profesjonalnie przygotowanej kadry w placówkach już funkcjonujących i nowoutworzonych.
8. Upowszechnianie udziału wszystkich partnerów społecznych w diagnozowaniu kondycji i problemów społecznych w środowiskach lokalnych.
9. Superwizowanie pracy socjalnej oraz pomocy specjalistycznej.
10. Promowanie pełnego uczestnictwa podmiotów z wszystkich sektorów w budowaniu polityk, strategii i programów lokalnych i regionalnych.
11. Budowanie partnerstw międzysektorowych do realizacji celów wytyczanych przez strategię i programy w oparciu o kompetencje i potencjał partnerów.
12. Zwiększenie ilości i dostępności obiektów i placówek pomocowych.

13. Pozyskiwanie wsparcia zewnętrznego na realizację usług społecznych.
14. Badanie efektywności i jakości usług pomocy publicznej i pozarządowej.
15. Kreowanie i promowanie konstruktywnych postaw samorządowców zaangażowanych w sprawy społeczne.

Wskaźniki:

1. Wzrost kompetencji liderów, pracowników sektora pomocowego.
2. Liczba studiów, wizyt, szkoleń, staży, innych form kształcenia i podnoszenia kompetencji.
3. Certyfikowanie osób/rejestr/bazy danych.
4. Wzrost liczby programów/projektów systemowych i konkursowych w ramach środków EFS.
5. Dobre oceny i rekomendacje realizowanych projektów.
6. Opracowanie i wdrożenie mechanizmu oceny jakości usług/pomiar efektywności usług społecznych.
7. Wzrost liczby partnerstw realizujących działania społeczne.
8. Wzrost liczby projektów/programów dla instytucji czy placówek pomocowych.
9. Zwiększenie kwot budżetów lokalnych i regionalnych przeznaczanych na politykę społeczną.
10. Liczba osób uczestniczących w superwizji i grup superwizyjnych.
11. Liczba wydarzeń i uczestników promujących dobre praktyki w obszarze pomocy (publikacje, strony, seminaria, konferencje, wizyty, itp.).
12. Wzrost liczby partnerstw.
13. Liczba rekomendowanych strategii lokalnych przygotowanych w partnerstwach.
14. Wzrost liczby usług świadczonych przez partnerstwa oraz NGO.

Realizatorzy:

Samorząd Wojewódzki, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe, wsparcia, organizacje pozarządowe, media, ochrona zdrowia, powiatowe urzędy pracy, poradnie psychologiczno pedagogiczne, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, sądy, Policja, biura doradztwa zawodowego, instytucje i organizacje kościelne.

Wdrażanie celu strategicznego „Rozwój wsparcia, aktywności pomocowych i integracji” odbywać się będzie również poprzez:

- Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Podlaską Strategia Zatrudnienia do 2015 roku,
- Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
- Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Program współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2009-2013,
- Program przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
- Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
- Program w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009-2013.

VI Obszar strategiczny: Kapitał społeczny

Problem: Niedostateczny rozwój kapitału społecznego i integracji społecznej

Podczas prac Zespołu został zdefiniowany w tym obszarze cel strategiczny:

Wzmocnienie rozwoju sektora pozarządowego

Cele operacyjne:

1. Zwiększenie skuteczności działań osób i instytucji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
2. Stymulowanie i wspomaganie lokalnych inicjatyw.
3. Podnoszenie jakości działania organizacji pozarządowych.

Cel 1. Zwiększenie skuteczności działań osób i instytucji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych

Kierunki działań/zadania:

1. Wspieranie działań związanych z tworzeniem i działaniem lokalnych organizacji na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej.
2. Wzmacnianie działań edukacyjno-informacyjnych dla środowisk lokalnych w zakresie potrzeb i możliwości zrzeszania się.
3. Podnoszenie wiedzy w zakresie tworzenia partnerstw i animowania pracy środowiskowej.
4. Organizowanie kształcenia podnoszącego kwalifikacje kadry pomocy społecznej, w szczególności z zakresie pracy socjalnej i organizacji pomocy społecznej.
5. Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi w organizacji szkoleń podnoszących kwalifikacje i kompetencje z zakresu działań samopomocowych.
6. Organizowanie konferencji, seminariów z udziałem partnerów.
7. Weryfikacja i rekomendowanie programów i projektów, praktyk pomocowych i edukacyjnych skierowanych do grup najsłabszych.
8. Promocja dobrych praktyk i rozwiązań środowiskowych na rzecz grup wykluczonych.

Wskaźniki:

1. Liczba/wzrost liczby organizacji pozarządowych na terenie województwa.
2. Liczba instytucji i NGO objętych programami doradczymi, konsultingowymi.
3. Liczba NGO korzystających ze szkoleń.
4. Wzrost poczucia kompetencji i profesjonalizmu osób pracujących w NGO, grupach samopomocowych, wsparcia, KIS, CIS itp.
5. Liczba partnerstw, w tym nowoutworzonych w lokalnych społecznościach.
6. Liczba programów usamodzielniania, programów aktywności.
7. Liczba pracowników instytucji służb społecznych i specjalistów podnoszących kwalifikacje.
8. Stworzenie i prowadzenie banku danych o rekomendowanych projektach i programach pomocowych rodzinie.
9. Liczba/wzrost realizacji programów rekomendowanych.
10. Wzrost kompetencji i stosowania innowacyjnych metod i narzędzi w pomocy.
11. Liczba (wzrost) klubów, centrów i innych inicjatyw pomocowych i społecznych.
12. Liczba dobrych praktyk upowszechnionych.

13. Liczba wydarzeń upowszechniających dobre praktyki – publikacje, nagrody, rekomendacje, filmy, konferencje, wizyty.

Realizatorzy :

Samorząd Wojewódzki, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe, wsparcia, organizacje pozarządowe, media, ochrona zdrowia, poradnie psychologiczno pedagogiczne, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, Policja, kluby sportowe, ośrodki leczenia uzależnień, biura doradztwa zawodowego, instytucje i organizacje kościelne.

Cel 2. Stymulowanie i wspomaganie lokalnych inicjatyw

Kierunki działań/zadania:

1. Propagowanie inicjatyw społecznych w zakresie pomocy społecznej w otwartym środowisku.
2. Stwarzanie warunków do powstawania i funkcjonowania koalicji i partnerstw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
3. Koordynacja działań w zakresie polityki i pomocy społecznej.
4. Współpraca z ośrodkami informacyjnymi w zakresie udostępniania danych.
5. Tworzenie warunków do wyrównywania dysproporcji w dostępie do nowych technologii i informacji w terenie.
6. Propagowanie idei wolontariatu oraz inicjowanie i wspieranie projektów wolontariackich i społecznej inicjatywności.
7. Inicjowanie tworzenia grup samopomocowych w rozwiązywaniu problemów społecznych.
8. Zapewnienie udziału liderów/grup/stowarzyszeń lokalnych w projektach opracowanych przez gminy.

Wskaźniki:

1. Liczba (wzrost) inicjatyw społecznych na terenie województwa skierowanych do różnych grup społecznych.
2. Liczba wydarzeń upowszechniających dobre praktyki.
3. Liczba wniosków w gminach o dofinansowanie działań integracji społecznej.
4. Liczba (wzrost) działań we współpracy międzygminnej i międzyinstytucjonalnej.
5. Przygotowanie, upowszechnienie i wdrożenie mechanizmu współpracy, wymiany doświadczeń przy rozwiązywaniu problemów społecznych.

6. Liczba instytucji/NGO/grup wdrażających formy współpracy, wymiany doświadczeń itp.
7. Liczba (wzrost) wolontariuszy w instytucjach pomocowych, NGO, OPS, PCPR itp.
8. Liczba realizowanych/wspieranych projektów wolontariackich.

Realizatorzy :

Samorząd Wojewódzki, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe, wsparcia, organizacje pozarządowe, media, ochrona zdrowia, poradnie psychologiczno pedagogiczne, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, Policja, kluby sportowe, ośrodki leczenia uzależnień, instytucje i organizacje kościelne.

Cel 3. Podnoszenie jakości działania organizacji pozarządowych

Kierunki działań/zadania:

1. Promowanie dobrych praktyk i modelowych działań organizacji pozarządowych.
2. Wspieranie działań samoregulacyjnych w trzecim sektorze.
3. Pomoc w budowie zaplecza badawczego i eksperckiego organizacji pozarządowych.
4. Budowanie zaplecza konsultacyjnego, szkoleniowego i pomocy technicznej dla tworzących się organizacji (zwłaszcza poza dużymi aglomeracjami).
5. Działania na rzecz stabilizacji finansowej i organizacyjnej NGO poprzez zlecanie i powierzanie im zadań długoterminowych.
6. Integrowanie organizacji społecznych w celu realizacji wybranych kierunków polityki społecznej.
7. Zlecanie zadań z zakresu polityki społecznej do realizacji przez organizacje pozarządowe.
8. Tworzenie warunków do budowania instytucjonalnego wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
9. Podnoszenie wiedzy i kompetencji pracowników administracji publicznej w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi.
10. Tworzenie trwałych struktur dialogu publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego (od gminy do regionu).
11. Budowanie lokalnych funduszy umożliwiających organizacjom non-profit pozyskiwanie środków na realizację projektów w sferze pożytku publicznego.

Wskaźniki:

1. Liczba nowych NGO, w tym na terenach wiejskich.

2. Zwiększenie kwot w budżetach: województwa, powiatów, gmin przewidzianych na usługi realizowane przez NGO.
3. Liczba pozyskanych lokalnie środków zewnętrznych na działania NGO, grup społecznych.
4. Liczba (wzrost) zlecanych zadań, usług, projektów na rzecz NGO.
5. Liczba instytucji/specjalistów udzielających wsparcia i doradztwa dla NGO.
6. Liczba konsultacji, szkoleń i pomocy technicznej dla tworzących się organizacji (zwłaszcza poza dużymi aglomeracjami).
7. Liczba struktur dialogu publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego.
8. Liczba konsultacji, debat publicznych i podejmowania inicjatyw obywatelskich na rzecz rozwiązywania problemów lokalnych i regionalnych.
9. Liczba wydarzeń upowszechniających dobre praktyki realizowanych przez NGO i grupy społeczne.

Realizatorzy :

MPiPS, Samorząd Wojewódzki, ROPS w Białymstoku, samorządy powiatowe i gminne, OPS, PCPR, instytucje i organizacje realizujące projekty PO KL i inne, grupy samopomocowe, wsparcia, organizacje pozarządowe, ochrona zdrowia, placówki oświatowe, ośrodki edukacyjne, Policja, ośrodki leczenia uzależnień, instytucje i organizacje kościelne.

Wdrażanie celu strategicznego „Wzmocnienie rozwoju sektora pozarządowego” odbywać się będzie również poprzez:

- Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013,
- Podlaską Strategia Zatrudnienia do 2015 roku,
- Program Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku,
- Program Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu Województwa Podlaskiego do roku 2010,
- Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Program współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Podlaskim na lata 2009-2013,
- Program przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2009-2013,

- Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim na lata 2009-2013,
- Program w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej w województwie podlaskim na lata 2009-2013.

4.3 Harmonogram realizacji Strategii

Harmonogram realizacji celów operacyjnych oraz kierunków działań na kolejne lata, zgodnie z założeniami monitoringu i aktualizacji, redagowany jest przez Zespół ds. aktualizacji minimum raz na dwa lata.

Zamieszczany będzie oddzielnymi plikami załącznika do dokumentu.

Rozdział V. Monitoring i wdrażanie Strategii

Podstawą skutecznego wdrażania założeń Strategii jest jej monitorowanie i ocena realizacji. System monitorowania, jako istotny element planowania strategicznego i operacyjnego decyduje o dynamice procesu realizacji Strategii. Monitoring służy badaniu i ocenie efektywności realizacji wyznaczonych celów i zadań, a także poziomowi ich osiągnięcia, poprzez regularne zbieranie informacji zwrotnych na temat skuteczności i efektywności wdrażania Strategii oraz analizę i ocenę postępów jej realizacji. Realizacja Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018 będzie monitorowana poprzez stałą i ciągłą obserwację ilościowych i jakościowych zmian założonych wskaźników.

Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej jest dokumentem towarzyszącym Strategii Rozwoju Województwa, wskazuje kierunki i cele polityki społecznej, które powinny być spójne z realizacją Priorytetu II Infrastruktura Społeczna. System monitorowania Strategii zostanie więc włączony jako moduł systemu monitorowania i diagnozowania procesów i zjawisk społeczno-gospodarczych do Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.

System zarządzania realizacją Strategii Polityki Społecznej tworzą powiązane ze sobą podmioty:

1. Sejmik Województwa Podlaskiego, który:
 - uchwała zmiany Strategii,
 - uchwała programy wojewódzkie.
2. Zarząd Województwa Podlaskiego, odpowiedzialny za:
 - realizację zadań Strategii oraz funkcjonowanie Zespołu ds. aktualizacji,
 - uwzględnienie harmonogramu realizacji Strategii przy tworzeniu projektu budżetu,
 - akcję informacyjną i promocyjną upowszechniającą Strategię wśród szerokiego grona odbiorców.
3. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, do zadań którego należy:
 - gromadzenie dokumentacji związanej ze Strategią,
 - prowadzenie monitoringu realizacji Strategii, w tym: organizacja spotkań Zespołu ds. aktualizacji, celem zebrania danych z monitoringu,
 - aktualizacja wraz z Zespołem planów działania/programów wojewódzkich,
 - opracowanie raportu z realizacji Strategii i przedłożenie go podczas sesji Sejmiku Województwa Podlaskiego,
 - upowszechnienie raportu z monitoringu Strategii.

4. Zespół ds. aktualizacji, który:
- opracowuje i analizuje materiał z monitoringu,
 - opiniuje programy wojewódzkie i harmonogram realizacji,
 - wspiera ROPS w Białymstoku w przygotowywaniu i przeprowadzaniu badań monitoringowych,
 - uczestniczy w opracowywaniu planu działania/projektów/programów.
5. Instytucje samorządowe - gminne, powiatowe jak i wojewódzkie w obszarach pomocy społecznej, ochrony zdrowia, rynku pracy, edukacji, kultury, budownictwa, bezpieczeństwa i rodziny; instytucje i organizacje kościelne; organizacje pozarządowe - będące zarówno uczestnikami procesu planowania, jak i realizatorami Strategii.

Podmioty zarządzające i realizujące zadania strategiczne sprawują opiekę nad tym, aby zapisy Strategii były uwzględniane w innych dokumentach strategicznych województwa, powiatów i gmin.

Pierwszym etapem wdrożenia Strategii (po uchwaleniu przez Sejmik) będzie prowadzenie na szeroką skalę akcji informacyjnej i upowszechniającej przedmiotowy dokument strategiczny. Istotnym elementem upowszechnienia jest opublikowanie i stałe udostępnianie Strategii na stronie www.wrotapodlasia.pl oraz www.rops-bialystok.pl. Planuje się również stworzyć publikację książkową i rozpowszechniać ją podczas akcji i wydarzeń wojewódzkich. Ponadto dokument przekazany zostanie uczestnikom procesu planowania strategicznego oraz wszystkim jednostkom i instytucjom, których działalność może przyczynić się do realizacji Strategii.

Strategia będzie na bieżąco poddawana przeglądowi oraz aktualizacji. System ten jest odmienny dla części dokumentu określającej diagnozę obszarów polityki społecznej oraz dla części programowej (programy realizacyjne oraz zadania):

- **część diagnostyczna**, rozdział II i III - będzie poddawany przeglądowi oraz aktualizacji raz na 4 lata,
- **część programowa**, rozdział IV (działania/zadania i harmonogram) będzie poddawana przeglądowi i aktualizacji minimum raz na dwa lata.

W oparciu o zebrane materiały opracowany zostanie raport z monitoringu oraz harmonogram na kolejne lata.

Wprowadzanie zmian w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej określa system aktualizacji Strategii. Zmiany będą proponowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, opiniowane przez Zespół i zatwierdzane przez Sejmik Województwa Podlaskiego.

Koordinacja działań przebiegać będzie przy współpracy ROPS w Białymstoku z partnerami realizującymi cele regionalne: samorządami gmin i powiatów, a w szczególności jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, instytucjami rządowymi, uczelniami wyższymi oraz organizacjami pozarządowymi. Istotnym aspektem będzie wspieranie inicjatyw obywatelskich oraz kontaktów i porozumień pomiędzy samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym.

Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej będzie realizowana zgodnie z zasadą subsydiarności, przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym środków budżetu państwa i zewnętrznych funduszy pomocowych. Podstawowym zadaniem procesu wdrażania Strategii pozostaje optymalne wykorzystanie środków publicznych zaangażowanych w proces polityki społecznej, w celu wykorzystania kapitału ludzkiego regionu oraz pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania. W głównej mierze zapewnienie środków finansowych do realizacji zapisów Strategii spoczywa na podmiotach sektora publicznego: samorządach województwa, powiatu i gminy. Ogromne znaczenie ma w tym obszarze współpraca z sektorem pozarządowym. Równie istotne jest wypracowanie właściwych relacji w realizacji Strategii pomiędzy samorządem województwa a administracją rządową na poziomie regionalnym. Nieodzowna więc jest korelacja Strategii z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych. W przypadku aktualizacji pozostałych dokumentów strategicznych stosowne zmiany zostaną uwzględnione również w niniejszej Strategii.

Monitoringiem Strategii zajmować się będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku. W celu zweryfikowania kierunków i skuteczności przyjętych działań we wszystkich wyznaczonych obszarach zaplanowane zostaną działania oceniające ich realizację. Materiał wyjściowy ze Strategii stanowi bazę do analiz porównawczych w kolejnych latach podczas opracowywania raportów monitorujących (na podstawie informacji od realizatorów). Analizą zebranego materiału badawczego i rekomendacjami dla zmian w Strategii zajmie się grupa ewaluacyjna (przekształcony Zespół ds. aktualizacji Strategii), która będzie dokonywała oceny zadań realizowanych w latach poprzednich bądź realizowanych obecnie, będzie identyfikowała problemy, które ograniczyły bądź uniemożliwiły realizację zadań wyznaczonych oraz proponowała niezbędne korekty i zmiany w zakresie tych zadań.

Zespół, jako grupa ewaluacyjna, będzie spotykał się min. raz na dwa lata i jego celem będzie:

- monitorowanie realizacji Strategii w obszarach działań adresowanych do sfery społecznej, w oparciu o przyjęte wskaźniki zapisane w Strategii,
- badanie sposobu pozyskiwania środków i wskazywanie źródeł ich gromadzenia dla realizacji konkretnych celów, aktywna pomoc w tworzeniu warunków i możliwości ich kompilacji,
- przygotowanie narzędzi – matryc używanych w procesie monitorowania jakościowego i ilościowego, zestawianie analizy wskaźników/narzędzi systemu konsultacyjnego sięgającego do odbioru rezultatów działań przez beneficjentów,
- pozyskiwanie opinii ekspertów niezależnych, dotyczących skuteczności i efektywności realizacji celów,
- wnioskowanie podczas raportowania z monitoringu o zmiany w kierunkach polityki społecznej z pełną analizą uzasadniającą powody zmian,
- współopracowanie raportu oraz przyjęcie zmian i priorytetów (zgodnie ze sposobem aktualizacji).

Najlepszym kryterium monitoringu i ewaluacji Strategii będą zmiany w zmniejszeniu eskalacji problemu lub całkowitym jego wyeliminowaniu oraz w rozwoju kapitału ludzkiego i integracji społecznej. Bazą informacji statystycznej, zbieranej na potrzeby wskaźników monitorowania będą źródła statystyki państwowej (GUS), dane z bilansu potrzeb i sprawozdań MPiPS, raporty wojewódzkie i powiatowe, informacje i dane otrzymane od instytucji i grup środowiskowych, biorących udział w programach związanych z poszczególnymi celami realizacji Strategii zebrane w trakcie spotkań grupy eksperckiej.

Sprawozdanie z realizacji Strategii będzie przedstawiane Dyrektorowi ROPS, Zespołowi eksperckiemu oraz Sejmikowi Województwa Podlaskiego w III kwartale roku kalendarzowego. Ważne będzie również upowszechnianie raportu poprzez media, BIP i inne nośniki informacji publicznej.

ZAKOŃCZENIE

Zawarte w Strategii działania korespondują z rozwiązaniami obowiązującymi w polityce Unii Europejskiej, gdzie zasada pomocniczości uważana jest za jeden z głównych elementów kreujących nowoczesną wspólnotę Europejczyków.

Powodzenie w realizacji Strategii uwarunkowane jest w dużej mierze szeroką merytoryczną współpracą wszystkich instytucji pomocy i polityki społecznej, samorządowych i pozarządowych, działających na rzecz osób potrzebujących, jak również zainteresowanych pomaganiem, organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i grup wolontariuszy.

Samorząd Województwa jest odpowiedzialny zgodnie z „Ustawą o pomocy społecznej” z dnia 12 marca 2004 r. za opracowanie, aktualizowanie i realizację strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Strategia będzie realizowana w oparciu o zasady:

- **zasada zrównoważonego rozwoju** - orientacja na trwałą poprawę poziomu życia mieszkańców regionu w wyniku rozwoju gospodarczego osiąganego w długiej perspektywie z zachowaniem równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej;
- **zasada pomocniczości (subsydiarności)** - zachowanie autonomii i partnerstwa w relacjach pomiędzy strukturami samorządowymi i pozarządowymi a administracją państwową; środki własne samorządu przeznaczone na rozwój regionalny są wspierane ze środków publicznych; samorząd województwa realizuje jedynie te przedsięwzięcia, które nie mogą być realizowane na poziomie lokalnym;
- **zasada spójności** – korelacja działań pomiędzy strategicznymi dokumentami krajowymi i unijnymi umożliwiającą zgodną realizację celów;
- **zasada partnerstwa** – przyjęte zadania są realizowane przez wszystkie poziomy samorządu w województwie oraz przez podmioty publiczne, organizacje pozarządowe i sektor prywatny w celu zwiększenia efektywności wydatkowania środków publicznych;
- **zasada koncentracji** – wysiłki jednostek uczestniczących są skoncentrowane na realizacji wytyczonych przez strategię priorytetów rozwojowych;
- **zasada otwartości** – Strategia jest realizowana w dynamicznie zmieniającym się środowisku; systematyczny proces ewaluacji umożliwia jej korygowanie w celu zwiększenia efektywności końcowej;
- **zasada równości** – zapewnienie równego udziału wszystkim podmiotom biorącym udział w kreowaniu rzeczywistości regionalnej.

Powyższymi zasadami będą się kierować wszystkie instytucje życia publicznego przy realizacji zapisów Strategii. Niniejszy dokument pełni rolę schematu integrującego działania wszystkich instytucji i uczestników życia społecznego. Strategia tworzy długofalową wizję realizacji polityki społecznej, a osiągnięte cele będą wpływać na promocję województwa. Wdrożenie Strategii pozwoli stawić czoła szybko zmieniającej się rzeczywistości i jednocześnie unikać poważnych konsekwencji dla społeczeństw, na skutek eliminowania ryzyka i poczucie bezsilności wobec radykalnych zmian społeczno-gospodarczych.

Autorzy dokumentu pragną w tym miejscu podziękować całemu Zespołowi ds. aktualizacji Strategii za pracę warsztatową, za zaangażowanie i troskę o losy społeczności, jak również wszystkim instytucjom, organizacjom, grupom za dostarczane informacje niezbędne do kształtu Strategii. Mamy nadzieję, że cały proces partycypacji – zapoczątkowany Strategią da nowe podwaliny pod aktywność i tożsamość społeczną naszego województwa.

SPIS TABEL

Tabela 1	Tryb i harmonogram aktualizacji „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2006-2013”	6
Tabela 2	Liczba ludności w województwie podlaskim z podziałem na miejsce zamieszkania i płeć	14
Tabela 3	Ruch naturalny ludności w województwie podlaskim	16
Tabela 4	Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w latach 2005-2008	16
Tabela 5	Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w latach 2005-2008 oraz ich struktura	25
Tabela 6	Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania w latach 2005-2008	25
Tabela 7	Mieszkania oddane do użytkowania w województwie podlaskim w latach 2000-2008	31
Tabela 8	Rodzaj i wielkość procentowa jednostek opieki zdrowotnej	36
Tabela 9	Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem alkoholu	39
Tabela 10	Liczba osób izolowanych w izbach wytrzeźwień w Białymstoku i Suwałkach	43
Tabela 11	Klienci punktów konsultacyjnych dla osób z problemem alkoholowym w województwie podlaskim w latach 2006-2008 r.	43
Tabela 12	Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia województwa podlaskiego w latach 2005-2009 (stan w końcu okresu sprawozdawczego)	48
Tabela 13	Stopa bezrobocia wg powiatów województwa podlaskiego	49
Tabela 14	Oferty pracy zgłoszone do urzędów pracy woj. podlaskiego w latach 2005-2009	52
Tabela 15	Wykształcenie mieszkańców województwa podlaskiego w wieku 13 lat i więcej	56
Tabela 16	Edukacja według szczebli kształcenia w województwie podlaskim	59
Tabela 17	Szkoły wyższe w województwie podlaskim	60
Tabela 18	Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na terenie województwa podlaskiego	64
Tabela 19	Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach	65
Tabela 20	Zestawienie zdarzeń w latach 2005-2009 w województwie podlaskim	66
Tabela 21	Interwencje domowe w latach 2005-2009	68
Tabela 22	Osoby stosujące i doznające przemocy w rodzinie w latach 2005-2009	69
Tabela 23	Liczba informacji przekazanych do instytucji pomocowych w ramach procedury NK w latach 2005-2009	69
Tabela 24	Osoby niepełnosprawne prawnie w woj. podlaskim na tle kraju w 2002 r.	78
Tabela 25	Osoby niepełnosprawne według wieku, płci i miejsca zamieszkania	78
Tabela 26	Osoby niepełnosprawne według wykształcenia w woj. podlaskim w 2009 r.	80
Tabela 27	Struktura bezrobotnych osób niepełnosprawnych w woj. podlaskim wg wieku - stan na koniec czerwca 2004 r.	81
Tabela 28	Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2005-2009	87

SPIS MAP

Mapa 1	Usytuowanie województwa podlaskiego	12
Mapa 2	Podział na powiaty i gminy w województwie podlaskim	13
Mapa 3	Udział przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego oraz wydatków w Polsce w 2009 r.	24
Mapa 4	Mieszkania oddane do użytkowania	33
Mapa 5	Biblioteki i filie w 2008 r. na terenie Polski	74

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1	Struktura ludności wg wieku	15
Wykres 2	Prognoza ludności województwa podlaskiego do 2030 r.	17
Wykres 3	Struktura podmiotów gospodarki narodowej.....	20
Wykres 4	Struktura pracujących	21
Wykres 5	Małżeństwa i rozwody na Podlasiu wg GUS w latach 2000-2009	23
Wykres 6	Zmiany w wybranych kategoriach osób bezrobotnych w woj. podlaskim w latach 2004-2009	50
Wykres 7	Wykształcenie mieszkańców województwa podlaskiego w wieku 13 lat i więcej	56
Wykres 8	Liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie podlaskim	57
Wykres 9	Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim ...	57
Wykres 10	Poczucie bezpieczeństwa podczas spacerów po zmroku	67
Wykres 11	Skuteczność Policji w walce z przestępczością w okolicy miejsca zamieszkania	67
Wykres 12	Zagrożenia jakich najbardziej obawiają się mieszkańcy Polski/woj. podlaskiego	68
Wykres 13	Formy pomocy przewidziane na 2010 r. w przeliczeniu na szacunkową liczbę rodzin korzystających z tej pomocy wg bilansu potrzeb z ostatnich lat	88